५ मेवाहाङ पी़अ् ले:माव डाक्थाङ्

मेवाहाङ पीअ् ले:माव

ङाक्थाङ्

(कक्षा ५)

प्रकाशक:
सिलिचोङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सामाजिक विकास शाखा
ताम्कू, संखुवा-सभा

प्रकाशक:
सिलिचोङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सामाजिक विकास शाखा
ताम्कु, संखुवासभा

© प्रकाशकमा

प्रथम संस्करण: वि.सं. २०८१
प्रकाशित प्रति: प्रति

सिलिचोङ गाउँपालिकाको लिखित स्वीकृति बिना व्यापारिक प्रयोजनका लागि यसको पुरै वा आंशिक भाग हुबहु प्रकाशन गर्न, परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न, कुनै विद्युतीय साधन वा अन्य प्रविधिबाट अभिलेखबद्ध गर्न र प्रतिलिपि निकाल्न पाईने छैन ।

हाम्रो भनाइ

बालक जन्मेपछि बोल्ने पहिलो भाषा नै मातृभाषा हो । मातृभाषाको प्रयोगबाट बालबालिकाले ज्ञान आर्जन गर्न र सिकाइ गर्न प्राकृतिक रुपमै सहज हुने कुरा शिक्षाविद्हरुले पुष्टि गरिसकेका छन् । यही तथ्यलाई दृष्टिगत गरी राष्ट्रिय पाठ्यक्रम २०७५ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शनले स्थानीय पाठ्यक्रम अन्तरगत आधारभूत तहसम्म मातृभाषा पठन पाठन गर्न सकिने नीतिगत व्यवस्था गरिसकेको छ।

यस विषयको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री स्थानीय पालिकाको सहयोगमा विद्यालयगत वा स्थानीय तहगत रुपमा निर्माण गर्न सकिने व्यवस्था छ । स्थानीय तह (गाउँपालिका/नगरपालीका) ले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रत्यक्ष रुपमा भूमिका निर्वाह गर्ने नीतिगत व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय तह नै स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणकर्ता र कार्यान्वयनकर्ता हो । यति भएर पनि विद्यालयहरुलाई सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले पाठ्यक्रम विकास केन्द्रबाट नमुनाका लागि विभिन्न मातृभाषाका पाठ्य सामग्री विकास गर्ने क्रममा मातृभाषाको नमुना पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण निर्देशिका र सिलिचोङ गाउँपालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा ऐन २०७६ को आधारमा कक्षा ५ को लागि मेवाहाङ भाषाको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक तयार पारिएको हो । यो पाठ्यपुस्तकको लेखन कार्य गणेश मेवाहाङ, दुर्गा किरण मेवाहाङ, सुभाष मेवाहाङ, बालजित मेवाहाङ, विनोद मेवाहाङ, विश्वरसिंह मेवाहाङ र सुमन मेवाहाङले गर्नुभएको हो । चित्रकला संयोजन मनि मेवाहाङ गोठाले, टाइपिङ्ग अश्मी प्रिन्ट एण्ड एडभर्टाइजिङ्गकी आशा बान्तावा मेवाहाङ र डिजाइनिङ्ग एथ्री कम्प्युटर सेन्टरका आशिष मुखियाले गर्नुभएको हो।

यस पाठ्यपुस्तकको विकासमा अमूल्य सल्लाह, सुझाव र मार्गदर्शन प्रदान गर्नु हुने यस गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत बाबुनन्द मेहता, शिक्षा संयोजक बुद्धि कुलुङ, त्रि.वि.वि. मातृभाषा विकास समितिका अध्यक्ष प्रा.डा. माधावप्रसाद पोखेल र डा. प्रेमकुमार फ्याकलाई हार्दिक धन्यवाद छ। यस पाठ्यपुस्तकको परिकल्पना गरी यसलाई सार्थक बनाउन योगदान गर्नुहुने खगेन्द्र संगम मेवाहाङ, नरभूपाल मेवाहाङ, नरेन्द्रकुमार मेवाहाङ, खेमराज मेवाहाङ र मणिचन्द्र मेवाहाङलाई विशेष धन्यवाद छ । पाठ्यपुस्तक निर्माण कार्यमा शुरु अवस्थादेखि निरन्तर क्रियाशील रही लेखन कार्यका साथै अन्तिम प्रकाशन कार्यसम्म अतुलनीय योगदान गर्नु हुने किरात मेवाहाङ याखोम्माका केन्द्रीय अध्यक्ष शंकरदास मेवाहाङ लगायत सम्पूर्ण पदाधिकारीहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दै आगामी दिनमा मेवाहाङ भाषा पाठ्यपुस्तक निर्माणमा समेत यहाँहरुको सहयोगको अपेक्षा गरिएको छ। यस पुस्तकको लेखन तथा मूल्याङ्कन कार्यमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग गर्नुहुने सबैप्रति सिलिचोङ गाउँपालिका हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ । यस पुस्तकलाई प्रभावकारी बनाउन रचनात्मक सुझावहरुको सदा स्वागत गरिनेछ।

सिलिचोङ गाउँपालिका
समाजिक विकास शाखा
संखुवासभा

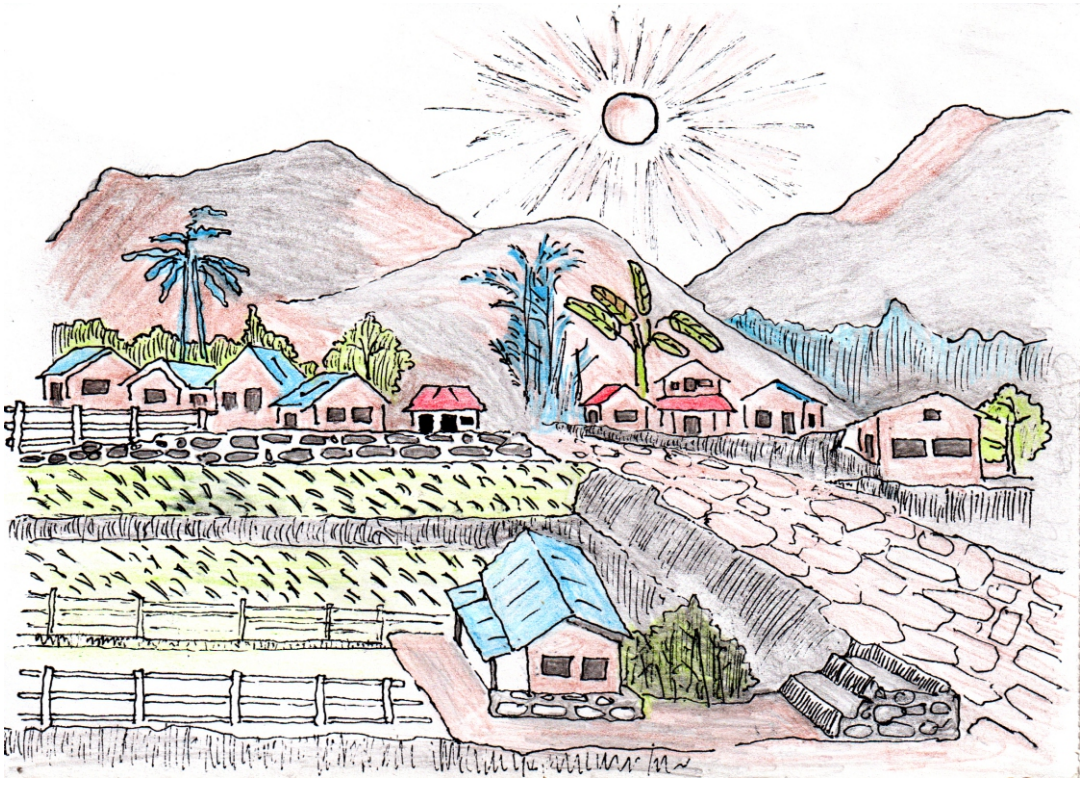
२०८१ जेठ

ताङ्छुम्मा

क्र.सं.	दोदोङ	शिर्षक	विधा	पेज नं.
१.	दोदोङ-१	अखई चोल्याअ्व यी़ङ्कीक्का	कविता	
२.	दोदोङ-२	म्याअ्वा हरीमसाङ क्याङ्नो	कथा	
३.	दोदोङ-३	लकममी खापाङव	चिठी	
४.	दोदोङ-४	छाप्कब	निबन्ध	
५.	दोदोङ-५	का मेछुके	कविता	
६.	दोदोङ-६	मदनदाश लेन्दा	जीवनी	
७.	दोदोङ-७	सेचीए छेकोङ्कोङ्	संवाद	
८.	दोदोङ-८	हदीम नुङ यख्लेप	कथा	
९.	दोदोङ-९	खुवालुङ	कथा	
१०.	दोदोङ-१०	सेचीयाङ ङागुआङ	निवेदन	
११.	दोदोङ-११	तोक्सी़मी सन्था	कथा	
१२.	दोदोङ-१२	दोकानबी कोक्छुम् हाबाङ् ताअ्हा	निबन्ध/ प्रबन्ध	
१३.	दोदोङ-१३	ईकीमी तेन्	निबन्ध	
१४.	दोदोङ-१४	हाङीनी बुङ खाङ्मालो	कविता	
१५.	दोदोङ-१५	युवमाङ सी़:अ्मा	संवाद	
१६.	दोदोङ-१६	वईचाबालाअ्वा मीअ्मावा	निबन्ध	
१७.	दोदोङ-१७	ईकीमी थाम्पुम्मा	कविता	
१८.	दोदोङ-१८	तेन्मी क्याक्याङ्वा	निबन्ध	
१९.	दोदोङ-१९	ईकीमी नीङ्वा सकचामा	प्रबन्ध	

दोदोङ्-१

अखई चोल्याअ्व यी़ङ्कीक्का

अखई चोल्याअ्व यी़ङ्कीक्का ताःअ्लो चारीबी नप्छोङ्वा
मुत्तुगे खाङ्मा बायाया छेबे दोक्प नङ्लेखा
मुअ्मुगेअ् खाङ्मा हलल चमङ् तुङकब नेवाखा
ईकीमी तोःखा फेःबोकीन् लःहेःअ्लो पाछा बुङ्बेक्खा।

अखई चोल्याअ्व यी़ङ्कीक्का ताःअ्लो चारीबी नप्छोङ्वा
बाःअ्मी छी छोङ्वाची तरावा, लाङ्वा सप्तोङ्वा
सीली बाःलीन्नो वदाम्मा वासम् थाङ्नो युवमाङ
पोरोअ्मा दोदोङ् खेअ्मामी ईकीमी नी़ङ्वा सेचीमाङ।

अखई चोल्याअ्व यी़ङ्कीक्का खेतलाबी खोम्मालो
च्याब्रुङज्यास्ता सीली बा:मा तोअ्माङ् माक्पा थोम्मालो
माङ्नुवारा सखेवा सी:अ्मा, सय चोङ्मालो
वाब्मा ये:मा चु:चामा लकम-लकम तोङ्मालो।

छाप्कब: गणेश मेवाहाङ

शब्द अर्थ

अखई	= धेरै	छीछोङ्वाची	= साना-ठूला चराहरु
चोल्याअ्व	= रमाइलो, हर्ष	वासम्	= खोलाको सुसाइ
यी़ङ्कीक्का	= लाग्दछ	वदम्मा	= झरना
नप्छोङवा	= घामको झुल्का	पोरोअ्मा	= तयार हुनु
नेवाखा	= वँसीखेत	सेचीमाङ	= विशेष शिक्षा
छेबे	= चाँदी	थोम्मालो	= विजुवा वस्दा
फे:बोकीन्	= फैलन्छौं	मा:ङनुवारा	= माघे संग्राती

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा खाब्बोब् अका ईकुङहा नु:लो येननुम् ये:

चोल्याअ्व	मुत्तुगे	छेबे	मुअ्मुगे	तुङ्कब	चारी
छीछोङ्वा	लाङवा	वादम्मा	वासम थाङनो	माक्पा	माङनुवारा
सयचोङ्मा	वाब्मा	पोरोअ्मा			

२. काङी द्याङ-द्याङ आनीसेअ् ने ई:सनुम् ये :

मुत्तुगे	मुअ्मुगे	लाङवा	सय चोङमा	नप्छोङवा	छेबेदोक्पा
छीछोङवा	वादम्मा	यी़ङकीक्का	पोरोअ्मा	सेचीमाङ	थोम्मालो

सखेवा	सीःअ्मा	युवमाङ	माङनुवारा	चुःचामा

३. मुअ्मुहा छाम काडी द्याङ्-द्याङ् ईःसनुम् ये :

अखई चोल्याअव यीङ्कीक्का खेतलाबी खोम्मा लो।

च्याब्रुङ ज्यास्ता सीली बाःमा तोअ्माङ माक्पा थोम्मालो।

माङनुवारा सखेवा सीःअ्म सय चोङमालो।

वाब्मा येःमा चुःचामा लकम लकम तोङमालो।

४. अखई चोल्याअ्व यीङ्कीक्का छाम, यायोअ्व नुःलो ईःसनुम ये।

५. मुअ्मुहा मेत्दीकेबी मुअ्मुहा तोङ्कब खाब्बोब् तीःसनुम ये :

तरावा	पोरोअ्मा	ताअ्लो	बाःलीन्नो

क. अखाई चोल्याअ्व यीङ्कीक्का ..... चारीबी नप्छोङवा।

ख. बाःअ्मी छी छोङवाची ..... लाङवा सप्तोङवा।

ग. सीली ..... दोदोङ खेअ्मामी ईकीमी नीङ्वा सेचीमाङ्।

६. मुअ्मुहु खाब नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. चारीबी नप्छोङवा ताःअ्। ☐

ख. मुत्तुगे खाङ्मा हलल छेबे दोक्प नङलेख। ☐

ग. वाब्मा, येःमा चुःचामा लकम-लकम् खेःमालो। ☐

ङ. वादम्मा बाःलीन्नो युवमाङ वासम् थाङ्नो। ☐

७. मुअ्मुहा सम्मी चप्सी पीअलो छाबनुम् ये :।

क. ल्याअ्+व+चो = ☐

ख. चा + बी +री =

ग. की+ई +मी =

ङ. नु+वा+माङ+रा =

८. मुअ्मुहा छाम् यायोःअ् नुःलो ईःसनुम् ये :।

अखई चोल्याअ्व यीङ्कीक्का ताअ्लो चारीबी नाछोङवा। बाःअ्मी छीछोङवाची तरावा लाङ्वा सप्तोङवा। सीली बाःलीन्नो वदम्मा वासम् थाङनो युवमाङ। पोरोअ्मा दोदोङ खेअ्मामी ईकीमी नीङवा सेचीमाङ

९. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्माव छाबानुमये :।

क. ईमाङ बेले चोल्याअ्व यीङ्कनीही ?

ख. मुत्तुगे खाङमा लो ईमाक्तो डीअ्नोक्पा ?

ग. असा-असा बाःअ्मीही ?

ङ. खेतलाबी खोम्मा लो माक्तो यीङ्कनी ?

च. हबी खेअ्मामी पोरोअ्माब ?

छ. सखेव सीःअ्मा लो ईमाङ मुकीही ?

१०. ईमाङ-ईमाङ बेले सीली बाःतो चोल्याअ्व यीङ्कीही छाबानुम् येः

१२. मुत्तुगे खाङमा लो नङलेखा, मुअ्मुगे खाङ्मा लो नेवाखा माक्तो डीअ्नो हा ?

१३. मुअ्मुहा खाब्बोब्मी ई-ईबोब् खाब् छाबानुम ये :

चमङ, फेःबोकीन्, बुङबेक्खा, नप्छोङवा, युवमाङ, सखेवा, वदम्मा, चोल्याअ्व, सप्तोङवा, माक्पा।

१४. मुअ्मुहा म्याअ् लेःसनुम् ये :

पाम्याअ् = देपोङवापा, पीःयुप्पा, पुसाई, कीबु, छाग्रुप्पा, बेःफा, खीसुप्पा, हदीपा।

माम्याआअ् = वाम्लुअ्मा, पीः, नीनी, नाना, छाग्रुम्मा, बागुमा, खीसमा, हदीमा।

सम्याअ् = नप्छोङवा, युवमाङ, वदम्मा, खेतला, सीली, चमङ।

दोदोङ्-२

म्याअ्वा हरीमसाङ क्याङ्नो

होङ्हेउबी हदीमाचीनुङ छोङ्वाची चुङामी मो । पीःअ् साङवा, छाग्र, नयीम, बाअ्, खीःसा, बी़क्सा, याःसा, माक्सा याबेन्, हदीम, याङ्बाअ्, छुकुम, व्येहेरु, त्याअ्नप्प सेङ्सा, कोचुम, मुनीम, खाअ्आची हदीम खालाची । खाची ई़फाअ्ची आराअ्वा, माअ्वा, ग्याक्चुअ्वा, सप्तोङ्वा, पोङ्वा, थोनाअ्वा, तरावा, पखेवा, चुरुम्बी़अ्वा, तुतोङ्वा, हेल्खीअ्वा, खेकवा, ताङ्वा, चीच्रोअ्वा नप्याक्चुअ्वा बखेवा, वाल्तोअ्वा, तुबीअ्वा, मीअ्लावा की़र्चीअ्वा, बीबींङ्वा, बउवा, थेउवा बबाङ्ली़अ्वा, मी़क्कुम्मा, चेक्चेरेमा, ली़अ्ली़कुम्मा, फेकेवा, पीम्मवा, चीन्चोअ्वा, केक्कुवा, माङ्वामा, साङमा, जलेवा, मलेवा,

नीफीरोङवा, पान्थुङ्, ख्याक्रोप, ङारोअ्वा, सम्ङोअ्वा, बी़:अ्वा, लाअ्वा, पाल्वा, चीन्चीवीअ्मा, लाङवा बुक्त्रुअ्वा खाअ्वा, उ:अ्दुक्प, बाक्कोअ्वा, कुक्कुवा, खाआची छोङवा खालाची । खाआची ई़फाअ्ची।

हदी फाअ्नुङ् छोङ्व फाअ् चा:मा दुङ्माबी मातोङ्मी । तक्प-तक्पामी फाअ्पी चु:तोअ् खे:समी। द्याङ्द्याक्पी चुङामी। ई़सीन्, चुङ्गमी, वीन्दाअ् चुङामी । तेम्नी़ङ चुङमी । आनी़ङ् चुङामी । मोरोअ्लोअ् ने छीम्मा, खोम्मा ने चुङामी । दोङ्-दोङ् चुङ्दीत्तमी । माक्तोअ्लो छोङ्वा कोक्तो खेअ्माचीही । माक्तोअ्लो हदीमा कोक्तो खेअ्माचीही। मरोअ्लो म्याअ्वा गो असा कोङ्नोअ्मी लो मुअ्युगे वाङ्लोङ् अखई चैं चैं चैं कामामोब । याअ्लो-याअ्लो चुङ्दीत्तमी । म्याअ्वा मोरोअ्न कादीत्त। वेगेन्-वेगेन्लाप्तोगे ओचीमी चुङ्माव तोङ्म योक्सेअ् दे़प्प याखोम्मा मु:समी। याखोम्माबीअ् पु:, बाचेरेप्प, कोङली़ङ, वासक्तेरु, यदाअ्व, कोअ्बी, खोब्याअ् बोरोअ्, ङा, बी़चीग्रा, दीरुप, वाछीअ्दुङ्, सोक्पा, यागङ्मा चाङलाङ् खाअ्आची कागुची । काक्पलाअ्वाची खातोङ्याङ् पी़गामी । दे़प्प पेउव चुआमी। तोक्खोब छाब्मारी़ङ् पी़गा। सेव मीक्कले तो:समी। याओअ् मीक्कले तो:समी । रीसीव मीक्कले तो:समी । तक्प-तक्पामी थुङ्ली़क्पी चु:माब पी़गा। मोरोअ्लो म्याअ्वामी सुरीव ई:लीत्तुची।

म्याअ्व गो सुरीव मेत्दीके पी़गाबसेअ् हदीम फाअ्लाम् लालक्सुची। छोङ्वा फाअ्लाम् ने लालक्सुची। ही़क्फाअ् एअ्नो

मायुक्सुची । लेत्ताअ् अबाक्तीअ्माब, मापे:तीअ्माब अलम्दुमीअ्माब । बाक्तीता, पे:तीता लसी ईकीन् ह़ीक्फाअ् एअ्नो सेअ्माबा । ताक्खोअ् थाक्पेअ् अमु:मीअ्माब । पस्त युक्सुचीमोने । मोओसेअ् म्याअ्व हरीम़साङ् क्याङ्नो ।

शब्द अर्थ

होङलेउ	= उहिले	वासक्तेरु	= सालक
सेङ्सा	= कस्तुरी	यदाअ्व	= गोही
ईफाअ्	= एकपक्ष	कोअ्बी	= कछुवा
पोङवा	= हाँस	दीरुप्पा	= मन पाह
नथाक्चुअ्वा	= फाप्रेचरा	वाछीअ्दुङ	= अजिङगर
की़र्चीअ्मा	= रस चरा	खातोङ्याङ	= झगडा मिलाउने
फेफेवा	= गिद्ध	पेउव	= बैठक
फाअ्	= पक्ष	थुङ्ली़ङ	= सीमाना
कोक्तो	= जित्दै	अबाक्तीअ्माबा	= डुली नहिङ्नु
मोरोअ्लो	= त्यसो हुँदा	मपेतीःअ्माबा	= नउढी हिडनु
माक्तोअ्लो	= कसो गर्दा	लसी	= भने
मु:समी	= गरे		

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा खाब्बोब् येननुम् ये: तोअमाङ् ई:सनुम् ये :

हदीमाची	छोङ्वाची	बी़क्सा	यासा	त्याअ्नप्प
थोनोअ्वा	पखेवा	तुतोङ्वा	बउवा	माङ्वाम

२. मुअ्मुहा खाब्बोब् सेचीपाए ई:कुब येनानुम् ये द्याङ्-द्याङ ई:सनुम ये, अनीसेअ् तेअ् ई:सनुम् ये, मोबाङ् स्याङ्-स्याङ् छाबनुम् ये :

मोरोअ्लो	वाङ्लोङ	कामामोब	म्याअ्वा	वेगेनलाप्तोगे
चुङ्माव	कोअ्बी	यागङ्म	फाअ्	ताक्खोअ्
याखोम्म मुःसमी	पस्त	हरीमसाङ्	थुङ्लीङ् खातोङ्याङ्	

३. मुत्तुब सन्थाबी चुःकाहा् खाब्बोब् मुअ्मु मेत्दीकेबी स्याःअ्लोङ् छाप्तीसनुम् ये :

क. होङ्हेउबी हदीमाची नुङ ..... चुङामी मो।

ख. तक्पामी फाअ्पी ..... खेःसमी।

ग. द्याङ्दयाक्पी .....।

ङ. ईसीन ....., एमाअ् चुङामी।

च. तेम्नीङ् .....। नीम्मु .....।

छ. मोरोअ्लो ने छीम्मा, ... ने चुङनोअ्मी।

ज. दोङ चुङ्दीत्तमी।

४. स्याङ्-स्याङ् छाबानुम् ये :

म्याअवा	काङ्नो	छुकुम	कोचुम	माङ्वामा
ङारोअ्व	लाअ्वा	मनीम	सप्तोङ्वा	माअ्बा

५. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्माव छाबानुम् ये :

क. असा-असा फाअ् चुङामीही ?

ख. ईमाङ्खाबी खे़:लीत्तमीही ?

ग. हरीम-हरीम चुङामी ही ?

ङ. दी़प्प याखोम्माबी असा-असा कागुची ?

च. खातोङ्याङ् असा-असा पी़गामीही।

छ. असा सेव मीक्कले तोसमी ?

ज. ईमाङ छाप्मारी़ङ पी़गा ?

त. फाक्पाङ् असा लालक्सुचीबा ?

थ. ईमाङ पस्त युक्सुची ?

६. मुअ्मुहु खाब नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. हदीमाचीनुङ् छोङवाची चुङामी। ☐

ख. तुबीअ्वा हदी फाक्पीप चु:आ। ☐

ग. म्याअ्वा सुरीव मेत्दीके पी़गबसे हदीमलाम् लालाक्सुची। ☐

ङ. लेत्ताअ् म्याअ्वा पे:तीअ्नो। ☐

च. याखोम्माबी पु:, बाचेरेप, सोक्पाची ने चुआमी। ☐

छ. म्याअ्वा याअ्लो-याअ्लो चुङ्दीत्त। ☐

७. मुअ्मुहा खाब्बोब्मी ई़-ईबोब् खाब् छाब्लीत्तनुम ये।

आराअ्वा	नयीम	थोनोअ्वा	नप्पाक्चुअ्वा	थेउवा
जलेवा	सेङ्सा	माक्सा	याबेन्	याङबा

८. कोओ खाब्ची तोङ्लो छाबानुम् ये :

काक्पलाअ्वाची खातोङ्याङ् पी़गामी/तोक्खोब छाप्मारी़ङ पी़गा। दे़प्प पेउव चुआ्मी। सेव मीक्कले तोसमी। यायोअ् मीक्कले तोसमी/तक्प तक्पामी थुङ्ली़क्पी चुःमाब पी़गा। रीसीव मीक्कले तोसमी। मोरोअ्लो म्याअ्वामी सुरीव ईःलीत्तुची।

९. ई़पोङ् डाक्बोम् हदीमाचीमी नी़ङ छाबानुम् ये :

१०. ई़पोङ डाक्बोम् छोङवाचीमी नी़ङ छाबानुम् ये :

११. ई़पोङ ही़क्बोम् खातोङयाङ्चीमी नी़ङ छाबानुम् ये :

१२. ईःमाली दोदोङबी चुःकाहाची हदीमाचीलाम् वीन्नीही हदीमाची लेःकुचीलसी छाबानुम् ये।

१३. ईःमाली दोदोङ्बी चुःकाहाची छोङवाचीलाम् वीन्नीही छोङ्वाची लेःकुची लसी छाबानुम् ये्।

१४. कोओने चीनानुम् ये : ईकीन् बोम्।

अक्का काचीईकीन् (समावेशी)

अनीन् बोम्

आना आनाची आनीन् (असामवेशी)

ओची बोम्

ओ ओची ओची (असमावेशी)

लकममी खापाङ्व

लेन् ४/१/२०८१

लकम मनीता !

सीलीचोङ गा.पा.३ ताम्कु

आनाए काङमी येन्लोकबबी पाङुनब खापाङ्व होनोअ् खाङ्म तोक्कुङ् । मोओबीप्प खानाव येनुङ लो अखई चोल्याअ्व मिअ्ङा । कोदोअ्लो आनामी सेचीखी़बी ५ थाङबी मेवाहाङपी़अ् ले:माव ई:ली:माब पी़गबा रीछा । का कोओ ई:माली नुङ् सेची ईप्तो मीक्कुना लो । आको खाब् ने येन्लोकबा लाम् पाङ्कुना गो अखई चोल्याअ्व यी़ङआक्पदे । का करफोक माध्यमीक सेचीखी़बी मेवाहाङ मापी़अ् ई:ली:मामी मापी़क्ती । का नेपाली , अंग्रेजी पी़क्पी ई:ली:म सारो यी़ङआक्प काङमी मेवाहाङ पी़अ् आको अंग्रेजी पी़अ्ए नीम्छोरो मु:ईत्तुब चु:अ् ।

काङी मापीअ् ङा का न्याक्कोअ् यी़ङ्आङ् । विज्ञान, सामाजिक, गणित, सुलम्बोब, सामान्य ज्ञान, छुत्ती ईःमालीहा मेवाहाङ पी़अ्पी नो छाप्पलाअ्व पी़अ्नोक्को ये । का तक्पामी पी़अ् ईःलीःमा गो दे़प्पा दो यी़ङ्आङ्। तोकोना आको लेन् हरीम् ताक्प ?

इलाम्बी बान्तावा, लीम्बु, लाप्चा, हिन्दी पी़अ् यामुम चुःअ्। आखा ल्हेःअ्लो पी़अ्ए मेवाहाङ पी़अ् माईअ्ली़त्तुब चुःअ्। मेवाहाङचे तक्पामी पी़अ् मेईअ्ली़त्तुची । ए लकमो ! पी़अ् लीप्पलाअ्व तक्पामी छेल्लुव। मोओसे असे होसाङ तक्पामी पी़अ् मेईअ्म नुःनब हेअ्नी हे ? ईकीमी पी़अ्ए मेवाहाङ रीदुम् मुद्दुम् योङयेप्कु।

तक्पामी पी़अ् लेःसबाङ् तक्प-तक्पामी बीन्नीए मल्लेये खाचुम्म मुःमा, खा तोङ्मा, यामुचामा चानु । कोओ ईःमालीबी ईकीमी नो तेन्बी चुःकाहा कोअ्, रीदुम मुद्दुम, खी़प्पेन् नप्पेन्मी, खाब् चुःअ् रीछ। कोओ ईःमालीबी ओप्चोङ खाब्बोब् ने चुःअ् रीछ। छाम्, सन्थ, पन्था पी़क्छेन् तोअ्माङ दोदोङहा-दोदोङहा ने चुःअ् रीछ।

ईसीन काङे दी़दी़अ् खाब् छाबुङ् होला । द्याक्पीअ् ने छाप्कुङ्। आनेअ्ने ओप्चोङ् खाब् छाबाये। सेवा फो !

लकम

सुभास मेवाहाङ
सूर्योदय नगरपालिका
इलाम ।

शब्द अर्थ

लकम	= साथी	यी़ङ्डाआक्पा	= लाग्छ
येन्लोकब	= मोवाइल	नीम्छोरो	= कम्जोर
पाङुनब	= पठाएको	न्याक्कोअ्	= सजिलो
खपाङव	= चिठी, पत्र	पी़अ्नोक्को येः	= भैदिएता
होनोअ्	= अहिले नै	तोकोना	= तर
तोक्कुङ	= पाएँ	ल्हेःअ्लो	= धेरै
मोओबीप्प	= त्यहाँको	माईअ्लीत्तुब	= हराउन आटेको
येनुङ्	= सुने	छेल्लुव	= पहिचान
चोल्याअ्व मीअ्ङा	= खुसी लाग्यो	हेअ्नी हे ?	= होइन त ?
कोदाअ्लो	= अहिले	योङयेप्कुप्का	= बचाउछौ, संरक्षण गर्छौं
थाङबी	= कक्षामा	लेःसबाङ	= जान्यो भने
ईःलीःमाब	= पढ्नु पर्ने	खाचुम्मा	= गोप्य कुरा
नेच्चाकुङ	= मन पर्छु	चानु	= मीठो हुन्छ
मीक्कुना लो	= संझिन्छौ	पन्था	= लेख रचना
पाङकुनागो	= पठाएता	पीक्छेन	= ब्याकरण
यी़ङआङ्पदे	= लाग्थ्यो नै	द्याक्पीअ्	= पछिबाट
मापी़अ्	= मातृभाषा	ओप्चोङ	= नयाँ
मापी़क्ती	= भएको छैन	खाब्	= कुरा

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा मेत्दीकेबी तोङ्का खाब्बोब् छावानुम् ये :

क. मेवाहाङ पी़अ् ..... एअ् माईअ्लीत्तुब चुःअ्।

ख. का ..... पी़अ् ईःलीःम न्याअ्लो यी़ङआङ्।

ग. पी़अ् मीनामी .....। तक्पामी पी़अ् मेईअ्म नुःनी।

ङ. पी़अ् नुङ् ..... माखेअ्म नुःनब।

च. ..... यामुमा पी़अ् चुःअ्लसी न्याक्को यामुकीन्।

२. मुअ्मुहा 'क' नुङ 'ख' तोङ्कब तोक्तीःसनुम् येः

क	ख
ल्हेःअ्लो पी़अ्	छेल्लुव
छेल्लुःमा	बीन्ती तोखामी पी़अ्
मापी़अ्	लिम्बु, लाप्चा, नेवारी
संस्कृति	सुलम्बोब्
कम्प्यूटर	बीन्नी तोखाचीमी सुरीवा, दोदोङ, कोअमुःमाब

६. मुअ्मुहु खाब नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. इलाम् नाअ्बोखाबी मेवाहाङ पी़अ् ईःलीःअ्मी। ☐

ख. मेवाहाङ मापी़अ् ईःलीःम छाअ्नो। ☐

ग. तक्पामी पी़अ् मेइअ्म नुःना। ☐

ङ. मेवाहाङ रीदुम् मुद्धुमए पी़अ् जोगा मुःसुनी। ☐

च. तक्पामी खनाव योङ् युक्चामा मापी़अ् पाप्कीन्। ☐

५. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्माव छाबानुम् ये :

क. लकममी खापाङवा हरीम्, हाबाङ् ताआबा ?

ख. खापाङवा छाप्कबमी ईप्तोक्प पी़अ् चीम्मा छाअ्नोक्पा ?

ग. कोओ दोदोङपी ईमाङ्-ईमाङ् पी़अ् चुःअ्हा ? मापी़अ् ईःबलाअ् ईमाङ्लो ?

ङ. ईकीमी पी़अ्ए ईकीमी रीदुम् मुद्दुम् ईमाक्तो डेअ्लो युङ्कुहा ?

च. सङ्खुवा सभाबी ईप्तो थाङदारी मेवाहाङ पी़अ् ईःलीःम चुःक्पा ?

४. मुअ्मुहा खोम्युङबी तोङ्कब खाब्बोब् बाक्बोम् छेनानुम् ये :

ईः	लीः	मा	बा	ङ	मा
मा	म	सी़	क्	सो	ङ
ली	य	ङ	सा	ङ	बु
स	बाः	बा	अ्	मा	मा
त	च	अ्	मा	मा	आ
स	नी़ङ्	वा	पा	पा	खा

६. (युलम्माब दोदोङ) सुर्योदय नगरपालिका इलाम चुःकब आम्मी लकम आम्मी ईःलीःवमी येन्लोःकब बाङ् छाब्लोङ् पाङ्हाक्से।

७. (मुःमाहा दोदोङ) फेसबुक, भाइबर, वाटसअप, मेसेन्जर, युटुप, ईलाइब्रेरी ईमाङ-ईमाङबी याङनोहा लकमची तोअ्माङ् सेचीपाची तेनानुम् ये :

८. (परियोजनात्मक) आम्मी सेचीखोम्बी लकम्चीमी ईमाङ-ईमाङ पी़अ् पी़अ्लोःअ्मीही ? ओचीमी नी़ङ ओचीमी पी़अ् छाब्लोङ् सेचीपा खाङमीत्तनुम् ये :

छाप्कब

नी़ङ्वा योक्तो छाप्लीकबा मीना छाप्कब लीअ्नो । छाप्कबाए ई:मालीने छाप्कु । मोओ ई:मालीबी छाप्कबाए ओमी सनी़ङवामी खनावा नुङ् ओसे थप्कुहु खनावा छाप्कु । ओसे खाड़्युड़्कुहु नुङ् थप्युकुहु खनावा ई:मालीबी छाप्कु । ओसे अङ्कुबा लेन् ई:मालीबी ङायीदोअ्नो काम्नी:लो खङ्बुकु । ओसे ई:मालीबाङ् सेचीछाचे नु:कबा सनी़ङ्वामी खनावा लेतोक्कुची । बीन्नीची सनी़ङ्वामी खनावा ई:अ्मा बाअ्मानो पी़अ्नो । मोओसे छाप्कब पी़अ्मा चोलेअ्वा नो सेचीछाची अनीन्ने वेगेन् छाप्कबा पी़गनीन् ये।

मेवाहाङ पी़अ् नुङ् रीदुम्, मुद्धुममी ई:माली नेपाली पी़अ्पी छाप्पलाअ्वा चू:अ् । लम्लोलम्लोबी मेवाहाङ खोम्माबी छाप्लेकबा नो मच्चूमी । नेपालबी वि.सं. २०४६ बी पी़गबा मीनाचीमी खे:मावा, चुङ्मावाबाङ् ते मेवाहाङ् पी़अ्मी छाप्कबाए ताक्पमी रीदुम, मुद्धुममी ई:मालीहा छाप्लीत्तुची । योअ्मावाए मेवाहाङए मेवाहाङ वंशावली ई:मालीहा छाप्लीत्तुची । मदनदाश

मेवाहाङए मेवाहाङ वि.सं. २०४६ बी छाबू । गणेश मेवाहाङए वि.सं. २०५४ बी सीली ईःमाली छाबू । सुभाष मेवाहाङए ने वि.सं. २०५६ बी मेवाहाङ पी़अ्मी योअ्माव मूःसू । ओसे मेवाहाङ पी़अ्पाङ योअ्मावा छाबुमाङ पी़अ् माखेलीत्तबा खाङ्मुःसु ।

मेवाहाङ पी़अ् माखेअ्मा योअ्नो । कोओ पी़अ् लेच्चामीअ्मा योक्से मेवाहाङ शब्दकोश वि.सं. २०६२ बी, वि.सं. २०७४ बी मेवाहाङ मुद्धुम मेवाहाङ याखोम्माए छाबु । गणेश मेवाहाङए वि.सं. २०७३ बी मेवाहाङ व्याकरण, वि.सं. २०७६ बी मेवाहाङ जातिको सामाजिक संस्कार तथा पहिचान नुङ् वि.सं. २०८० बी मेवाहाङ बुङ्बेक्खा छाबु । शंकरदास मेवाहाङए ने वि.सं. २०७५ बी "मेवाहाङ इतिहास " छाबु । खी छाप्कबची खोम्मामी दी़प्प मीनाची । छाप्कए ईकीमी पसी़ङ देलुङमी सनी़ङ्वा नुङ् रीदुम, मुद्धुम, रीसीवाबाङ् ओप्कुची । मेईअ्मा, माईअ्मा, योक्काहा पी़अ् योअ्मामाङ् ईःमालीबी छाप्लोङ लेच्चामीक्कुची । मोओसेअ् नो छाकब खोम्मामी लेःकबा मीना लीअ्नो । ईःलीःकबाची नुङ् छाकबचेअ् नो ईःकीमी मेवाहाङ रीदुम, मुद्धुम, रीसीवा, मीरीवा नुङ् सीगीवा ओप्दप्कुची ।

तक्पामी कोअ् नीम्मु नो बीन्नीचे मुःबीत्तीनी । छाप्कबाचे पी़अ् माखेअ्मीअ्मा नुःनी ईःकुची । ओचीए ओप्चोङ् खाब्बोब् योक्से लम्लोब् खाब्बोब् योक्कुची तो़अ्माङ् खाब् मुःकुची । मोसेअ् नो पी़अ् चनीअ्मीक्कु । खी़बी, थप्नाप्पाबी, तेनबी, सेचीखी़बी नुङ् सुलम्बोब्बाङ् चीप्पलाअ्वा बीन्नी-बिन्नी सनी़ङ्वा छाब्मामाङ् युङ्मा नुःकबा सुरीवा फो ।

शब्द अर्थ

सनीङवा	= ज्ञान	योक्से	= लागि
छाप्लीक्कब	= लेखिनिकाल्ने	सीगीवा	= सीपसाप
खनाव	= कुरा	ओप्कुची	= वचाउछ
थप्कु	= चाखेको	मेईअ्म	= विर्सनु
खाङयुङ्कुहु	= देखेर अनुभव गरेको	माईअ्मा	= हराउनु
ङायीदोअ्नो	= ऐनामा चित्र जस्तै	योअ्मामाङ्	= खोजेर
लेतोक्कु	= जान्दछ	लेच्चामीक्कुची	= वचाउछन्
बीन्नी	= अरु	ओप्दप्कुची	= वचाउदै ल्याउछ
बाअ्मानो	= सघाउनु नै	मु:बीत्तीनी	= गरि दिदैनन्
रीदुम् मुद्दुम्	= संस्कृति	चनीअ्मीक्कु	= मीठो वनाउछ
खोम्माबी	= समुहमा	थप्नाप्पी	= जंगलमा
खे:मावा	= बाभ्नु	सुलमबोअबाङ्	= लक्षणवाट
चुङ्माव	= झगडा गर्नु	चीप्पलाअव	= सिकाई भएका
योअ्म	= खोज तलास	सुरीवा	= वानी
लेच्चामीअ्म	= वचाउनु		

तेम्माचीम्मा

१. मुत्तुब पन्था ई:ली:मामाङ् मूअ्मुहा खाब्मी मआहाबी छाबनुम् ये :

क. छाप्कबाए खङकुहु नुङ् थप्कुहु ..... छाप्कु।

ख. मदनदास मेवाहाङए वि.सं. ..... बी मेवाहाङ वंशवली छाबु।

ग. सुभाष मेवाहाङए मेवाहाङ पी़अ्मी ..... वि.सं. २०५६ बी मु:सु।

ङ. छाप्कबएनो मेवाहाङ रीदुङ, मुद्धुम, नुङ् ..... ओप्कु।

च. ..... ए पी़अ् मखेअ्माबाङ् ओप्कु।

२. मुअ्मुहु खाब्बोब् तोक्कबाबी तोङ्मीत्तनुम् ये :

क	ख
योअ्मा	फोबा, तुबा, लबा, खबा नीङ् युङ् ईःमली
वंशावली	खाब्बोब् खोप्पालाअ्वा ईःमली
व्याकरण	मखेअ्मा, सीखेअ्मा योक्कहा
शब्दकोष	ओप्चोङ् खानावा योअ्मामी कोअ्
संकट (हम्लुङ)	पी़अ्छेन्

३. मुअ्मुहु खाब हेअ्नोअ्पाबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ छेनानुम् ये :

क. छाप्कबाए विज्ञान नुङ छुम्मी खानावा योक्कु। ☐

ख. सुभाष मेवाहाङए मेवाहाङ पी़अ्मी तुतुवामी बुअ् छाबु। ☐

ग. छाप्कब मीना खोम्मामी मेअ्मेछा मीना फो। ☐

ङ. मेवाहाङ पी़अ्लोङ् रीदुम, मुद्धुमी ईःमाली नेपाली पी़अ्पी छाप्पालाअ्वा चुःअ्। ☐

च. वि.सं. २०७० बी गणेश मेवाहाङए मेवाहाङ व्याकरण छाबु। ☐

४. मुत्तुबा पन्था ईःली:मामाङ् मुअ्मुहु तेम्मावामी तेक्सी:लो एम्माव छाबनुम् ये:

क. मेवाहाङ सीली ईःमाली छाप्कबा आसा लो ?

ख. मेवाहाङ मुद्धुम हानम् छाबबा ?

ग. वि.सं. २०७५ बी मेवाहाङ ईतिहास आसे छाबूबा?

ङ. ईःमाली छाप्कब मीना ईमाङ लीअ्नोक्पा ?

च. नेपालबी मीनामी दी़प्प खेमावा नुङ् चुङ्मावा हनाम् पी़गबा ?

५. मुअ्मुहु सम्बी चप्सी पी़अ्लो वाङलीक्के तीःसनुम् येः

क			ख		
री	सी	वा	ता	मा	बा
दु	गी	मा	आ	स	स
म	वा	बा	बा	मा	बा

६. मुत्तुबा पन्या ईःलीःमामाङ् मुअ्मुहु तेम्मावामी एम्माव छाबनुम येः

क. खोम्मावाबी छाप्कबामी कोअ् ईमाङ्-ईमाङ् लो ?

ख. वि.सं. २०४६ द्याक्पी छाप्पलाअ्वा ईःमालीमी नीङ् छाबनुम ये : ?

ग. वि.सं. २०४६ मी लम्लोबी ईमाङ्लेअ्मा मेवाहाङ ईःमाली मछाबहा ?

ङ. सुभाष मेवाहाङए मेवाहाङ पी़अ्मी योअ्मावा ईःमालेअ्मा मूःसू ?

च. मेवाहाङ पी़अ् ईमाङ्लेअ्मा माःखेलीत्त ?

सिर्जनात्मक अभ्यास

७. मेवाहाङ पी़अ्पाङ ई़बोम त्याक्सीकबा पन्था छाबनुम् येः, तोअ्माङ् सेचीपा, सेचीमाची खाङमीत्तुचे।

८. मेवाहाङ पी़अ्पाङ् आने लेःकुनाहा ईःमालीमी नी़ङ् आम्मी योक्सीनीची, मापाची नुङ् सेचीपाची तेनुचे। आखा ईःमाली तेन, चारी नुङ् सेचीखी़बी या तोङानुम् ये :।

का मेछुके

मामा पापालोङ् चु:मा नेच्चाकुङ्
वाप्तो चातो येअ्नो मेछुके दोङ्
नीङ्वा पी़गा फुरुरु
हुअ्वापा लु:सा हुरुरु।

चनु:कब चम् दाक्चम् चामा लो
यामुचातो लकमलोङ् सेचीखी़म् खेअ्मालो
नी़ङवा पी़गा फुरुरु
हुअ्वापा लु:सा हुरुरु।

लो:लीसा लेन् उप्चोङ् ते:अ् चाङ्मा लो
मामाए दुक्खु खी़म् ती़खेअ्मा लो
नी़ङवा पी़गा फुरुरु।

मेवाहाङ पी़अ् ई:ली:मा लो
सन्था-पन्था येम्मा लो नी़ङवा पी़गा फुरुरु
हुअवापा लु:सा हुरुरु।
बेलाबी सेचीखी़म खेअ्म मीन्आङ
सहर, हासपहायम यी:ती:अ्म मीन्आङ
नी़ङ्वा पी़गा फुरुरु।
हुअ्वापा लु:सा हुरुरु।
मामाए नुनु चम पीअ्आङ
चोल्पाअ्वा चोल्याअ्व मीअ्आङ
होलो मेछुके ङा चु:आङ
हुअ्वाप लु:सा फुरुरु।
कुईगा मुअ्युगा हबी खेअ्ङानी का
सेचीखोम्बाङ खु:ल्हेअ्ङानी का
नी़ङवा पी़गा फुरुरु
हुअ्वाप लु:सा हुरुरु।

छाप्कब: सुभाष मेवाहाङ

शब्द अर्थ

नेच्चाकुङ	= मनपर्छु	ती़खेअ्मालो	= लीएर जाँदाखेरी
वाप्तो	= खेल्दै	सन्थ-पन्था	= कथा काहानी
येअ्नो	= वित्छ	बेलाबी	= समयमै
हुअ्वाप	= हावा	हासपाहयमा	= वजार
दक्चम्	= खाजा	यी़:ती:अ्म	= घुम्न
यमुचातो	= वोल्दै	चोल्याअ्व	= रमाउदै
खेअ्मालो	= जाँदा	होलो	= अहिले
लो:लीसलेन्	= जन्म दिन	मेछुकेङा	= सानै

लो:लीसलेन्	= जन्म दिन	मेछुकेङा	= सानै
उप्चोङ् ते:अ्	= नयाँ लुगा	खेअ्ङानी	= जाँदिन
दुक्खुख़ीम्	= मामाघर	खु:ल्हे:अ्ङानी	= भाग्दिन

तेम्माचीम्मा

१. मुत्तुहा बुअ् ई:ली:लोङ् मुअ्मुहा खाब्मी मेत्दीकेबी छाप्ती:सनुम् ये :

क. छाचाचीमी दोङ .....।

ख. मामाए छाचा ..... ती:खेक्कु।

ग. छाचाची ..... येम्मा नेच्चोकोची।

ङ. नुनु चम चामालो छावा ..... मीक्कु।

च. ..... छाचा सेचीखोमबाङ खु:हे:अ्नी।

२. मुत्तुब बुअ् ई:ली:मामाङ् खोम्म 'क' नुङ् 'ख' तोक्ती:सनुम् ये :

क	ख
लो:लीम	पापा
दुक्खु	लेन
नुनु	सन्था
मीनाची	चम्
मामा	खी़म्

३. मुत्तुहा बुअ् ईःलीःलोङ् मुअ्मुहा खाब्बोब् हेअ्नोबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. मामा पापा लोङ् चुःमा लो छाचा हुअ्वापा दो यीङ्कु। ☐

ख. छाचाची ईःलीःसी सेचीखीम् खेअ्म मीम्मीनी। ☐

ग. छाचाए सहर हासपहायम तीअ्मालो सनीङ्व ताःअ्। ☐

ङ. को छाचाए सन्था येम्म मीत्तुनी। ☐

४. मुत्तुब बुअ् ईःलीःलोङ मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्माव छाबानुम् ये :

क. बुअ् छाक्कब ओमी छाचालोअ्हा सन्था ईमाङे नेच्चो को हो ?

ख. आनाए आनामी लोःलीमलेन् मातोअ्डेअ्लो मुःकुनाब ? छाबाये :

ग. सन्था लाम् छाचाचेअ् ईमाङ्-ईमाङ् लेःत्तोकुचीही ?

ङ. अप्तोक्प दोङ्लाम् सेचीखीम् खेअ्म यीङ्लीङ्कुचीही ?

च. अप्तोहा छाचाची सेचीखीम्लाम् खुःल्हेःअ्म मीम्मीनीही ?

५. (युलमब दोदोङ) "छाचा मीअ्माव" नीङबी ईबोअ् बुअ् छाबयेः तोअ्माङ् आम्मी सेचीपा, मामा-पापाची खाङ्मीत्तुचे।

६. आम्मी सेचीखोम्बी चुःकब लकमचीमी ईमाङ्-ईमाङ् नुःकब सुरीवा चुःअ्हा ? तेनेमाङ् आम्मी छाब्मलीबी छाबे तोअ्माङ् सेचीपानुङ् ईःसचे, खाक्सचे।

७. बोम् चीनानुम् ये :

क. ईकीन बोम् = (का, काची, ईकीन)

का चाम चाआङः।

काची चाम चाक्ची।

ईकीन चाम चाकीन्।

मुअ्मुहा डायी खाडानुमये सेचीछ्राचो । असाचीलो ? खाखा मु:सुची । सेचीपालोङ खा तोङ्लोङ् खेन्नुलो सेगलेतनुम ।

दोदोङ्-६

मदनदाश ल़ेन्दा

मदनदास मेवाहाङ लेन्दा युक्छामी (वि.सं. १९८१/२/२९) बुधबारे सीलीचोङ गा.पा. २ नं. वदाबी लो:लीसा । ओमी पापा प्रतिमान मेवाहाङ लोङ् मामा अदेक्मा तेयुङ्मे चुआ । ओसाअ् पापालोङ मामाआ पी़अ् ई़:लेत्ता । खी़बीप्प तुम्मी छ्रा पी़अ्लोङ् पापा मामा मु:बक्तो दी़लेत्ता । मोदोलोअ् तेनबी सेचीखी़म मचुआमाङ दी़दी़अ् सेची ले:मा मम्मु:सु । ई़पोङ रेक्बोदोङपीङा अंग्रेजी वोई भर्ती खेदा ।

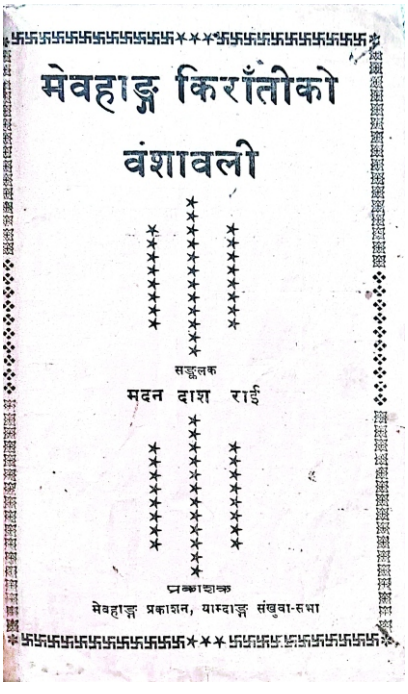
तेप्पी ओमी बुङनी़ङ् गफन्ते लेत्तुची । ओमी पनीमा तुलामाया चुआ तोअ्माङ् मीम्छा तुअ्बो, वथक्छा-ई़बो ते चुआ ।

मदनदाशमी खी़बीअ् चाम दुङ्मा नु:लो मपुगमाङ् मु:चामा ब्रिटिश भर्तीबी खेअ्लोङ् दी़दी़अ् ङा नी़ङ्वा ती:तो छेपा, पी़गमाङ्, सेची ई:अ्मा ने चीनुनेम् । ओसाआ पल्टनबी मीफीदोङ ते मलाबु, छाब्मा ई:ली:मा ने चीनुनेम् । सुम् दोङ्बी एन्लोङ् तेन्बी छुत्तिलोङ् तुब्लोङ् विदेशीआ मु:सुचीब बीकासमी खा यी़सुम्-यी़सुम् पी़अ्तो ई:सुनेम् । तेनबाङ् पल्टन ऐल्लोक्सा होने तेन एन्आङ्माङ् ईकीन् छुत्तीङ खोम्लोङ् मुईगातोङ् तेनबी ङाचेफेम्मा मु:मा पी़गुअ्फोउ, कासानेम् तोअ्माङ् पल्टन मलायाबाङ् एनानेम् ।

ही़क्दोङ् ते पल्टनबी चु:लोङ् होने तेनबी ता:लोङ् तेनमी ङाचेफेम्मा यायोअ् मु:तो लकम/योक्सीनीचीलोङ् तेनबीप्प खेईकब मुदाप्लाअ्व चलन याएअ्म नी़क्सु मीना तोङ्लो मु:लेतुनेम् । लाम्लो तेनबी सेचीखी़म् मु:लोङ् ओमी पापा प्रतिमान सेचीपा युक्सु नेम् । ओन मोदोलो पञ्चायतबी प्रधान पञ्च पी़गा । २०११ सालबी बाला याम्दाङ मा.वि. युक्सुनेम् । मोदोलो मोओ सेचीखी़म्मी नी़ङ राष्ट्रीय प्राइमरी स्कुल चुआबनेम् । पञ्चायतबी चु:लोङ् हाङ महेन्द्रलोङ् ने तुब्लोङ् तेनमी ङचेअ्फेम्मा अप्तोलो मु:माब कासानेम् । हाङआ आना दी़दी़अ् हेङना होउ, आनाते पी़क्नबाफोउ तेनबीप्प छुत्तीङ यायोअ् मु:लोङ् मीनाङप्छाचीलोङ् तेन ङायीफेम्मा पी़गुफोउ

ईःसुनेम् । मदनदाशआ विदेशबी हाङआ ईःसुब खा येन्लोङ् तेनबीप्प छुत्तीमी यायोअ् येन्लोङ तेन फेम्मामी लम्लुमी पी़गनेम् । नीच्चाङ देक्सबी मीनाचाआ तेनमी लम्लुमी पी़गा ।

मदनदाशआ तेनबी सेची लाम लबु । जीम्मावालाचाआ मुदाप्पुचीहा मनुःकहा खाब् यी़लाक्पीत्तुची । पञ्चायतबी थम तीरो पगानुम् होउ ईःतो आमदानी थुबु । माना, पाथी , तुलो पञ्चायतबी खोम्लोङ् तोङु । संगीमालेन हासपहायम तिःलेत्तु । सीसङ्वा युवामाबी बीत्तुम् थाः बेःदु । बुम्लीङ्बाङ् बुधबारे लाम बनामुःसु । वेच्चा लाङ्मेची खोमुची । वेच्चाची भलिबल , ब्याटमिन्टन, वाप्मेत्तुची । सिलीचोङ क्लब याफु , माक्तेवा, ताप्कु, बाला लोङ सिसङ्वा बीप्प लाङ्मे-वेच्चा, पसी़ङ्-देलुङ, भू.पु. सैनिक खा तोङ्लोक्सा छुत्तिङमी नी़ङ्वा तोङुची ।

मदनदाश मेवाहाङ मोदोअ्लो मेवाहाङमी पसी़ङ देलुङ, लाम्लुमी बुसुमी ने पी़गा । आसाआ मेवाहाङ, कुलुङ, छेत्री, बाहुन छुत्तीलोङ् बेद्, मुद्दुम्, ईतीहास, भूगोल छुत्तीमीङा खा लेःमा योगुनेम् । नीच्चाङ द्याक्पी मेवाहाङ वंशावली २०४६ बी छाबुब् । कोरोअ्लो ईक्काआ

खाङ्कुप्का । मेवाहाङचीमी पी़क्पी पी. एच. डी. मुःमा योक्से जर्मनी मीना मार्टिन गेन्सले, तोक्माङ् अमेरीका चुअ्कब डा. वरुण गुरुङ (मानव शास्त्री) ची मेवाहाङ पी़अ् छाप्मा मुःबक्कुची । मदनदाश मेवाहाङ दी़दी़आ मीनाचीलोङ् तुब्लोङ् सनीङ्वा लेन्युक्सु ।

मदनदाशआ तेन ङायीफेम्मा दी़दी़अ् तेनमी नी़ङबी थम ने मोदोलो लाःलेत्तु । ओ नुङ् ओमी छीमा खष्टीमाया (छुकुवानी), ओमी याङछा गञ्ज बहादुरलोङ् यायोअ् तोङ्लोङ् २६ रोपनी थम ने लालीत्तुची । कोदोअ्लो मोअ्ओ थमबी बाला याम्दाङ मा.वि. चुःअ् । मदनदाशमी नी़ङ मीनाचाआ कोदोअ्लो ने कोब्कुची । सनी़ङवाबी मिन्कुची । मोदोअ्माङ् ओमी छुत्तीङ मुःसुब् यावा ङी़ब्कुची । कोओ क्षेत्रबी ई़बोअ् बुङ दोक्प मीना । सीलीचोङ नङ्लेख दोक्प् । ई़बोअ् युःताअ् ङीःकब् संगीमादोक्प् मीना । सनी़ङ्वाबी मीनाचाआ युङकुची । तर मीना सीखेअ्मा, माखेअ्मा पी़ग्दबाबसे २०५१/६/१२ दोङबी ओ ने सरीमाआ याङ्खेतु । नाप्छोङग्री तुब् संगीमादो पुअ्खेदा ।

शब्द अर्थ

खाफोङमा	= छलफल	येन्लोङ	= सुनेर
सेग्म	= छान्नु	मुदापुचीप	= गरील्याएको
ईःलेत्तु	= सिक्न थाल्यो	थुबुअ्	= बाध्नु
मुःबकतो	= गरी सघाउनु	दोःअ्	= माना पाथी
दी़लेत्ता	= बढ्दै गयो	केःअ्	= तुलो तराजु
लेःमा	= जान्नु	लेःमा	= जान्नु

बुङनीङ्	= फूलनाम/अर्कोनाम	ब्वामेत्ची	= खेलाए
पान्मा	= श्रीमती	तुब्तो	= भेट्दै
छेपा	= ज्ञानी, बाठो, चलाख	तेनङयी	= गाउको मुहार
मीफीदोङ्	= बन्दुक	थम/खा	= जग्गा
मुईगातोङ्	= उतैजस्तै	लालीत्तुची	= उपलब्ध
एन्आङ्माङ्	= त्यसपछि	खाब्बोब्खा	= शब्द भण्डार
योक्सीनी/लकम्	= साथी	योङ्म	= बहनु
तेम्बीप्प	= गाउँको	बीत्तुम् था	= फलामे पुल
मुदपलाअ्व	= गरील्याएको	लेःमा लोङ ईःमा	= वोध (अभिव्यक्ती)
यावेअ्म	= भुल्नु/बिर्सनु	नीङब्याअ्	= विष्मयाधिवोधक
मीनातोङलो	= समानता	ओफ	= ओफ/उफ
हेङना होउ	= हतार नगर	येम्मा-पीअ्लुःमा	= सुन्नु बोल्नु
अनाते	= तपाई मात्र	पीग्नफोउ	= हुदैन
मीनाङालीङ	= अनुहार		

तेम्माचीम्मा

१. खोम् 'क' लोङ खोम 'ख' तोङानुम् ये :

क	ख
लोःलीमा	केअ्
चाम, खवाअ् लेअ्म	लकम्
मीना नीङवा	सनीङ्वा
दीदीअ् कीःङ्वा पाप्कब	सप्तेन
केअ्कब	चम्
मीना चःथम्	खरुखा
लकम एत्तो एत्तो चुकाव	मीना तोअ्मा

२. दी़दी़अ् खाब्बोब्मी ई़बोअ् ते खाब्बोब् लेःसनुम् ये :

तुम्मीछा	तुम्मी
बङामी थअ्मा	छीमा
मीना ङाचेअ्	मीनाङालीङ
ही़अ्वापआ मीअ्मा	या फु
मुअ्मु ओङ्कबा की़ङवा	युवामा
यूवामाबी चाबपी मीना दुम्मालाम् तीःमा	बेःथा
मीना आ छा तोअ्मा	लोःलीमा
थब्नाम्, थब्नाम् देयुकप	सब्दखा

३. तोक्कब खाब्बोब् छेन्लोङ् खाब्बी येत्तीसनुम् ये :

लाम्लो सेचीपा	यी़सुम् यी़सुम्	सेचीखी़म	मार्टिन ग्योन्सले	प्रतिमान

क. मेवाहाङमी पी़क्पी ..... पी.एच.डी. मुःसु।

ख. बाला याम्दाङ मा.वि.बी ..... सेचीपा युक्सु।

ग. ..... मदनदाश पी़अ्लुःसा।

ङ. मदनदाशमी पापा ..... नेम्।

च. बाला याम्दाङ मा.वि ..... तेन बीप लाम्लोबाङ चुःअ्।

लेःमा लोङ ईःमा

१. मुअ्मुहा खाब्बोब् खेन्नुःलो स्याङ्-स्याङ् ईःसनुम् ये :

खाब्बोब्ची :

तुम्मी	मीफीदोङ	बुङ्नीङ्	एल्लोक्सा	वाप्मेतुची
मुद्दुम्	सनीङवाबी	लाम्लुःमी	नाप्छोङ्ग्री	बुसुमी
मीनाङायी	युवामा			

२. नीच्चाङ् लो हेअ्नी सेगनुम् ये :

क. "गफन्ते" मदनदाशमी बुङ्नीङ् फो।

ख. राष्ट्रिय प्राइमारी सेचीखीम् २०११ दोङ्बाङ् चुःलेत्ता।

ग. २०८१ दोङ्बी मदनदाश लोःलीसा।

ङ. बुधबारे हाट मेवाहाङ पीअ्बाङ् संगीम्मालेन हासप हायम ईःमा फो।

च. मोदोअ्लो महेन्द्र हाङ ने चुःआ।

छ. साखेवाबी खेअ्मा पीगु।

३. मुअ्मुहा तेम्मावामी एनानुम् ये :

क. सीलीचोङ गा.पा.बी दीप्प तेनमी नीङ ईःसनुम् ये :

ख. मदनदाशआ असा-असाची ईङ्खा-ईङ्खा वाप्चामेत्तुची ?

ग. प्रतिमान पापामी नीङ ईःसनुम् ये :

ङ. बीत्तुम थाः, संगीमालेन हासपाहायामाबी असाआ मुःसुब ?

च. मदनदाशआ दीप्पा, लेःकब असा-असा मीनाचीलोङ् तुब्लोङ् यामुसब् ?

छ. मदनदाशमी ओम मामा नीङ् ईःसे।

४. मुअ़मुहा दोअ् खाब्खोम्बाङ् सुम्बो खाब् छाबनुम् ये :

हीअ्दोङ ते पल्टनबी चुलोङ् होने तेनबी ताःलोङ् तेनमी ङाचेफेम्मा यायोअ् मुतो लकम /योक्सीनीचीलोङ् तेनबीप्प खेईकप चलन याईअ्म नीक्सु मीनातोङ्लो मुःलेतुनेम् । लाम्लो तेनबी सेचीखीम् मुःलोङ् ओप्पा प्रतिमान सेचीपा युक्सु नेम् । ओनो मोदोअ्लो पञ्चायतबी प्रधान पञ्च पीगनेम् । २०११ सालबी बाला याम्दाङ मा.वि. युक्सुनेम् । मोदओअ्लो मोओ सेचीखीम्मी नीङ् राष्ट्रीय प्राइमरी स्कुल चुआनेम् । पञ्चायतबी चुःलोङ् हाङ महेन्द्रलोङ् ने तुब्लोङ तेन्मी ङाचेअ् ङाअ्फेम्मा अप्तोलो मुःमाब कासनेम् । हाङ्आ आना दीदीअ् हेङनाहोउ, आना ते पीग्नफोउ, तेनबीप्प छुत्तीङ यायोअ् मुःलोङ् यावा मुतो मीनाङ्यीचीमी ङायीअ् फेम्मा पीगफोउ ईःसुनेम् । मदनदाशआ विदेशबी दीःत्तुब हाङआ ईःसुब खा येन्लोङ तेमबीप्प छुत्तीमी यायोअ् येन्लोङ् तेन फेम्मामी लम्लुमी पीगनेम्।

५. दोदोङ ईःलीःसनुमबी सेचीछा चो खाब् छाबतीःसनुम् ये :

दोक्तो :- नीङ मदनदाश मेवाहाङ

पापा

मामा	
लोःलीसा दोङ्	
लेत्ताब ईःमाली	
लोःलीसा तेन	
सुम्ची ओमी यावा	
सीखेदब दोङ्	

६. मदनदाशआ मुःसुब् ङाअ्बो यावा छाबनुम् ये :

७. मुअ्मुहावी अनामी विवरण छाबे :

लोःलीमा दोङ	
पापामी नी़ङ	
मामा	
सेचीखी़म्	
सेची थाङ	
पालिका	
पाछा	

८. मुअ्मुहा खाब्बोब् मेत्दी़केबी येत्तो छाप्तीःसनुम् ये :

लोङ्	मोदोमाङ्	तोकोना	कोदोअ्माङ्	मोवाङ्	तोअ्माङ्

क. तुम्मी ..... छादेपा पालिका खेदाचे।

ख. खेवामी खेन्नुःअ् ..... नेछा छादेअ्मा खेईःअ्।

ग. का सेचीथाङ् बी लेःसुङ्न ..... खेन्नुमालो

ई:ली:मा छाब्मा चीन्आङ्।

ङ. ईची पारुमी खी़बी एमाअ् चुवीची़गा ..... ईसीन खी़म् खेच्ची़गा।

च. ओची छाम लु:मा डेसीअ्मी ..... लकमचा नी़ङा नेच्चोचीना।

९. मुअ्मुहा खाब् ई:ली:सनुम् ये: तोअ्माङ् निपात लोङ् नी़ङ्ब्याअ् बोधक छेनानुम् ये :-

क. ओफ् दी़दी़अ् सोवा तुगा।

ख. ओची वाप्चाची नेम्।

ग. हउवा आङ चाचा नु:साफोउ।

ङ. सेचीछाची वाप्चासी ल खरामी।

च. आनाआ काङ्मी नी़ङ मे:ई्त्तु।

१०. खम्बेआ ई:तो एनानुम् ये : -

क. अनीमी सेत्तीखी़म् हबे चु:अ् ?

ख. सुङ्बो युवामामी नीङ् कोबानुम् ये :

ग. आनामी सेचीखी़मबीप्प डाअ्बो सेचीपामी नी़ङ ई:सनुम् ये :

ङ. आप्तो दोङ्वी मदनदाश लो:लीसा ई:सानुम् ये :

च. आनामी पालिका खी़म् हबी चु:अ् ?

छ. सिलीचोङ पालिकाबी आप्तो वदा चु:अ्हा ?

११. छेनुमाङ् ईःसनुम् ये :

क. तेःअ् ईङ्खाआ लीबुकुम ?

बेत्थी	खोअ्बी	छामेअ्

ख. बोअ्मारी/चेअ्थम् ईङ्खाआ पेअ्माब ?

पेअ्मालु	ख्याक्ती	छुब्बी

ग. सेचीमाङ असालो ?

सोम्नीमा	सरस्वती	यागाङमा

ङ. सुलम्बोब्मी ङायी छेन् तो ईःसनुम् ये :

कैची	चिम्टा	कम्प्युटर

च. कोओ ईःमालीमी ल नीङ् न ?

पीअ्छेन	मेवाहाङ पीअलेःमाव	विज्ञान

१२. आम्मी तेनबी ने मदनदाश तो मुःकाब मीनामी सन्था सेःमा छाब्तेतनुम् ये :

दोढोड्-७

सेचीए छेकोड्कोड्

अंक - १

मामा - खीम्बीहा कोअ् छुत्तीए मुःसनुम् येः, बाक्ताङ् याक्कानी येः

पापा - तुम्मी ए खी़बीही माङ सीःते।

शुभाष - लो येः, नेछा येन्लोकब खाङ्लोकबाबी खक्चामा नुःनी।

पापा - अप्तो या ? फूटबलामी खेअ्मा लसी।

पुकार - ब्याअ्मारुआ ब्यागुङ् त।

शोभा - चाम् डीअ्म की़ङ्वा लगानी होउः

पुकार - लु की़ङवा। खेन्बाअ्वा काङे लाक्तेःतुङ्।

शुभाष - जाँच क्याक्पी ताखरा । यु:ताअ् नुङ् लेन्छा ई:ली:म पी़गु।

पापा - खी़बीही कोअ् मलेकब मीना ईमाङ् मीना ? नेक्कोअ् हा, छाक्काहा छुत्तिङ मु:मा पी़गु।

मामा - नु:कब पी़अ् यमुमा चिम्मा पी़गु। तबाङ्ची सेवा मीअ्मा पी़गु। "एस्सीकब सलअ्, चनीकब लेम् नु:नाब। वेगेन् दुक्चाकीन्।

पापा - एक्का दुक्चाकीन् होसाङ् छाची मदुक्चामाये।

अंक - २

शुभाष - (सूचनापाटी खाक्तो) ई:ली:माबी सेन्लेन् नी़ङ्वा ती:मा जाँचबी पास मु:सुङ् सेचीखी़बी नो बा:मा छाम्लु:मा, पी़अ्लो:मा, डायीछाब्म चीन्कीन्।

पुरण - विज्ञान गो अक्खई छाक्का।

शोभा - बरुण बुबुमी नतिजा अप्तो पी़गा ? काङ्मी गो उत्तीर्ण पी़गा।

वरुण - जाँचबी मन्नुबादो मीनुङ् तोकोना थाङ् खोम्बी ई:ली:म तोक्कुङ्।

पुकार - मई:ली:मा गो सेउते पी़आङ्नेमाङ् ई:ली:आङ् फो।

शुभाष - चीम्मा बेले चीम्मा पी़गु । सेचीपा मेत्दी़ङ् पी़गीनी।

शोभा - लाम्दुम्मा ईःकब नो सेचीपा । पीअ्लोःमा, छाब्मा, ईःलीःमा चीक्कब नो सेचीपा।

पुरण - ईदेन् खेअ्मा लोअ् ने सेउते पीअ्मा पीगु । फेअ्वा तोअ्मा ते ईमाङ् मुःमाहा ? पीगु।

पुकार - नुःकब सीङ्छामी लेङ्कब बाअ्वा दोअ् मेछुकेबीअ् ङा सनीङ्वा खाङ्मु।

शोभा - छुत्तीङ ईःलीःअ्मी । ईमाङ् काम्नीताहा तेःअ् ? सेचीखीम नो कम्नुःअ्।

खीप्पेन्लकम् - फोबा ने सेचीपा, अनीन् ने ईःलीःकनीन् । खीबीहा सुलप्सुम् नुःअ्लसी छुत्तीङ नुःअ्।

सेचीपा - काङे आनीन् नुःलो छेल्लुअ्नी । होदारी गो नुःकनीन्, वेगेन् ने नुःलो पीगनीन् येः

शब्द अर्थ

बक्ताङयाक्कानीये	= जागर चलाउ	चीङ्कीन्	= सिक्छौं
तुम्मी	= जेठा	पीगा	= भयो
माङ सीःते	= पूजा गर	मन्नबादो	= नभए जस्तो
ईअ्माबुङ	= धूप	सेउते	= नोकर
ईअ्लोङ्	= जलाएर	दुम्मा	= हिड्नु
येन्लोकब	= मोबाइल	ईदेन	= विदेश
ब्याक्थम्/ब्याअ्मरु	= कुचो	तोअ्मते	= पाउनु मात्र
डीअ्म	= पकाउनु	पीयुप्पादो	= गोरुजस्तो
लाक्तेतुङ	= भरी ल्याए	सीङ्छा	= विरुवा
लेन्छा	= विहान	लेङ्कवा	= चिल्लो
युता	= बेलुका	सुलप्सुम	= लक्षिन

कोअ्	= काम्	होदारी	= अहिलेसम्म
नेक्कोअ्हा	= कमलो/सजिलो	पी़गानीन ये	= हुनुहै
छक्काहा	= साह्रो , गाह्रो	सम्दीख	= सम्मान
तबाङ	= पाहुना	पी़री़क्फु	= सिरसि
एस्सीकब	= अल्छे	ई:ली:कुनामाङ	= पढेर
सलअ्	= साप्रा/तिघ्रा	युलाम्माव	= सृजनात्मक
लेम्	= जिभ्रो	पाप्नोह	= चाहिन्छ
होसाङ्	= भएपनि/पाएपनि	कोक्छुम्	= मालमत्ता
सेनलेन	= रातदिन		

तेम्माचीम्मा

१. मुत्तुब पी़अ्लो:चामव ई:ली:लोङ् मुअ्मुहा खाब् मेत्दी़केबी छाबनुम् ये :

क. कोओ पी़अ्लो:वबी ओम्माए खी़बी ..... यायोअ् पीक्कु।

ख. पापाए तुम्मी ..... माङ् सी:ते।

ग. शुभाषए ..... खाङ्मा नु:नीब खनाव चीङ्कु।

ङ. पुरनए ईदेनबी नेपालीमी कोअ् ..... तोक्प पी:अ्नो।

च. लामदुम्मा ईकाबाने ..... पी़अ्नो।

२. मुत्तुब पी़अ्लो:व ई:ली:लोङ् मुअ्मुहा खाब्पी हेअ्नोहाबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ चेक्सी़ङ ती:सनुम् ये:।

क. नीम्मु लेन्छाबी खी़बीहा माङ् साम्माङ् सी:तानुम् ये : ☐

ख. खी़बीहा छाचाची सुलम्बोब्, फुटबलबी खाअ्चोकुची, कोअ् मु:मा मेई़क्कुची। ☐

ग. कोअ् मु:मा बेले कोअ्, चीम्मा ई:ली:मा बेले वाप्चामा नु:अ्।

ङ. ई:ली:मा छाब्म ई:कब मीना नो सेचीपा।

च. पछाची ई:ली:लोङ् मा पा मी नी़ङवा चीम्मीअ्मा पी़गु।

३. मुत्तुब यामुचामव ई:ली:लोङ् खोम्मा 'क' खोम्मा 'ख' तोङानुम् ये :

क	ख
अ. सी:अ्मा	पापा मामा
आ. खी़बीहा कोअ्	छो:अ्मा
ई. खेन्बाअ्वा	ईदेन् खेअ्मा
उ. सम्दीख	तुम्मीआ
ए. ईदेनबी कोअ्	ब्याथम्आ ब्याअ्म

४. मुअ्मुहा खाबबोब् मतोक्कब ◯ वाङ्ली़क्के ती:सनुम् ये :

क. खी़म्, ब्याअ्मरु, कीङ्वा , खेन्बाअ्वा , नाप्छोङ्ग्री।

ख. फोबा, चाचा, पी़री़क्फु, मामा, पछा।

ग. बा:मा, थाम्पुम्मा, छाम्लु:मा, ङायी, वाप्मा।

ङ. धरान, बिज्ञान, सेचिपा, सेचीखी़म् , ते:अ्।

च. ईदेन, कोअ् , मदेश , नी़ङ्वा , फ्याअ्वा।

५. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्माव छाबनुम् ये :

क. कोओ पी़अ्लुचामाबी मामा पापाचे पछाची नीम्मु यायोअ्व ई़माङए पी़गु ?

ख. अङक-१ बी आअ्व जना खी़बी चुअ्मी ?

ग. अन दोदोङ मुःमा एसीअ्नए, ईमाङ लेअ्मा एस्सी़अ्न ?

ङ. कोओ यामुचामबी अंक २ बी चुःकाहा मीनाचीमी ईमाङ यामुचाःअ्मीही ?

च. आने ई़ःलीःकुन्माङ् ईमाङ-ईमाङ सेची, सीगीवा चीनुना लो छाबनुम् ये :

६. युलाम्माव दोदोङ् :

सेचीपानुङ् सेचीछाची वाईचासी खेप्पलाअ्वा यामुचामाव छाबनुम् ये तोअ्माङ् सेचीपा खाङ्मीतनुम ये :

७. मुमाहा मुअ्मुहा खाब्बोब नुःलो मुःसनुम् ये :

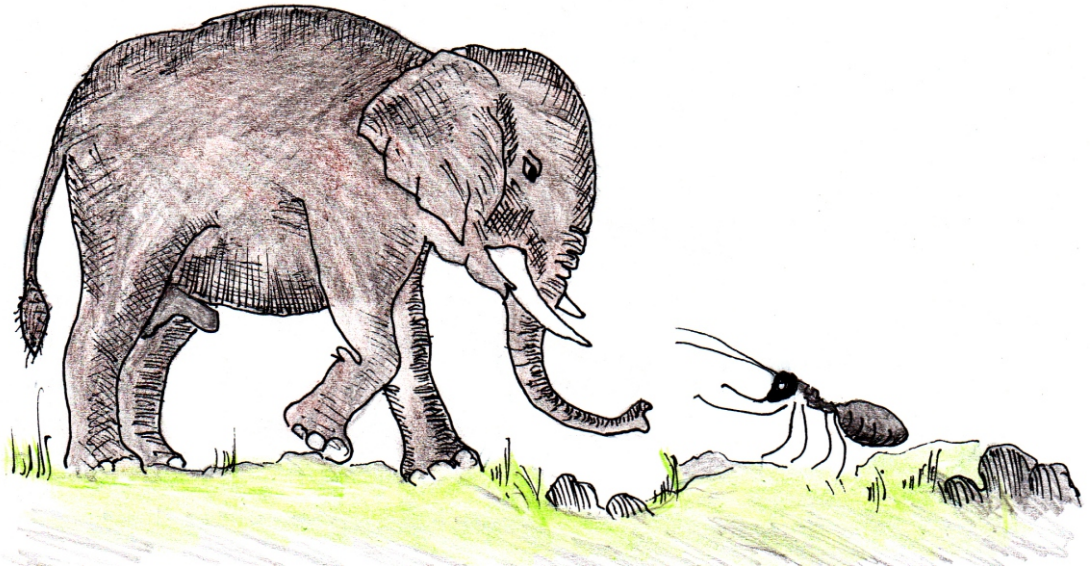
सेचीछाचे खी़म नुङ् सेचीखी़म्बी मुःबालाअ्व बीन्नी कोक्छुम्मी नी़ङ छाबनुम् ये : तोअ्माङ् पापा मामाची नुङ् सेचीपा खाङ्मीत्तनुम् ये :

८. परियोजनात्मक कार्य :

आम्मी तेन्बी ई़बोअ् सेचीखी़म् मुःमाब चुःकपबी ईमाङ्-ईमाङ् पाप्नोहा पाप्कब छाबनुम् ये :

९. आम्मी लकम रामु नुङ् ई़बोअ् यामुचामाव छाबेमाङ् सेचीपा, सेचीमा, खाङ्मीत्तु ये :

हदीम नुङ यख्लेप

ईलेन हदीम नुङ् यख्लेप तुबची । हदीमएअ् सुःचातो "ए यख्लेप, आना ईप्तो लाम्दुअ्ना ? आम् लाङ् ने मेअ्मेछाह । त्याक्सीम-त्याक्सीमा नुङ ! गुदुदु पीम्म हेकुना हे ?" लीत्तुमो । यख्लेप ने का सुःचाआङ मीनामोमाङ् "पीन्आङ् । आनालसी पीन्हीआङ्।" कासमो ।

हदीम् : "का लसी आना पीन्हीअ्ना याःई ?"

यख्लेप : "पीन्आङ्, आम्मी देप्प बोअ्एअ् पीन्हीनानी ।"

हदीम : "एम्मे ! आना कानुन् पीन्हीमा, असेअ् ईःसुबा ?"

यख्लेप : "नीच्चाङ् हे ? आने का सुःचाआउना हे ? आनालसीका पीन्हीआङ् ! पीन्हीआङ् ।"

हदीम : "नीच्चाङ् । लु पीम्माची ।

हदीम, यख्लेप : "ई़....ही़....सुङ्...।"

कासचीमाङ् पील्लीत्तची । हदीम कार्‌दुम्-कार्‌दुम् लेत्तोअ् पीना । हदीमाएअ् यख्लेप पीनबा मखाक्सु । हदीम पीनाबा पीना-पीना । होन याःईत्दाङ् मीनामोमाङ नाचाआलो मुबीअ् ने यख्लेप खाक्तोक्कु । ताखरा मीनामाङ् होने कार्‌दुम्-कार्‌दुम् पीना । याअ्लो-याअ्लो पीना । याक्तेतु । सी़क्सोङ्मी लाबेअ्पी नाचाआमो । मुबीअ ने यख्लेप खाक्तोक्कु । ताखरा मीनामोमाङ होने पीना । लेल्लेन् पीना । चोङ्मी लावेअ्पी नाचासी वाङा । मुबीअ् ने यख्लेप ताखरब खाक्तोक्कु । मुबीअ् ने मान्नाये पील्लीत्तची ही बीअ् हदीम वाक्ताआ । माहेतेतु । अथोब मख्लेपानुङ तुबची । "यख्लेपो ! आनानोअ् कोङाना" लीत्तुमोमाङ् हरालीसामोने । ई़प्तोक्प यख्लेप चुआ ? मी़क्सेम मयुक्सु ।

शब्द अर्थ

सुःचातो	= खिसी टिउरी गर्दै	याःईत्दाङ	= छोडँ
मेअ्मेछाहा	= ससाना	नाचाआलो	= विसाउँदा
त्याक्सीम	= छोटो	याअ्लो	= धेरै वेर
गुडुडु	= दगुर्ने अनुकरणात्मक शब्द	लावेअ्	= सीतल
मीनामोमाङ	= संझना गरेर, संझेर	लेल्लेन	= दिन भरी
पीन्आङ्	= दगुर्छु ।	वाक्ताआ	= घुमेर आयो
बोःअ्ए न्	= पेट्ले नै	अथोब	= अघिको
पीन्हीआङ	= दगुर्न सक्छु	कोङाना	= जित्यौ
कार्‌दुम्	= हिडाइ अनुप्रास	हरालीसा	= हाऱ्यो
लेत्तोअ्	= गर्दै	मी़क्सेम	= आँखाको चिन्ह

तेम्माचीम्मा

१. सेचिपाए ई:कुहु मुअ्मुहु खाब्बोब् येननुम् ये:माङ् अनीसे द्याङ्-द्याङ् ई:सनुम् ये :।

हदीम	यख्लेप	पीन्आङ्	कासचीमाङ्	कार्दुम्-कार्दुम्
लावेअ्	याक्तेतु	सी़क्सोङ्	हदिम	कोङना
महेततु	मी़म्सेम्	नाचासी	पील्लीत्तची	होने

२. मुअ्मुहा खाब्बोब् स्याङ्-स्याङ् ई:सनुम् ये: तोअ्माङ् स्याङ्-स्याङ् छाब्लीत्तनुम् ये :

आनालसी	त्याक्सीम त्याक्सीमानुङ		लु पिम्माची	लेत्तोअ्
कानुङ	सुचाआङ्ना	पीनबा	खाक्तोक्कु	मुबीअ् ने
ताखरा	लेत्तोअ्	अथोब	मी़क्सेन्	याअ्लो
याक्तेतु	सी़क्सोङ	मीनामोमाङ्	याईन्दाङ	पीन्हीमा

३. मुत्तुब सन्थाबी चु:काहा खाब्बोब् स्या:अ्लोङ् मुअ्मुहा मेत्दीकेबी छाप्ती:सनुम् ये :।

पीन्आङ् आम्मी देप्प ..... पीन्हीननी।

..... ! आना कानुङ पीन्हीमा, असेअ् ..... ?

नीच्चाङ हे ? आने का ..... हे? आना लसी का

..... ! पीन्हीआङ।

नीच्चाङ। ..... पीम्माची।

हदीम, यख्लेप : ई ..... सुङ।

४. मुअ्मुहा खाब्बोब् स्याङ्-स्याङ् छाबनुम् ये, तोअ्माङ् स्याङ्-स्याङ् ई:सनुम् ये :

मेअ्मछाहा	सु:चाअङ्ना	पीन्हाआङ	आनालस
हदाम	खाकतोककु	लावेअवी	काकदुम्
यखलेप	यअ्लो-याग्लो	माहेतुते	मीक्सेम्

५. मुअ्मुहा खाब्बोब् नुङ् चप्सी छाबानुम्माके स्याङ्-स्याङ् ई:ली:सनुम् ये।

हदीमामी नबाअ् = हदीनबाअ्

हदीमामी लाक्फ्याअ्म = हदीयोअ्

हदीमामी क्याङ् = हदीलीप्क्याङ्।

हदीमामी बो:अ् = हदीबो:अ्

हदीमामी नबु = हदीनबु

६. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्मावा छाबनुम् ये:

क. हदीमाए असा सु:चोबा ?

ख. ईमाङ्-ईमाङ्बी सु:चोबा ?

ग. हदीम पीन्हीअ् लु यख्लेप पीन्हीअ् ?

ङ. असा याअ्लो-याअ्लो पीनबा ?

च. सीक्सोङ लावेअ्पी असा नाचासीं वाङा ?

छ. कालसी आना पीन्हीअ्ना याई ?

ज. पीन्लीत्तचीहीबी असा वाक्ताआबा ?

त. ईप्तोक्प चुआ असे मी़म्सेम् मयुक्सुब ?

थ. द्याङ्पी असा कोङा ?

७. मुअ्मुहा खाब् ईःमली दो तोङ्लो छाबानुम्ये तोअ्माङ् ईःलीःसनुम् ये :

हदीम काग्दुम्-काग्दुम् लेत्तोअ् पीना । हदीम पीनबा पीना-पीना । हदीमाए यख्लेप पीनबा मखाक्सु । होन याईअ्दाङ मीनामोमाङ नाचाआलो मुबीअ् ने यस्लेप खाक्तोक्कु । याअ्लो याअ्लो पीना । ताखरा मीनामाङ होने काग्दुम्-काग्दुम् पीना । याअ्लो-याअ्लो पीना । याक्तेतु । सी़क्सोङ्मी लावेअ्पी नाचाआ मो ।

८. मुअ्मुहा खाब्बोब्मी खाब् छाब्लीत्तनुम् ये :

मेअ्मेछाहा	तुबची	आनालसी	असेअ्	नीच्चाङ
ताखरा	सी़क्सोङ्	मुबीअ्	वाक्ताआ	अथोब
यख्ले पो !	ईप्तोक्प	सुःचाम	होने	कोङ्बा

९. मुअ्मुहा खाब्बोब् स्याङ्-स्याङ् छाब्लीत्तनुम् ये : तोअ्माङ ईःलीःसनुम् ये :

याअ्लो	याक्तेतु	खाक्तोक्कु	याईत्दाङ	ताखरा
मन्नाये	हदी नबाअ्	यखलेप	सुःचाआङ्	हेकुना हे

ई़लेन्	सन्थ	बुअ्	छाम

१०. हदीमा नुङ यख्लेपमी सन्थ दोक्प सन्थ छाबनुम् येः तोअ्माङ् लकम-लकम, येम्मीक्कले तोःसनी ये :

११. कोओ ने. सेचीपाए ईःलीःकुब येनानुम् ये ! "लाम्दुम मेथाक्सु"।

ईख़ीबी इ़बोम् पीम्मवा चुःयुक्सुमो । चम्सुप्पी सीया चायुक्समो । कप्सुरीबी ईम्युक्समो । पाङलुम्, हबु, दाङ्बीरीवाबी वाप्चायुक्समो । मो ख़ीबी पखेवा ने चुआमो । पखेवा पाङ्लुप्पी चसीङ चायुक्समो । पाङलुप्पी, दाङ्बीरीवाबी वाइचायुक्समो । मोबीअ्न ईबोअ् तोप्पोङवा ने चुआमो । मोबी पखेवा छोःअ्युक्समो । पखेवा पाङलुप्पी लाम्दुसमो । पखेवा ह्यागोअ-ह्यागोअ् लाम्दुसमो । मोओने पीम्नवाएअ् छेप्चोमो । तोप्पोङ्वाबी बक्कुवा तायुक्समो । गोङ् गोङ, काअ्दुम काअ्दुम लाम्दुसमो । मोओ ने पीम्नवाएअ् छेप्चोमो ।

पीम्मवाएअ् पखेवा नुङ् बक्कुवामी लाम्दुम छेप्चोचीलोअ्न ओमी लाम्दुम मेथाक्सुमो । आकोसेअ् बीन्नबामी खा छेप्चामालो तक्पामी मेथाङ्नो मोने ।

१२. मुअ्मुहा हेउव खाक्सनुम् ये :

कोहेउव = अका चम चाआङ् ।
का कीङवा दुङ्आङ् ।
अका सेचीखीम खेअ्आङ् ।
का छाब्मालीबी छाब्आङ् ।

येदाहेउव = अका चम चाउङ्।
का कीड़्वा दुङाङ्।
अका सेचीखी़म खराङ्।
का छाब्मालीबी छाबुङ्।
दाअ्हेउव = अका चाम चामाब।
का कीड़्वा ढुङमाब।
अका सेचीखी़म खेअ्माब।
का छाब्मालीबी छाब्माब।

खुवालुङ

फोबा तुबाचीबाङ् ईकीने येन्दाब्नोहो खुवालुङमी सन्था चु:अ् । सन्थाबी मेवाहाङचीमी लुङ्मायुब माङ खुवालुङ नो मीक्कुची । कोओसे मेवाहाङचीमी मुद्दुम युङ्कु । ओसेअ् आलाङ पीक्कुची । खुवालुङ कोओबेलेअ् १ नं. बाअ्बोखा, धनकुटा, भोजपुर नुङ् सुनसरी नाअ्बोखामी थुलुलीङबी चु:अ् । मोबीअ् दी़प्प लुङ चु:अ् । मोओ वाचोपरीबी ई़बोअ् दी़प्प लुङ । आको लुङ युवाए हरीम् ने याइत्दोनीब चु:अ् । युवाए याईत्दोनीबसे मीना आको खुवालुङ बी लेन्हीसीनी । मोयुगे खाङ्मा लो खोङ दोअ् ङीअ्नो । आको दी़प्प लुङ नो खुवालुङ लीअ्नो । मुद्दुप्पी दोप्कुचीलो आप्तोलुङ खुवालुङ दोप्कुची । मेवाहाङ मुद्दुम्बी

ईमाङ्, माङ सीःअ्मा लोअ् ने आको माईःब मुद्दुम पी़अ्नी । मेवाहाङ ते हेअ्नी छुत्ती कीराँतीमी मुद्दुप्पी तुतुवा दो पी़अ्नो । खुवालुङए ईकीन् किराँतीमी छेल्लुव युङ्कु।

मेवाहाङ फोबा, तुबा, लाबा, खाबाचे येन्दाप्पुचीही ईःदाप्पुचीही खाब् । गोङगुवा, थारुवाबाङ सुम्बाङ बुनेछाची करामी । खुवालुङबी ताआमी । आकोबी नाचाआमी । याखोब् मुःसमी । तुम्मी खम्बुहाङ नुङ् तुम्मेअ्मा खुक्बीहाङमा चे याङवा हेम स्यागचु । याङ्वा हेप्साहाङ खरची । छलुप्पा मेवाहाङ नुङ् छालुम्मा सीरीहाङमा रुईयुवा हेम् स्यागचुमाङ् खरची । डायीपा मेत्नाहाङ नुङ् डाईमा सत्यहाङमा थाअ्वा हेम स्यागचुमाङ् थाअ्वाहेम खराची । मेअ्मेछा नेछाची मेचे, कोचे, मेरत्तीची मुअ्मुगे नो याईत्दोची मोने।

मेवाहाङ रुईयुवा हेप्साङ करालोअ्नो ओमी पनीमा सीखरा । मेवाहाङ द्याक्पी होने सुरीख मुःसा । मोलम रुईयुवा हेप्साङ ओमी चुःथम् मुःलीत्तु । ओमी छा-पछाची फेःबोकमी । ओची माक्पालुङ् नङलेख आप्तोलुङ खुवालुङबाङ लासाहाङदारी लेत्तमी । रुईयुवा हेम् नो मेवाहाङचीमी हाङपोखा । छुत्ती किराँतीचीमी हाङपोखा, आलाङ पोखा सत्तेलुङ आप्तोङलुङ खुवालुङ मुद्दुप्पी दोब्युङ्नो । मोओसे ईकीन् किराँती मुद्दुममी लुङ्मा फो। आको मेत्दी़ङ ईकीमी मुद्दुम लेच्चानी।

शब्द अर्थ

खुवालुङ	= किराँत भुमी प्रवेश गर्दाको साक्षी	तुबा	= वराजु
		लाबा	= वराजुको बाबु
येन्दाब्नोहो	= सुन्दै आएको	खाबा	= वराजुको बाबुको बाबु
सन्था	= कथा	खाब्	= कुरा
माङ	= भगवान, देवता	ईःदाप्पुचीही	= भन्दै आएका
युङकु	= राख्छ	गोङ्गुवा	= गङ्गा नदी
आलाङ	= आर्शिवाद	थारुवा	= मदेश जंगल
कोओबेलेअ्	= योबेला	स्यागचु	= छान्यो
बाअ्बोखा	= प्रदेश	हेप्साङ	= क्षेत्र
थुङलीङ	= सिमना	खरची	= गए
रुईयुवा	= अरुण	छालुम्मा	= माईली
याङ्वा	= दुधकोशी	हेम्	= क्षेत्र
थाअ्वा	= तमोर	मेअ्मेछा	= ससाना
वातुप्खा	= दोभान	दोब्युङनो	= पुकार गर्दछौँ
वाचोपरी	= माझको/त्रीवेणी	नेछाची	= भाईबहिनीहरु
युवा	= नदी	मेचे कोचे,मेरती	= भाईहरु
हरीम ने	= जहिले पनि	याईत्दोची	= छोडी राखे
याईदोनीब	= नछोडेकोले	मो ने	= अरे
लेन्हीसीनी	= पुग्न सकिदैन	करालोअ्नो	= आउदा नै
मुयुगे	= उतातिर	पनीमा	= श्रीमती
खोङ्दोअ्	= वटुको जस्तो	सीखरा	= मरिहाल्यो
खाङमा लो	= हेर्दाखेरी	सुरीख	= विवाह
दोप्कुची	= पुकार्दछन्	मोलम्	= त्यहाँबाट
ईमाङ	= के	चुःथम्	= वसोबास
तुम्मी	= जेठा	मुःलीत्तु	= निर्माण गर्‍यो
तुम्मेअ्मा	= जेठी	छापछाची	= दर सन्तानहरु
छालुप्पा	= माईला	लेत्तमी	= पुगे
छालुम्मा	= माईली	हाङपोखा	= उद्गम थलो
डायीपा	= साईला	छुत्ती	=सबै
डायीमा	= साईली	आलाङपोखा	= वरदान

हेम्	= क्षेत्र	सत्ते -सत्तेलुङ	=साक्षी प्रमाण
सुम्बाङ	= तीनजना	दोब्युङ्नो	= पुकार्दै छौं
बुनेछाची	= दाजुभाईहरु	तोःखा	=समुदाय
करामी	= उभो आए	चसाअ्	=सामल
नाचाआमी	= विसाए	खेन्बाअ्वा	=साग
ताआमी	= आए	ललुवा	= गोप्य हिंसा
मेअ्मेछा	= ससाना	कोक्बुङ्मा	= दुखाई
दोब्युङनो	= पुकार गर्दछौं	लेच्चानी	= वाँची वर्ती रहँदैन
सीःअ्मा लो	= पूजा गर्दा	फेःबोकमी	= फैलाए
माईःब	= नभनीकन	माक्पालुङ	= मकालु
मदोप्पा	= नपुकारीकन	आप्तोलुङ	= सीकारी ढुङ्गा
तुतुवा	= नभै नहूने	लासाहाङ	= लासा । चिब्बत
छेल्लुःव	= पहिचान	दारी	= संग

तेम्माचीम्मा

१. दोदोङ ईःलीःसुनुम् येः तोअ्माङ् मेत्दीकेबी खाब्बोब् छाप्तीः सनुम् ये :

क. मेवाहाङचे ..... माङ खुवालुङ नो मीक्कुची ।

ख. ओसेअ् ..... पीक्कुची ।

ग. सुङ्बोअ् युवाबी रुईयुवा, याङ्वा नुङ ..... ।

ङ. मोओ वाचोपरीबी ईबोअ् ..... लुङ चुःअ् ।

च. खम्बुहाङए ..... स्यागु ।

छ. आको दीप्प लुङ नो ..... ।

ज. गोङगुवा थारुवाबाङ सुम्बाङ ..... करामी ।

त. मेवाहाङ द्याक्पी होने ..... मुःसा ।

२. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्माव ईःसनुम् येः तोअ्माङ् छाबनुम् ये :

क. वाचोपरी लीअ्माबा ईमाङ ?

ख. असे असेअ् मुद्दुमबी खुवालुङ दोनोक्पा ?

ग. ईमाङ्-ईमाङ् नाअ्बोखामी थुङ्लीङ्बी खुवालुङ चुःक्पा ?

ङ. खुवालुङए ईकीन् किराँतीमी ईमाङ् युङ्कुबा ?

च. सुम्बाङः बुन्नेछाचीमी नी़ङ् छाबानुम् ये :

छ. ईमाङ् हेप्साङ मेवाहाङ करबा ?

ज. बुन्नेछाची हाबी नाचाआमीही ?

त. मुद्दुमबी ईमाङ ईमाङ लीत्तो दोब्नोक्पा ?

थ. मेवाहाङ पनीमा असा लो ?

द. बुनेछाचीमी पनीमाचीमी नी़ङ् छाबनुम् ये :

३. तोक्कबाबी तोक्तीःसनुम् ये :

क	ख
क. खुवालुङ	मेअ्नाहाङ नुङ सत्यहाङमा
ख. मेवाहाङ	खुक्बीहाङमा
ग. थाअ्वा	मुद्दुम लुङमायुब माङ
ङ. वाचोपरी	छेल्लुःव
च. खम्बुहाङ	सीरीहाङमा
छ. किराँतीचीमी	बु-नेछाची
ज. सुम्बाङ	वातुप्खा

४. मुअ्मुहा खाब्बोब्मी स्याङ्-स्याङ् ईःलीःसनुम् ये : तोअ्माङ् स्याङ्-स्याङ् छाबनुम् ये :

छेल्लुःव, रुईयुवा, मक्पालुङ, कीङवा चुःथम्, वाचोपरी, दोप्कुची, लबा, गोङ्गुवा, आप्तोलुङ्, वातुप्खा। याईत्दोनीबसे, लेन्हीसीनी।

५. खुवालुङमी नीङ्बी बाक्बोअ् खाब छाब्लोङ् सेचीपा, पापा मामा, असाहोसाङ् खाङमीत्तुचे।

६. मुअ्मुहु खाब् नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. सुम्बाङ बु-नेछाची तक्प-तक्पामी हेम् खरमी। ☐

ख. छालुप्प मेवाहाङ याङवा हेम् खरा। ☐

ग. फोबा तुबाचे ईःदाप्पुचीही खाब्। ☐

ङ. खुवालुङ ईकीमी ते माङ पीअ्नो। ☐

च. मेवाहाङमी मुद्दुमबी आप्तोलुङ दोब्नी। ☐

छ. मेवाहाङमी पनीमा सीखरा। ☐

ज. ओ द्याक्पी सुरीख माम्मु। ☐

७. आम्मी सेचीपा नुङ् याङ्वा, थाअ्वा, रुईयुवामी वातुप्खामी ङायी छाबानुम् ये : तोअ्माङ् ईकुमी ङायी छाब्लीत्तनुम ये :

८. ईकीन् किराँती तोखामी लुङमायुब खुवालुङमी नीङबी ईपोङ् ङाक्बोअ् खाब् छाबनुम् ये मोबाङ सेचीपा खाङ्मीत्तनुम् ये :

९. मुअ्मुहु खाब्बोब्मी खाब् मु:लीत्तनुम् ये :

वाचोपरी	लासा	छाग्रा	माक्पालुङ	सीरीहाङमा
ङा	वातुप्खा	नाअ्बोखा	खुवालुङ	रुईयुवा

१०. मुअ्मुहु ने ले:सनुम् ये :

क. मेवाहाङ पी़क्सम्

क ख ग ङ च छ ज त थ द न

प फ ब म य र ल व स ह अ्

ख. मेवाहाङ यासम्

अ आ ई उ ए ओ

ग. छाप्ताव खाब्बोब्

चसाअ् = पुप्साअ्।

खेन्वाअ्वा = ☐

ललुवा = ☐

कोक्बुङ्मा = ☐

सेचीयाङ् डागुआङ्

मुत्तुब डायीवी ईङ्खाखा देयुकप याफोकानुम्माङ याथुबानुम येई।

डाःअ्मासीङ्बाअ्व

लेन् २०८१/०१/१२

श्री मुलुमी सेचीपाए
येचकुप्पा मा.वि.
साल्पा सिलिछो -२ भोजपुर

नीङकोब :- सेचीयाङ् डागुआङ् ।

मुलुमी ये,

मुत्तुब नीङकोबपी काआ दीदीअ सेची थाङबी छाब्मा ईःलीःमा मीस्माखो चुःअ्। काङ्मी खीबीअ् सेची ईःलीःमा चिम्मा फेअ्वाआ लेःतुना। का मीम्मा तोअ्प ओम लाप्देङ्वा लामालो

मुअ्यु बो:अ्पी छुतीङ लुङमा थोअ् ङा देयुअ्खे। कोओ सेची थम ङाअ्बोबाङ् काङ्मी सेचीलाम दुम्माङ येब्तीखे । मोदोमाङ् सेचीखी़मबी च:ुअ्प सेचीथाङ मीन्तो मीस्माखोबी पीअ्माए ई:तो कोओ मुलुमी सेचीपाबी युङ्कुङ्। अलाङ्।

आनामी सेचीछा
लाक्छा मेवाहाङ
सेचीथाङ - ५
साल्पा सिलीछो-२, भोजपुर

शब्द अर्थ

याफोङ्मा	= छलफल	सेचीखा बुङ्खा	= विद्यालय फूलवारी
याथुब	= निष्कर्श	ले:मालोङ ई:मा	= बोध अभिव्यक्ति
ङाअ्म सी़ङ्बाअ्व	= माग गर्ने निवेदन	याङबाअ्वा	= तमासुक
येचगुप्पा	= टुहुरो	ले:ङा	= कत्ले माछा
नी़ङकोब	= विषय, संज्ञा	नाअ्ङा	= तीते माछा
सेचीयाङ्	= छात्रबृत्ति	लोङलेवा	= चिप्लेझार
सेचीथाङ्	= कक्षा चढ्नु	लाम्लो चुम्लेमा	= परियोजना कार्य
मीसमाखो	= मनमा लागेको कुरा	खाअ्खाआनुम्	= हेरिहेर
लेतुना	= नपुग्नु	बेम्बाङ्	= बाँया
मीम्मा	= छिछीमीरा	चीप्ती़ङ्	= दाया
तोक्प	= जस्तो	थमखा	= बारी
ङागुआङ	= माग्नु/अनुरोध गर्नु	ती:युकुब्का	= चढाउनु/लाउछौ
मुअ्यु	= शरीर भित्र	पी़क्सम	= व्यञ्जनवर्ण
येब्तीखे	= छलिन्छ / सकिन्छ	यासम	= स्वर बर्ण
युङकुङ	= राख्छु	की़प्पलाअ्व	= काटेको
खाब्बोब्	= शव्द भण्डार	याब्यअ्	= नुक्त (.)
एत्तो	= उस्तै	युम	= मात्र
खाक्ची़प्पा/ खाक्चीलीक्पा	= हाम्रो बाजे	नी़ङचोअ्	= नामयोगी
		खरुखाबी	= पाखाबारीमा

दाइ्तीःमा	= भाडा बसाउनु	व्याक्तीमासी़ङ	= खाम
दाम्मा	= लड्नु	टिकट	= टिकट ।
पी़अ	= भाषा	चोइ्कब	= पठाउने ।
चोइ्मा	= पठाउनु	तोक्कब	= पाउने ।
चोअ्मा	= जोड्नु		

तेम्माचीम्मा

खाब्बोब्मी चब्सी

सेचीथाङ - सेचीखी़मबाङ मेछी़के मीना थाइ्मा ।

मीसमाखो - सनीइ्वाबी ताआब् खा ।

मीम्मा - याख्लेपा लप्देइ्वाआ पेःकब ।

लाप्देङ - पेमारु, वालप्देङ

खाब्बोब्खा - खाब्बोब्मी खी़म

१. एत्तो-एत्तो खाब् लोइ् खाब्बोब् तोक्कब तुब्मीत्तनुम् ये :

छाब्मारी़इ् छाब्लोइ् पीअ्म ।	फेअ्वा
खाअ्च्रीअ्पा इकीम तुवा ।	सीःतुलुइ्
सेची याइ् लाब्म ।	दअ्खा
सुप्तुलुङ सीअ्मा ।	ङाअ्मासी़ङवाअ्व
सुवेअ्लुप्चामा ।	खाअ्ची़लुक्पा

२. मेवाहाङ पी़अ्पी येम्मालो एत्तोइ्-एत्तोइ् लुःकाब खाब्बोब्ची :

क. मेवाहाङ लोइ् नेवाहाङ

ख. दाइ्मा लोइ् दाम्मा

ग. पी़अ् लोइ् पुअ्

घ. कुङ्वा लोङ् कीङ्वा

च. चोङ्मा लोङ् चोअ्मा

३. खाब्बोब्मी खाब् मुःसनुम् ये :

क. सेचीथाङ्

ख. सेचीलाम्

ग. सेचीयाङ्

ङ. सेचीमा

च. सेचीखा बुङ्खा

४. तोक्कब् नीच्चाङ्बी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ चेक्सीङ् तीःसनुम् ये :

क. कोओ दोदोङ अप्तोक्प लोङ् तोङप ?

अ. सीङ्बाअ्वा आ. अलाङ्बाअ्वा

इ. ङाअ्मासीङ्बाअ्वा ई. याङ्बाअ्वा

ख. कोओ सेचीथाङ आप्तो थाङ

अ. ई थाङ् आ. सुम्चीथाङ्

इ. ङाअ्थाङ् ई. ईपोङ्थाङ्

ग. आम्मी सेचीखीम हबी चुःअ् ?

अ. सुर्योदय आ. चिचिला-५

इ. धरान-१५ ई. साल्पासिलीछो-२

ङ. आप्तोक्प थप्नाम् बीप्प हेअ्नी ?

अ. लेअ्ङा आ. लोङ्लेवा

इ. मीअ्खेन ई. चेखेअ्मा

५. खी़म्बी चोक्सी मु:माबी ई़लेन्मी खी़म चु:मा छाब्मारी़ङ् छबानुम् ये :

६. आम् मामामी लो:लीसा लेन्मी अलाङ्वाअ्व छबानुम् ये :

७. सेची छाचाची ने ई़बोअ्-ई़बोअ् अलाङ बाअ्वा सेचीपाए छाब्मीत्तु चे :

कोओ ने ले:सनुम् ये :

लेन् २०८१/०१/०४

मुलुमी सेचीपाए
माक्पालुङ मा.वि. नीबुङ्मा
सिलीचोङ -५

नी़ङकोब् :- सेचीखी़म बुङबेअ्खा मु:मा ।

मुत्तुब नी़ङ्कोब्पी ईक्का सेचीथाङ ङाअ्बोपी सेची ई:ली:कब छुत्तिङ सेची छाचाचा सेचीखी़म बेङ्माङ् ची़प्ती़ङ् बुङ्बेखा, थमखा, मु:लेअ्मा मीकुप्का । मोदोअ्माङ् आनाआ ईक्कामी कोओ ङाअ्मासी़ङबाअ्व ती:कुप्का । आना मुलुमीआ हबाङ् ने मु:पीअ्माबा फोउ । अलाङ ये :

आनामी सेचीछा
सेचिथाङ -५
माक्पालुङ मा.वि, नीबुङमा
सिलीचोङ ५ सं.स.

८. कोओ ने लेःसनुम् ये :

क. मेवाहाङ पीअ्पी २२ पीक्सम् चुःअ्।

ख. मेवाहाङ पीअ्पी ६ यासम ते चुःअ्।

ग. मेवाहाङ पीअ्पी "स" ते छाब्म पीगुअ्।

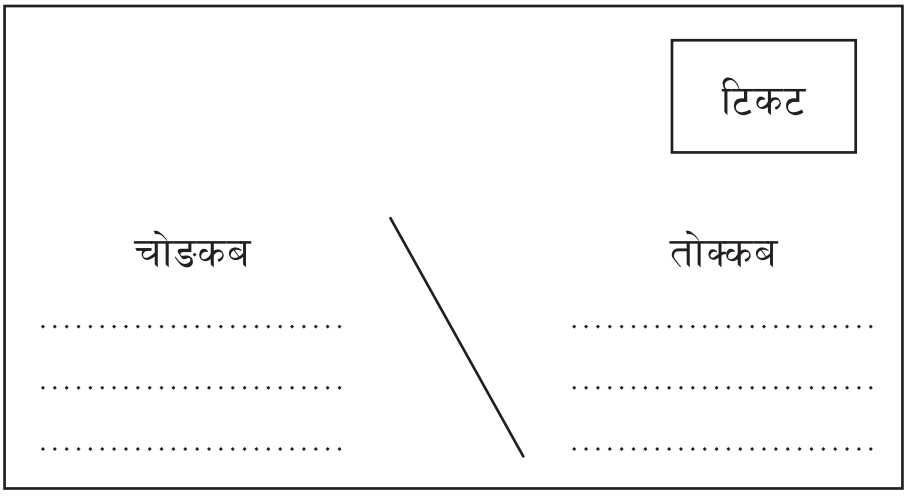
ङ. लाङ कीब्पालअ्वा "अ्" पीअसम् पीगुअ्।

च. ईकार मात्राबी मुअ्मुगा तीःपलाअ्व (.) याव्यअ्व पीगुअ्।

९. मुअ्मुहा ईःलीःसनुम् ये : मोबाङ नीङ्चोअ् (नामयोगी) छेत्तोःअ् छाबनुम् ये :

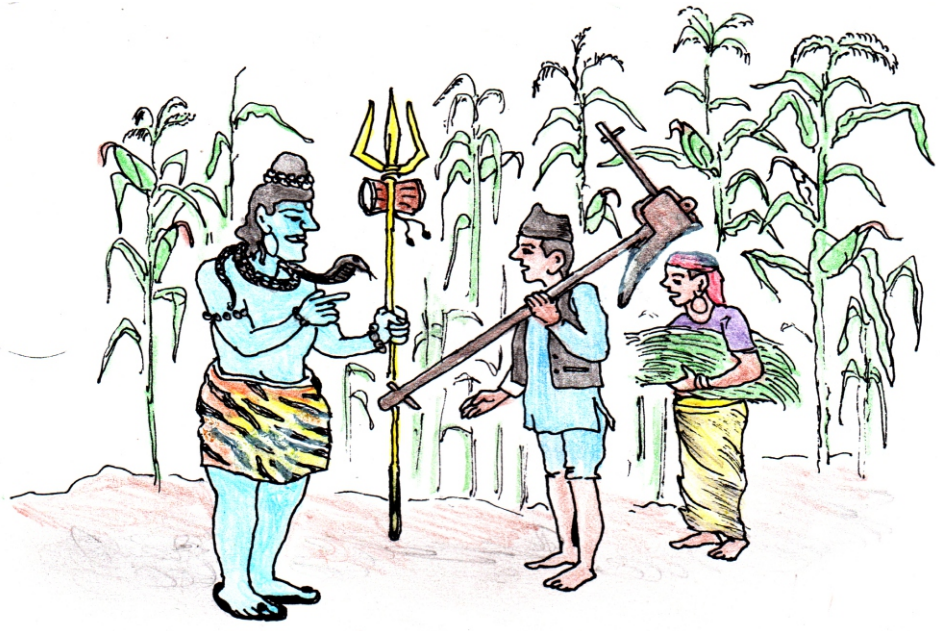
ईसीन दीदीअ् चुङ् लुःअ्। आना सेचीखोम्बी ङा खेदाये। पापा मामालोङ् खरुखाबी खेदानी ये। एमाअ् सन्था ईःसु। मोओ खीम् क्याक्पी खेदाये। खीम देङपी सीङ्-दाअ् चुःअ्।

व्यक्तिमासीङ

चीप्तीङ् बेङ्माङ्

तोक्सी़मी सन्था

लम्लोयुबा सन्था । माङ्चे नाप्छोङ्री युलमुची । थम्पुम्मा मेत्दी़के नप्छोङ्रीमी तुतुवा मखाक्सुचीबसे थम्पुमा युलमुची । युलप्कबाए नङ्लेख, युवा, तोप्तोङवा वदाम्मा, छोङ्वाची, ससोअ्मची ने युलमुची । युलमुचीलोअ्ङ ईपाङ वथाक्छा ईपाङ मीम्छा ने थम्पुमाबी लोःलीसची । छुत्तीङ युलमबवा ओची ओचीबी सयीअ्वा चूःलीत्त । नप्छोङरीतु युता लाः, सङ्गीमाची बालीत्तमी । लेत्ता नम डीलीत्ता । युवा, युवामाङ, वदाम्मची छाम लुःअ्तो ओङ्लीत्त । छोङ्वाची पेःलीत्तमी । हदीमाची चेल्लीत्तमी मोबेले साअ् ने मत्चूः वे़अ्मा ने मत्चू, कीमाङ्वा ने मत्चू ।

थम्पुम्माबी वथाक्पा, मीमछा चूःअ्आचीलो कोई बेले नङ्लेख कोई बेले युवा, कोइ बेले वदाम्माबी छोङ्वाची छाम

लोःसमीलो बाःसमी मोरोअ्लो ओचीमी नी़ङ्वा माअ्लीत्तीतो यी़ङुँची । ईमाङ चामबा यी़ङुँची । ही़प्पाङेअ्ङा वदाम्बी की़ङ्वा दुङाची । नीङ माअ्म याःईतु माङ बोःअ् खसीत्तो यीङुँची । ओचे साअ् लेःतोक्काचू । वेन्दाअ् ने साअ् लोःअ् मीनचीमाङ् ईमाङ् चामबा मीस्से "ए माङ ओ ! वेन्दाअ् ने साअ् लोःअ्, ईमाङ् चामबा ? ईसीन् की़ङ्वा दुङाचीगा । बेन्दा, छीन्दा, साअ् लोःअ् ईमाङ् चामची़गाहा । " काःतो सेवा मुःसची । "आनचीमी खनाव काङे लेःतोकुङ, कोओ तोक्सी़ चले ताबचे, कोओ लेःत्तचे, केअ्नोमाङ् कोओ से़ःक्पा । कोओसे छुत्तीङ् ससोअ्मचीमी सोअ्मा युङ्कू । " कासमाङ् तोअ्माङ् माङ माखरा ।

ही़प्पाङ्ए नो तोक्सी़ लेःतचू । खक्सचू लोअ्नो तोक्सी़ लीम्लीत्ता । देःलीत्ता, बेअ्लीत्ता, खी़सयङ्लीत्ता, तोक्सी़पुम् चुःलीत्ता । तोक्सी़ पुम्मी सम् चुःलीत्ता । मीम्छाए वथाक्पछा लीत्तु माङए ईःसुबा खनाव ईःतोअ् " होना कचीए तोक्सी़ पुम्मी सम्बाङ् साखी़ मुःमा पी़गु । तोक्सी़पुम् सुपलाबाङ् तेःअ् । बेअ्वाबाङ् चमङ. मुःमा पी़गु । कोरो मूःसालसी ईकीन् सखेरीए सेदीनी । " वथाक्पाए मीम्छायुगे खाक्तो ईमाङ् ह्याङ्नोअ्नबा ? खाआ ईकीमीनोअ्, हरीमहोसङ् मुही़ःअ् । ईसीन् नङ्लेखबी थङ्मा पी़गु । लुः ईमाङ्-ईमाङ् मुःमाहा । वेन्दा मुःमा ।" कातोःअ् लम्दुसा । मीम्छा ने द्याङ्-द्याङ् खरा । ओची चोङ्बी लेत्ताची । चोङ् अखई काम्नुःसा । तोअ्माङ् नी़ङ्वा दोक्पा चूःअ् । चोङ्बाङ् ओक्कबा की़ङ्वामी वदम्माबी छोगचीलोःअ्नो

नम कीखरा ओची एल्लीम्मा महेचू।

नम् तेःता। ओची साखी तेःअ्, चम मुःअ्महा मीत्तचुलोअ्नो ह्याक्तो ह्याक्तो नो एनाची, तोकोना तोक्सी़ याङ्बाअ्ए चोईतु।

शब्द अर्थ

युलमुची	= रचना गरे	लेःतोक्कचु	= थाहा पायो
तुतुवा	= नभै नहुने, महत्व	ताबचे	= थाप है
तोप्तोङवा	= पोखरी	तोक्सी़ चले	= मकै विउ
वदम्मा	= झरना	लेःतचे	= रोप
ससोअ्माची	= प्राणीहरु	केअ्नोअ्माङ्	= उम्रेपछि
सयीअ्व	= प्रेम, सम्वन्ध	लीम्लीत्ता	= उम्रियो
ओङ्लीत्ता	= बग्न थाल्यो	दे़लीत्ता	= ठुलो भयो
कीमाङ्वा	= डर	बेअ्लीत्ता	= फुल्न थाल्यो
चेल्लीत्तमी	= उफ्रन थाल्यो	खीसयाङ्लीत्ता	= खीसा चेप्नु थाल्यो
साअ्	= भोक	तोक्सी़पुम्	= घोगा
वेःअ्मा	= तिर्खा	तोक्सी़पुनमी सम्	= मकैको जुगा
मोरोअ्लो	= त्यसबेला	साखी	= धागो
नीङ्वा माअ्लीत्ता	= रिङगटा घुम्नु	बेअ्वबाङ	= जमराबाट
सोअ्म	= सास	सखेरीए	= अनिकालले
खाक्सचुलोअ्नो	= हेर्दा हेर्दै	ओक्कबा	= बग्ने
यी़ङुची	= लाग्यो	याङ्बाअ्	= वदेल

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा तेम्मावामी त्याअ्लो-त्याअ्लो एम्माव छाबनुम् येः

माङ	= ईश्वर	नप्छोङ्री	= आकाश
युलममा	= सृष्टि	थम्पुम्मा	= धरती
चोङ	= पहाड	छोङवा	= चरा

युवमाङ	=	खोला	तपतम्वा	=	ताल
वदम्मा	=	झरना	साअ्	=	भोक
सुपला	=	खोसेला	तोक्सी़ बेअ्वा	=	धानचमार
तोक्सी़पुम्	=	घोगा	तेःअ्	=	कपडा
चम	=	धान	वेन्दा/सेमा	=	भोली
याङ्बाअ्	=	बँदेल	युलम्बअ्वा	=	अनुपम
सीगीवा	=	कला	तोक्सी़	=	मकै
ला :	=	जुन	सङ्गीमा	=	तारा
नीङ्वमाअ्म	=	रिङ्गटा लाग्न	हुकुवाची	=	घरपालुवा, चौपाय
छाम	=	गीत			

२. लेःमा नुङ् ईःमा मुअ्मुहा खाब्बोब् स्याङ्-स्याङ् ईःसनुम् ये :

तोक्सी़ बेअ्वा	यङ्बाअ्	वदम्मा	लीम्लीत्ता
नी़ङ्वा	दोक्पा	ह्याङ्म	युलम्बाअ्वा
युलम्माव	युलम्मा	तोक्सी़पुम्	सीगीवा
तेःअ्	सङ्गीमा	छोङ्वा	खाक्सचू

३. "तोक्सी़मी" सन्था येम्मानुःलोः अप्लो फेल्लो ईःलीःसनुम् ये :

४. "तोक्सी़मी" सन्थाबी एअ्वा अनेच्छेद चूःअ्हु ? द्याङ्पीप्प अनुच्छेदबी एअ्वा खाब् चूःअ्हु ?

५. मुअ्मु पी़प्पलाअ्वा तेम्मावामी याःए नो एम्माव एनानुम् ये :

क. माङए लम्लोपी ईमाङ् युलमलीत्तुबा ?

ख. थम्पुम्मा ईमाङ्लेअ्मा युलमुबा ?

ग. वथाक्पा नुङ् मीम्छा ईमाङ् मुःलीत्तचीही ?

ङ. ओची माङे सोग मुःसचीही ?

च. ओचे ईचेतेःमाङ्मी सेवा मुःसचीही ?

६ आसे-आसे लीत्तुबा ईःसनुम् ये :

क. ईसीन् कीङ्वा ते साअ् सेअ्मा।

ख. ईमाङ् ह्याङ्नोअ्नबा।

ग. होना ईकीने तोक्सी़पुम समबाङ् साखी मुःमा पी़गू।

ङ. ना ! को तोक्सी़ चलेन ताबी।

७. मुअ्मुहु ङायी खाङ्लोङ ईमाङ्-ईमाङ् चूःअ्हू सेचीखोमबी येम्मीमा ये :

हीक्पाङे तोक्सी़ मी चसी़ नुङ् बाक्खाबी न्यागचू : । खाक्सचूलोअ्नो लीम्लीत्ता । दे़ःलीत्ता, तोक्सी़बेअ्वा पी़गा । तोक्सी़ए सुपला तेःतु । तोक्सी़पुम् पी़गा । तोक्सी़पुम्मी छोक्पी तोक्सी़ सम् खङ्मुलीत्त। मीमछाए वथक्पा माङ्मी खनावा येम्मीत्तु। “होना ई़कीने कोओ तोक्सी़मी पुम्सम्बाङ् साखी मुःमा पी़गू। सुपलाबाङ् तेःअ् मुःमा पी़गु । तोअ्माङ् तोक्सी़ बेअ्वाबाङ् चम मुःमा पी़गु। कोरो मुःसालसी ईकीन् सखेरीए सीखरीनी।

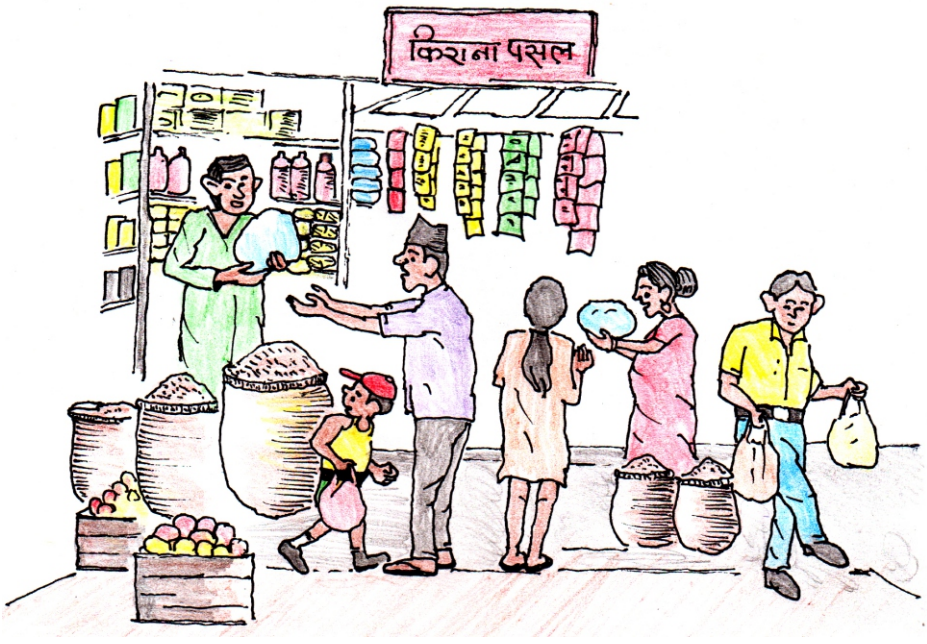
८. पी़प्पलाअ्वा खाब्बोब् ई:ली:सनुम् ये, तोअ्माङ् हलप्पा बेक्स ती:पलाअ्वा नी़ङ् खाब्बोब् छाब्लोङ खाब् छाब्लीत्तनुम् ये:

९. खाब्मी लम्लोबी नुङ् द्याङ्पी यी़अ्वा (ी) चु:कबा ही-ही़अ्बो खाब् दोदोङ्पाङ् योअ्ली़त्तनुम् ये :

१०. साईनो ने ले: सनुम् ये :

ङाब्	=	सालो
डेतेङ्मा	=	साली/नन्द
योङ्नीप्प	=	साडदाजु/साडभाई
लापा	=	जार
लामेअ्मा	=	जेठानी, देउरानी, सौता
फोवा, तुबा, लबा, खाबा	=	बाजे, बराजु, कुप्र बराजु, कुप्र बराजुको बुबा।

दोदोङ्-१२ दोकानबी कोक्छुम् हाबाङ् ताअ्हा ?

दी़दी़अ् थम्बाङ् दी़दी़अ् कोक्छुम् दोकानबी ताःअ्। कोक्छुम् देत्थम् ख़ीम् दोकान लीअ्नो। दोकानबी देक्कब मीना दोकाने लीअ्नो। ओसे मेछ् फ्याअ्वाबी खेःतेकु। दी़दी़अ् फ्याअ्वाबी देङ्कु। तेन्बीहा दोकान मेअ्मेछाहा पी़अ्नो। सहरबीहा मेअ्मेछा नुङ् दीअ्आ ने दोकान चुःअ्। तेनबी मेछुअ् मीनाची चुःअ्मी। ओची मेछुअ् कोक्छुम्ए खेःखेक्कुची। सहरबी मीनाची दी़दी़अ् नो कोक्छुम् पाब्नोअ्मी। मोओसे तेनबीहा दोकानबी मेअ्मेछुअ् ते कोक्छुम् युङ्कुची। सहरबीहा दोकानबी ल्हेःअ्लो कोक्छुम् युङ्कुची।

दोकानाहा ई़बोअ् खाले ते पी़अ्नी। मेछुके तेनबी ई़बोअ् ह़ीक्बोअ् दोकान चुःअ्। कुबीहा दोकानबी ई़बोअ् खाले ते चुःअ्।

सहरबीहा दोकान दी़दी़अ् थोकामी दी़दी़अ्डा दोकान चु:अ् । तेनबीहा दोकानबी मीथाई, सलाई ,युम् , चाउचाउ, छो:क्थम्, जीरा, मेथी, खी़:क्थम्, छाप्थम्, छाब्मली, ईअ्माबुङ के:वा, तङाअ्पी सी:अ्माह के:वा, चु:अ् । सहरबीहा दोकानबीअ्ने कोरोहा नो कोक्छुम् तोअ्नो । सहरबी देअ्आ दोकान चु:अ् । अखाबाङ् तेनबीहा दोकानबी कोक्छुम् लाखेक्कुचीमाङ् देङ्कुची । धरान सहरबी देअ्आ-देअ्आ दोकानबाङ् तेनबी कोक्छुम् लाखेक्कुची । सहरबी चु:काहा दोकानबी ईखालेते कोक्छुम् युङ्कुची । कोई दोकानबी युम् ते चु:अ्लसी कोई दोकानबी ते:अ् ते चु:अ् । कोई सीद् युक्थम् दोकानबी सीदाते चु:अ् । कोरोखाले दोकान चु:अ्नेमाङ् ई:सीहीनी ।

ईकीमी तेन नुङ् सहरबीहा दोकानबी तोक्काहा कोक्छुम् कोई ईकीमी चारीबी लेन्नो । कोई ईदेनबी लेन्नो । सलाई ईकीमी तेन,चारीबीप्प उद्योगबाङ् लेन्नो । लाइटर, भारत, चीनबाङ् ने ते:अ्नो । रम्पम् , चाउचाउ , ईटहरीमी क्याक्पी बनामु:लीङ्कु ची । कुबी रमपममी दी़प्प उद्योग चु:अ् । युम् भारतबाङ् ईकीमी देन नेपालबी ते:अ्नो । चकलेट ईकीमी नेपालबी बनामु:अ् । बीराटनगरमी पोप्तीतु दी़प्प बीस्कुट उद्योग चु:अ् । चीनी ईकीमी नेपालबीअ्नो उद्योग चु:अ् । ईकीने भारतबाङ् चीनी, छो:क्थम, ते:अ् लाक्फ्याचाङ्माल्, दी़दी़अ् कोक्छुम् ते:अ्नो । ई:मली छीपामु:थम् सहरबाङ् तोअ्नो । खाँदबारी, धरान, बीराटनगर, काठमाण्डौ, बीरतामोड दोअ्हाबी ई:मली छीपामु:थम् चु:अ् ।

ई:मलीबी हबी छीपाली:सबा मोओ ने छाब्नो।

छाब्मसी़ङ्, दतपेन, पेन्सील, नेपालबी सहरबी बनामु:अ्। अखा कोक्छुम् भारत, चीन, जापान, ईदेनबी ने खे:अ्नो। बीत्तुम्, फीफीवा, छेबेवा, मट्टीतेल भारत नुङ बीन्नी ईदेनबाङ् खे:ते: अ्नो। ईकीने चाङ्नोह ते:अ्, लाक्फेचाङ्मालु, फोप्पाली, ईकीमी नेपालबीअ् नो बनामु:लीन्नो। खाआ कोक्छुम् बनामु:लीत्थम् 'उद्योग' लीअ्नो। नेपालबी काठमाण्डौ, बीराटनगर, पोखरा, बीरगन्ज, नेपालगन्ज दोअ्हा सहरबी दी़दी़अ् उद्योग चु:अ्। आखा उद्योगबी कोक्छुम् बनामु:लीप्पलाअ्व दोकाने चे खे:कुची तोअ्माङ् दोकानबी युङकुची,देङ्कुची। ई़पाङ् दोकानेए ई़पाङ् दोकानेवाङ् खे:कुमाङ् दी़दी़अ्पी देङ्कु। ईकीने चीन, भारत, जापान, अमेरीका, बेलायतमी कराई, खोङ, चाखोङ, छुबु, येन्लो:कब, लेन्सी, सुलम्बोब, मीनखीक्कब, पे:कब, दम्देखु, पेट्रोल, डिजेल, सीद खे:अ्नो। ब्यापारीचे ईकीमी तेनबाङ्, खी़अ्बरी, लुद्रा, सप्पखे, सीया: चम, तोक्सी, छोङ, मी़क्दीङ, खावाअ्, ती़क्छोङ, पखेवा, थोनोअवा, ईस्कुस, बचसी़, माक्तखे़, ओ:क्चमसी़, नस्पाती, ल्याक्थुवासी़, ङाअ्लसी़, तुक्खोवासी़, पोपोवासी़, साङ्वा, साङगुप्पा, वा, बाअ्, ङा, राडी, बुप्खोङ बोचोअ्वा, भकारी, योक्सेप्पा, मागु खे:कुचीमाङ् सहरबी देङ्कुची। खाआ ईकीने देन्नोअ्माङ् फ्याअ्वा ता:ब्नो। दी़दी़अ् देम्मा गो दी़दी़अ् फ्याअ्वा ता:ब्नो।

ईकीने दोकानबाङ् कोक्छुम् खेअ्नोअ्लो दी़दी़अ् फ्याअ्वा वेल्लाङ्म नुःनब् । ईकीने दोकानबी कोक्छुम् देच्चाहीसबाङ् फ्याअ्वा ताःअ् । फ्याअ्वा वेम्मालो नुःलो डेब्हाङ्म पी़अ्नो । फ्याअ्वा माअ्आलसी छाप्सी़ङ, छाप्मली, ईःमली, तेःअ्, लाक्फ्याचाङमालु, खेःअ्म हेःनी । तक्प पाप्कब कोक्छुम् तक्पेअ्नो बनामुःमा योक्खामा पी़अ्नो ।

शब्द अर्थ

कोक्छुम्	= माल,सामान	मीन खीक्कब	= गाडी
दी़दी़अ्	= धेरै	पेःकब दम्देखु	= हवाईजाहाज
थम्बाङ्	= ठाउँबाट	खी़अ्बरी	= चिराईतो
देत्थम्	= बेच्ने ठाउँ	लुद्रा	= दाना, रुद्रक्षा
देक्कब	= बेच्नेवाला	सप्पखे़	= आलु
देङ्कु	= बुच्छ	सीया	= चामल
पी़अ्नी	= हुँदैन	चम	= धान
थोकामी	= थोकहरु	तोक्सी़	= मकै
युम	= नुन	छोङ्	= गहुँ
छोःक्थम्	= साबुन	मी़क्दीङ	= जुनेलो
खी़ःक्थम्	= काइँयो	ती़क्छोङ्	= जौ
छाप्थम्	= कलम	पखेवा	= हाँस
छाब्मली	= कपी	थोनोअ्वा	= परेवा
ईअ्मबुङ्	= धुप	बचसी़	= फर्सी
केःवा	= तेल	माक्तखे़	= घर तरुल
सीःअ्माह	= घस्ने	ओःक्चामासी़	= अम्बा
अखाबाङ्	= त्यहाँबाट	ल्याक्थुवासी़	= आरुबखरा
लाखेक्कुची	= लान्छन्	डाअ्लसी़	= केरा
ई़खाले ते	= एकै किसिमको	तुक्खोअ्वासी़	= हर्रा
तेःअ्	= कपडा	पोपोवसी़	= अमला
सीद	= औषधी	छाग्रा	= बाख्रा

युक्थम	= राख्ने ठाउँ	नयुअ्मा	= भेडा
कोरोखाले	= यस्तो किसिमको	पीः	= गाई
चुःअ्नेमाङ्	= छभनेर	साङ्बा	= भैसी
ईःसीहीनी	= भन्न सकिदैन	साङ्गुप्पा	= राँगा
लेन्नो	= नीस्कन्छ/उब्जन्छ	वा	= कुखुरा
तोक्काहा	= मिल्दो जुल्दो	बाअ्	= सुँगुर
चारी/देन	= देश	ङा	= माछा
ईदेन	= विदेश	बुप्खोङ	= डालो
तेःअ्नो	= ल्याउँछौ	बोचोअ्वा	= थुन्चे
पोप्ती	= उत्तर	योक्सेप्पा	= डोको
पोप्तीतु	= उत्तरतीर	मागु	= मागु मसला
लाक्फ्याचाङमालु	= जुत्ता, चप्पल	देन्लोङमाङ	= वेचेर
ईःमली	= किताब	ताःब्नो	= थाप्छौँ
छीपामुःथम्	= प्रेस, छापाखाना	वेल्लाङम	= खर्च गर्नु
दोअ्हा	= जस्तो, जस्ता	देच्चाहीसबाङ	= वेच्न सके
छीपालीःसब	= छापिएको	ताःअ्	= आउँछ
छाब्नो	= लेखिएको हुन्छ	वेम्मालो	= खर्च गर्दा
बीत्तुम्	= फलाम	डेब्हाङम	= गनि पठाउनु
फीफीवा	= सुन	माअ्आलसी	= छैन भने
छेबेवा	= चाँदी	खेःअ्म	= किन्नु
खेःतेःअ्नो	= किनेर ल्याउँछौ	हेःनी	= सक्दैनौ
चाङ्नोहा	= लगाएका	तक्प	= आफुलाई
फोप्पली	= टोपी	पाप्कब	= चाहिने
अखा	= ती	तक्पेअ्नो	= आफैले
खेःकुमाङ्	= किनेर	योक्खामा	= कोशीष गर्नु
देङ्कु	= बेच्छ	कोरोअ्खाले	= यस प्रकारको
खोङ्	= बढुको	नेच्चामा	= मन पर्नु
चाखोङ्	= थाल	छीच्चामा	= मन नपर्नु
छुबु	= भाँडो	पीअ्ङानी	= हुँदिन
येन्लोःकब	= मोबाइल	पीअ्आङ	= हुन्छु
लेन्सी	= घडी	क्याक्पी	= छेउमा
सुलम्बोब्	= कम्प्युटर		

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा तोङ्कबाबी तोङ्लो तोक्तीःसनुम् ये :

क	ख
क. दोकान	ताखोअ्पी खाम्माबा तेःअ्
ख. युम्	लाक्पी चाङ्माबा
ग. फोप्पली	रीयाम्दु देप्थम् तेःअ्
ङ. मसला	खेन् डीअ्मा लो पाप्कब
च. केःवा	चामसा नम्नीअ्मीक्कब
छ. चाङमतेःअ्	खेन् डीअ्मा लो डोमीत्थम्
ज. लाक्फ्मा चाङमालु	कोक्छुम् युङलोङ् देत्थम्

२. मुअ्मुहु तेम्मावामी एम्माव ईःसनुम् येः तोअ्माङ् छाबनुम् ये :

क. दोकान ईःबलाअ्व ईमाङ् लो ?

ख. ईकीन् ईमाअ्मा दोकान पाप्कीही ?

ग. तेन्बीलसी सहरबी ईमाअ्मा दोकान दीदीअ् चुःअ्हु ?

घ. नेपालबी कोक्छुम बनामुःथम हबी चुःहु ?थम्मी नीङ छाबनुम् ये :

ङ. आने दोकानबी चुःकाह कोक्छुम्मी नीङ छाबे :

३. मुअ्मुहा मेत्दीकेबी मुअ्मुहा तोङ्कब खाब्बोब् छाबनुम् ये :

कोक्छुम्	फ्याअवा	खेःअ्मा	देम्मा
उद्योग	सहर	तेन	

क. दोकानबी ..... तोअ्नो

ख. दोकानेए कोक्छुम् ..... ।

ग. ईकीने दोकानबाङ युम् ..... ।

ङ. कोक्छुम् खे़अ्म ..... पाब्नो।

च. चाउचाउ ..... बी बनामु:अ्।

छ. ..... बी दीदीअ् दोकान तोअ्नो।

ज. ..... बी दी़दी़अ् मीना चु:मीनी।

४. खाआ खाब् येन्लो लकप्ची येम्मीतुचे तोअ्माङ् कम्नु:लो छाब ये :

क. ईकीमी तेन्बीहा तोक्सी़, खावाअ्, चम् सहरबी देच्चामा तोअ्नो।

ख. सहरबाङ् तेनबी, येन्लो:कब, लाक्फेचाङ्माल्, के:वा , मसला ते:अ्नो।

ग. नेपालीचे भारत, चीनबी कोक्छुम् देम्मा तोअ्नो।

ङ. ईकीने चीनबाङ् दी़दी़अ् कोक्छुम् खे:अ्नो

च. भारत नुङ् चीनबी दी़दी़अ् उद्योग चु:अ्

५. मुअ्मुहु पीप्पलाअ्व खाब्बोब् खाङ्लोङ् खाब् तोङ्लो छाबनुम् ये :

क. दोकोनबाङ् कोम्छुम् खु:म पी़अ्नो। (खे:अ्म)

ख. कोक्छुम् खे:अ्मा लो फ्याअ्वा ता:अ्। (खेअ्नो)

ग. तेनबीलसी सहरबी ल्हे:अ्लो दोकान तोअ्नी। (तोअ्नो)

ङ. कोक्छुम् खेःअ्मालो फ्याअ्वा खेअ्नी। (खेअ्नो)

च. छाप्थम्, छाब्माली खेःअ्मालो पेन्सील पाब्नो। (फ्याअ्वा)

६. खाआ कोक्छुममी ङायी छाबनुम् ये :

क. कथुवा

ख. थेकी

ग. सुलम्बोब्

ङ. लेन्सी

च. मीना खीक्कब

७. आम्मी तेन लु सहरमी ङाअ्बोअ् नुःकब खाब् ईःसे तोअ्माङ् छाबे।

८. आना दोकान युक्सीत्तोअ् पी़गे। आम्मी लकमची दोकानबीहा कोक्छुम् खेःदीत्तो लेत्तनी ये :

९. आने आम्मी ख़ीम क्याक्पीप्प दोकानबी चुःकाहा कोक्छुममी ई़पोङ नी़ङ छाबु ये :

१०. खाआ खाब् छाब्नोहाबी ही़ही़क्बोअ् खाब् छाप्तेतनुम् ये :

क. का दोकाने पी़अ्आङ्। कोक्छुम् देन्कुङ्। दोकानबी चुःआङ्। ☐

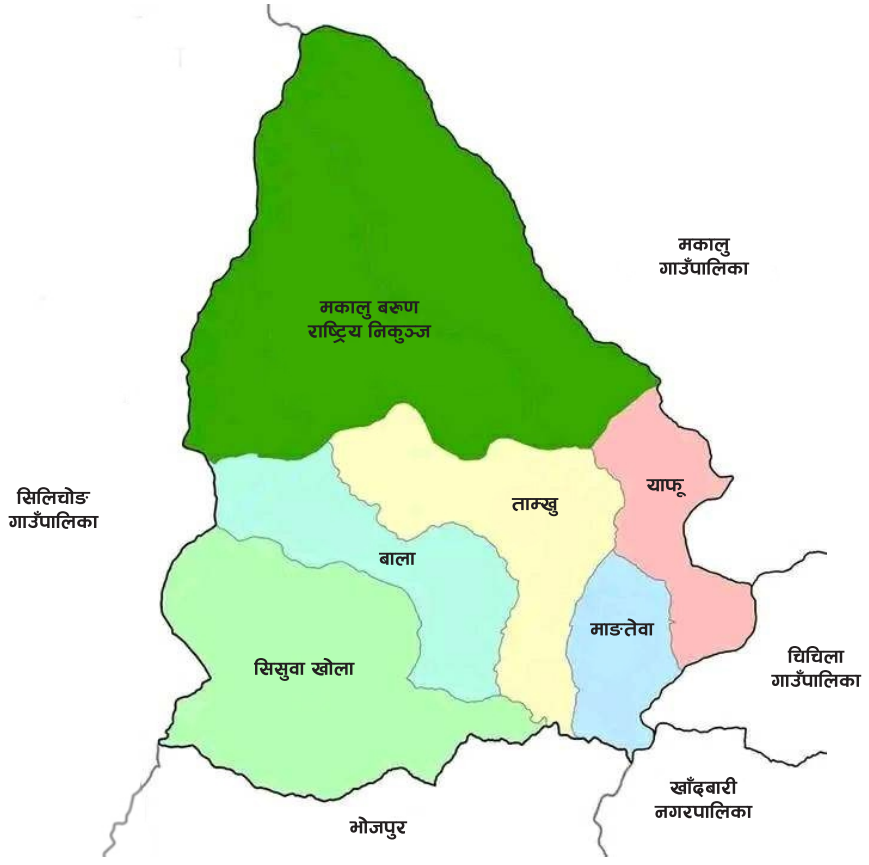
ख. का दोकाने पी़अ्ङानी। ☐

ग. काङे काङ्मी तेन नेच्चाकुङ्। ☐

ङ. काङे काङ्मी तेन छीच्चाकुङ्। ☐

च. काङ्मी लकम् नुङ् फ्याअ्वा माआ। ☐

ईकीमी तेन्

ईकीमी देन्मी मुत्तुगा नाङ्लेखा दी़दी़अ् चुःअ् । चोमालुङमा, माक्पालुङ, अन्नपूर्ण ,कन्चनजंघा नङ्लेखा खी़री़री़व चुःअ् । माचीमी क्याक्पी दी़दी़अ् ङा तेन चुःअ् । सीलीचोङ ने ई़बोअ् नङलेखा फो । सीलीचोङ, बुकुरचोङ, साउने दोक्प दी़दी़अ् नङ्लेखा चुःअ् । सीलीचोङ नाङ्लेखामी नी़ङ्बाङ् ईकीमी पालिकामी नी़ङ्पी़गा । कोओ पालिकाबी याफू, माक्तेवा, ताप्कू, बाला याम्दाङ, सीसङवा दोअ्हा तेन चुःअ् । सीलीचोङमी नामकेअ्मायुगा रुःईयुवा । नामदामायुगा भोजपुर लोङ सोलुखम्बु चुःअ् । मुत्तुगा संखुवामी वापीप्खा मुङगा रुईवालोङ भोजपुर

चुःअ्। ईकीमी तेनमी मुत्तुगा वाताम्म थप्नाम, वादम्मा, लुम्बुअ्मा, सीद, थप्नामसा, थप्नाम्छोङवा चुःअ्मी। सीलीचोङबी ईपोङफ्याअ् दीदीअ् मेवाहाङ चुकीन । कोओ पालिकाबी मेवाहाङ, कुलुङ, सप्पा, कीङ्वा छोक्काब, साहु, लीप्कब , दोक्प चुःअ्मी।

मेवाहाङचीमी पोःक्थम् याफू, छोयेङ, माक्तेवा, ताप्कु, बाला, याम्दाङ सीसङ्वा फो् । खीचाअ् दमदेखु, हीअ्वापा , थापनम्, थमबखा, हाङ लोङ् माङ मीत्तो सीयुकुची । छोयेङबी योअदअवा, याम्फू, तोमोवा , माक्तेवा चेखोङवा, ताप्कु तमवा, बाला चीमवा, याम्दाङ सिसवा छोवासा लामासा चारीमी रुसाम्माङ् सीयुकुची । मोबाङ् साप्तेन् चुःकाबाचीमी लेच्चामा साक्चामा नुःलो पीअ्मा, सीयुकुची।

सीलीचोङबी चुःकब मीनाचीमी लेच्चामा सक्चामामी चसुमयावा मुःअ्मी। चम, तोक्सी खावा, तीअ्छोङ, छोङ चसुमयावा मुःअ्मी। कोदोलो फेअ्वा दुब्मा अलाईची, लुद्र दोक्प ने मुअ्मी। सीलीचोङ पालीकाबी पुखुवा, बगुवा, संखुवा, खोङलोवा, कुलुवा लोङ सिसङवा यूवामा ओङ्मी । खीयी यूवामबी विजुली लाम मुःमाव मुःअ्मी । गोङथला वादेम्मा, दङ्खा वादाम्मा, काईकोअ् वादाम्मा, दोक्प दीदीअ्ङा वादाम्मा ने चुःअ्।

ईक्कामी तेन्छोङपी कालोपोखरी, मैमती, नीङ रीरी, खुईसी, वावाप्ती, लामपोखरी, साल्पा सुके पोखरी दोक्प सीमसाराबी धाम मुःमा, यखीमाला, नम्नुमा बुङ, सीद ने चुःअ्। खीचीमी संरक्षण मुःमा, नेपाल हाङ्आ मकालु बरुण राष्ट्रिय

निकुञ्जपाङ मुःसु। मुत्तुहा ईकीमी युलाप्सुम फो। कोओमी प्रचार मुःकीनलसी तबाङची ताअ्मी। ओचाआ ईक्कीमी खी़मबी चामा चाअ्मीमाङ् ईक्का आ छेबेवा ताःअ्।

कोदोङेलो ईकीन् चापलाअ्व तेन युलाम्माव , सामाजीक विकास छुत्तीङ् खाङ्मालो दी़दी़अ्ङा सप्चाकबा चुकीन्। कोओमी ओःब्मा, सम्वर्धन, उपयोग, मुःमा लाभांश लाब्म ईकीमी कर्तब्य लोङ जिम्मेवारी फो। मोबाङ ईकीमी नी़ङ्बी फ्याअ्वा ताःअ्। नीङ्वा दी़मीअ्मा, सेची ईःलीःमा छाब्म पी़गु। ईकीमी पालिकाबी दी़दी़अ् ङा सेचीखी़म् चुःअ्। तुक्बोम् मा.वि. चुःअ्। सगरमाथा मा.वि. ते ई़पोङ् ही़अ्बो सेचीथाङ चुःअ्। मोदोअ्माङ् ईकीन तेन्बी चुःकब छुत्तीङ् नीङवामी, मुलुमी, तयामी सीगीमी, सेचीमी पी़अ्मा नी़ङवा तीःतो रीयाम्दु लाम् दुम्म पी़गु। मोदोअमाङ् मुत्तुहा खेन्नुव खाब् नीच्याङ् पी़गु। ईकीन छुत्तीङ् लेःचाकब सप्चाकब पी़क्कीन्।

शब्द अर्थ

खी़रीरी़व	= लहरै	मुयुममाव	= सांस्कृतिक/धार्मिक
नामकेअ्मायुगा	= पूर्वतिर	मुलुमी	= प्रमुख
वादम्मा	= झरना	सीगीमी	= शीप जान्ने
लुम्बुअ्मा	= ओडार, गुफा	सेचीमी	= ज्ञानी
खेअ्क्वोक्प	= लिम्बु	रीयाम्दु	= शरीर
हीअ्वाप	= हावा हुरी	सप्चाकव	= धनिमानी
सीयुकुची	= पुज्छन	वापीप्खा	= पानीको मुहान
रुसम्माङ	= चारीको पुजा	वातम्म	= पोखरी
चसुमयाव	= खेतीपातीको काम	पुङगुर	= हाव्रे (Red Panda)
तीअ्छोङ्	= जौ	खसामा	= दुम्सी

छोङ्	= गहुँ	खीस	= मृग
मु:माव	= काम	दाअ्वेअ्फु	= गुराँस
युलप्सुम्	= नयाँ निर्माण	बोम्बल	= बादल
युलम्माव	= प्राकृतिक	लप्देङ	= ढोकाखापा
युलम्म	= प्रकृति		

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा खाब्बोब् नुङ् चप्सी तोक्ती:सनुम् ये:

क. ईकीमी देन्मी नाङ्लेख नी़ङ् ..... दी़दी़अ् चु।

ख. सीलीचोङ गाउँपालिकामी नी़ङ् ..... बाङ पी़गबनेम्।

ग. ईकीमी तेनमी नम् केअ्माबी ..... चु: नामदामायुगा .....चु:अ्।

ङ. सीलीचोङबी ..... कीङ्वा छोक्काब, ... ची चु:अ्मी।

च. मेवाहाङचीमी पो:अ्थम् ..... याम्दाङ, सिसङवा फो।

छ. वादम्मा ..... ने चु:अ्।

२. मुअ्मुहा खाब्बोब् योअ्लोक्सा खेन्नु:कब खाब् मु:सनुम् ये :

सतोङ्वा	पुङ्गुर	लक्बोम	चोङ्
पी:थम्	पुबाङ्	खसमा	खी:सा

३. पीअ्पलव उदाहारण खाङ्लोङ् मुअ्मुहा खाब्बोब्मी खाब् मु:सनुम् ये :

दोप्प :- नाङ्लेखचोङ = नाङलेखचोङ्हा

क. थप्नम्

ख. युवामा

ग. माङ्

च. दाअ्बेफु

४. मुअ्मुहा पी़प्पलाअ्व खाब्बोब्मी स्याङ्-स्याङ् ई:सनुम ये :

नाप्चीम्लेअ्	बोम्	लप्देङ	सी़ङ	खाक्ची़ली़क्पा

५. मुअ्मुहा तेम्मवामी एम्माव ई:सनुम् ये :

क. ईकीमी पालिकामी नी़ङ् अप्तोक्प चोङ्मी नीङ्बाङ् युक्सुचीब ?

ख. ई़कीमी तेन पालिकामी नम्केअ्मायुगा अप्तोक्प युवामा ओङ्नो ?

ग. लीअ्बोम वादम्मा नी़ङ् ई:सनुम् ये:।

ङ. कञ्चनजंघा नाङलेखा ईकीम् तेनबाङ हबाङ सीक्कु ?

६. ईकीमी तेन दोदोङ्मी ही़अबोम्, सुम्बोम् दोदोङ ई:ली:मालो ईकीन ईङ्खा खाबी सप्चाकीन् ? तेम्मावमी एनानुम् ये :

क. ईकीन चु:ईकब तेन ई़ङ्खाखा बीअ् सप्चाकीन ?

ख. ईकीमी तेनबी ई़ङखा चसुम सी़:अ् ? छाबे।

ग. सीलीचोङ पालीकाबी अप्तो मा. वि. चु:अ् ?

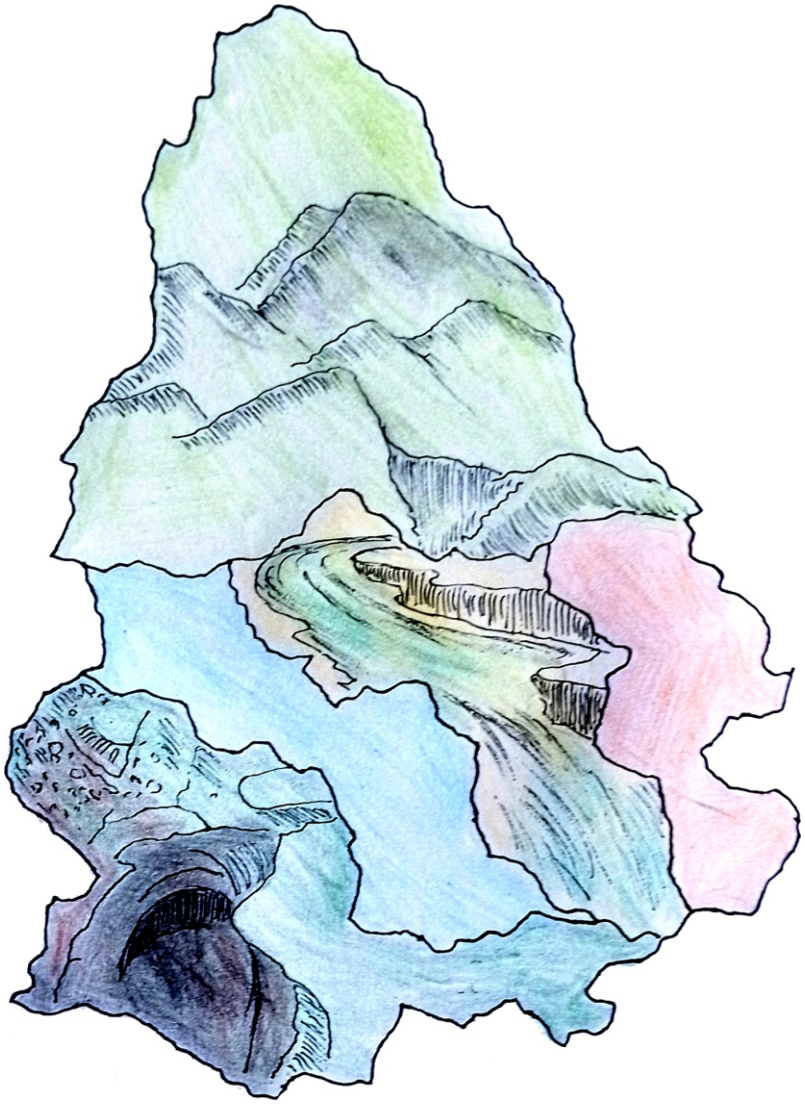
ङ. आनाआ कोओ दोदोङ् ई:ली:लोङ् ही़क्ची वादम्मामी

नी़ङ् ठेगाना छाबे।

च. कोओ पालिकाबी ओङ्कब युवामामी नी़ङ् छाबानुम् ये :

छ. ईकीमी तेनबीप प्राकृतिक श्रोत मी संरक्षण मु:कब असालो ?

७. मुअ्मुहा डायी खाङ्लोङ् डायीमी लीक्बोम् खाब् छावनुम् ये :

९. मुअ्मुहा खाब्बोब् ई:ली:लोङ् 'नी़ङ्कोब' लोङ 'मा' छेनानुम् ये : छेन्लोङ् एत्तो-एत्तो खाम्लोङ् छाबनुम् ये :

चामा	वावाप्ती	तोमोवा	पुङ्गुर	दुम्मा
चोम्मालुङ्	यी़:मा	ई़ङखे	पुखुवा	खी़:मा
चुङ्मा	तोङ्मा	तुतोङ्वा	ङाअ्लसी़	यागाङ्मा

९. छाचाचाअ् मु:माब :

क. सीलीचोङ गा.पा.मी ङायी छाब्लोङ् मा.वि.हबी-हबी चु:अ् ? नी़ङ् छाप्तीसनुम् ये :

ख. ईकीमी सप्तेन्बी सी़कब चसुम नी़ङ् छाब्लोङ् सेचीपा सेचीमा खाङ्मेत्तुचे।

१०. सीलीचोङ गा.पा. ङायी छाब्लोङ् लीक्बो दिशामी नीङ योगनुम् ये :

११. खीची ने ले:सनुम् ये :

क. नाअ्ङा थङ्माबी ले:ङा थक्तीदाम।

ख. महेअ्मखी़म छेलाङ्मापु खी़म।

हेअ्मखी़म पाफु खीम् ।

हाङीनी बुङ खाङ्मालो

हाङीनी बुङ् खाङ्मालो
छोसीनी बुङ् नाम्मालो
हासपहायम खेअ्मालो
कम्नीकीन् बुङ वेअ्मालो।
खीम् क्याक्पी बुङ् ले:अ्नोक्पा
फोप्पालाम् बुङ् बेअ्नोक्पा
ओयोयो बुङ् वेअ्नोक्पा
कम्नु:लो ख़ीम्नम् देअ्नोक्पा
एस्सीम नु:नी बुङ् ले:अ्मा
कर सीअ्नो बुङ् बेअ्मा
चोल्याअ्व मीक्कु सुवेअ्मा
खाङ्मा माखेअ्नो साअ्वेअ्मा।

मोरोअ्नो बुङ् अतेअ्मा
बुङ्मी फोप्पा अनाअ्मा
लकम-लकम तोङ्लेअ्मा
बुङ्खा वइचासी लुखेअ्मा
बुङबेअ्वा अखई कम्नुअ्हा
नाम्मालो अखई नाम्नुअ्हा
सुवेअ्म खुदु ला:कबा
बुवार सीली बा:कबा।
वालप्चेम थप्परी दुप्कबा
योक्कुची ओचे बुङ् बेक्कबा
बुङ्मी बेक्स खाङ्ल्हे:अ्मा
होन ईकीम् एल्हे:अ्मा।

छाप्कब: गणेश मेवाहाङ

शब्द अर्थ

हाडीनी	= रिसाउदैनौं	सुवेअ्मा	= मौरी
छोसीनी	= रिस उठ्दैन	लु खेअ्मा	= लु जाउँ
ओयोयो	= ढकमक्क	तोङ्लेअ्मा	= मिलाएर
एस्सीम	= अल्छीमान्नु	बेक्स	= रंग

तेम्माचीम्मा

१. मुत्तुब बुअ् सेचीपाए यायो:अ् एब्लो लो:कुबा नी़ङवा ती़लोअ् येनानुम् ये :

२. मुत्तुब बुअ् यायो:अ् एब्लो ई:सनुम् ये।

३. मुअ्मुहा छाप्पलाअ्व खाब्बोब् योअ्लोक्सा मआहाबी छाबानुम्ये :

क. खी़म् क्याक्पी .....लेअ्माबा
फोप्पालाम् बुङ .....
.....बुङ वेअ्नोक्पा
कम्नुलो.....हेअ्नोक्पा

ख. बुङबेअ्वा .....कम्नुअ्हा
.....लो अखई नम्नुअ्हा
सुवेअ्म .....लाःकबा
.....सीली बाःकबा।

४. मेवाहाङ पी़क्पी मतोक्कबाबी चेक्सी़ङ तीःसनुम् येः

क. साअ्वेअम, अतेअ्म, च्यात्नु, सुवेअ्म।
ख. वेअ्नोक्पा, फुलेको, देअ्नोक्पा, बेअ्नोक्पा।

५. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्मावा छाबानुम् ये :

क. हबी बुङ लेःअ्नोक्प ?
ख. असा चोल्याअ्व मीक्कुबा ?
ग. असा खुदु लाक्पा ?
ङ. वालप्चेमा ईमान मुक्पा ?
च. असा - असाए बुङबी खुदु लाक्पा ?
छ. ईमाङ खाङ्मालो साअ् वेअ्म माखेंअ्नो ?

६. बेन्दङ्वा चप्सी खाब्बोब् योअ्लोक्सा छाबानुम् ये :

खेअ्मालो = ☐

नुःअ् = ☐

अनाअ्म = ☐

कम्नुःलो = ☐

हाङकी = ☐

योक्कुची = ☐

७. मुअ्मुहा खाब् नीच्चाङ्बी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ च्याक्सीङ् तीःसनुम् येः

क. हासपहायम खेअ्मा लो कम्नीकीन् बुङ वेःअ्मालो। ☐

ख. बुङ्लाम् फोप्पा बेअ्नोक्पा। ☐

ग. मोरोअ्नो बुङ अतेअ्मा। ☐

ङ. बुङमी फोप्पा बेअ्नोक्पा। ☐

च. सुवेअ्म खुदु लाकबा। ☐

छ. वालाप्चेम शीली बाःकबा। ☐

ङ. सुप्तुलुङ् नक्छोङ, पासीङ् देलुङ्चे पीअ्लेक्कुची। ☐

८. मेवाहाङ पीअ्लाम् ईपोङ बुङ्मीनीङ छप्तेतनुम् ये :।

९. ईमाङ ईमाङ लाःबी. दीदीअ् बुङ बेअ्नोहा ?

१०. ईमाङ लाःबी दीदीअ् बुङ लेःकीही ? ईमाङ ईमाङ बुङ लेःअ्नोहा ?

११. मुअ्मुहा नीङ नुङ नीक्फेम्म लेःसनुम् ये :

बुवार, कोओ्, मोओ, सुवेअ्म फोप्पबुङ् , ओची, खेन्बाअ्वा, ओ , माची।

१२. मुअ्मुहा खाब्बोब् लेःसनुम् येः

एस्सीम, चोल्याअ्व, ओयोयो, कम्नीकीन् , हाङीनी, बेक्स

युवमाङ् सी:अ्मा

नाम्तेसीबी कमल पोअ्लोङ् छोअ्सी कीङ्वा लाक्सी खेदा। चन्द्रमाया ने पो:अ्लोङ् थबीलुम्बी मी मीगा। युवामाङ सी:अ्माब चुआबसे कोक्छुम् चुम्लीत्तु। बोचोअ्वाबी खाब्छीम, कोअ्छुम्, युम्, बी:छु, आअ्वा दोक्प चुमु। वाखीम्बाङ् वा:पा वा:माची वायेङ्बी ती:सुङ। ए छाचा चो! पोअ्लीतानीए यूवामाङ सी:अ्म खेअ्म बेला पीखेदा। छुत्तीङ पोअ्लोङ चुमुची।

नाप्चीगेपी ङा चुआ। लु शुभाष कोओ खीम्मासीङ खीन्लोङ दुमे। बसनआ वाची खीनुचे। सोभाआ ब्याक्खाबी खोङ्, लाङ्बे, याब्थम खीने। पुकारआ दबीया बाफु चोङ्गे बुङ्वा, छेबेदम् खीने। कमलआ ईसीन् ईलेन् हदीमा, हदीपा, छाग्रा, नयुअ्मामी

थाप्नम् बाअ्वा साब्लो तेःतुचे। खी़मबीहा कोअ् मु:लोङ् युवमाङ् सीःअ्सी खेदामी।

लाम बेःकब चु:आ। माखी़मबाङ् सुन्तले, वैसाखे, कार्तिके, असले, जोगमाई युवामाङ् क्याअ्पी पी़अ्तो गडडी बोबोप्प पाङलोङ माई वातुब्खा तामालो बाक्बोम् लेन्सी पी़गा। युवामाङ क्याक्पी कमलआ असले यूवामा, जोगमाईलोङ माई यूवामा मी बीन्नी-बीन्नी माङ्खाब् हेदु। सीयामी खाब्मीआ ङायी रेखा मु:सु। ही़क्बो वाआ युवामाङ् सीःअ्मा मु:सुची । चसुमलावा, खारुलावा, वरीलावा, ङागुची। खलम्ब युलम्ब सरीमा चायीमा ताप्तेपीअ्मा फोउ ई:तो अलाङ ङागुची । सीअ्माबी खी़प्पेन छुत्तीङा खेअ्नोअ्मी। दोङमी ई़लेन् खेअ्लोङ् युवामाङ् सीःअ्मा, रीयाम्दु छोःअ्मा, आलाङ् ङाअ्मा मु:समी। छोव्सीमा सीक्कु पुग्लीम्मा पुगु। कमल माक्पाङ डोपा पुगा। वातुब्खावी बीन्नीब मीनाची दी़दी़अ चु:आमी । युवामा सीअ्मा येदामाङ् मोओ लेन बीप्प चामा अखई चनीअ्नो।

दी़दी़अ कु:मनम सेत्ता ने लेत्ता ने पी़गा। नेवाखामी कु:मनम मेछीक् ते मचुआ । छुत्तीआ ई:सुची ओफ् ओफ् । सीःअ्मा येत्तीलोङ् तोअ्माङ फुर्सदबी वाखोम्माबी फाअ्वा वाप्चाआमी। वाप्चामा नीङ्वा स्याङ्-स्याङ् रमाइलो पी़गुअ् । मोओ लेन् छुत्तीङा दी़दी़अ् खेन्नु:मालो पी़गा।

युवामाङ सीअ्सेलोङ खी़मपेन् चु:कबाची ने स्याङ्-स्याङ्

लु:लेतानेम् । सोब्सीतो पी़लेतानेम् । रीयाम्दु, सनी़ङवा साया चोङ्चोङ् लु:लेता । वरी ताअ्मा माङ ले़नाओब्लीतो खेन्नुकप लेन तो पी़ग ।

खी़प्तप्पा कमलआ युवामाबी रीयाम्दु छोअ्मा पी़गु ई:सु । हेअ्नीलसी माङ्सीअ्मा ने नु:ना ई:सु । लाम्लोबाङ् रीयाम्दुबी खोमाब फुरुव छोअ्हाङम पी़गु । हुअ् लाङ, सेन्दुअ्मा खेन्नुसा ईसीन खेन्नुम खाङ्मुसीन् । चाम खेन ने चनु:सा । खी़पीप्प माङ थप्नमचसा चनु:सामाङ् छुत्तीङ चोल्याअ्वा यी़डीक्का ।

युवामाबाङ ई़लेन्सी खी़प्पीतुगा एनामी । लाम थाक्पा चु:आ । खुई कातो दुमीक्का । खी़म तालेतीगा लो नामदासी पी़अ्खेदाम् ।

शब्द अर्थ

नमतेसी	= विहान	वातुप्खा	= दोभान
ओ:अ्सी	= भाले बास्ने बेला	फा:अ्मा	= पौडीनु
थबीलुम्	= अगेना	वाखी़म	= कुखुराको खोर
बोचोअ्वा	= थुन्से	ताअ्वा	= कराउनु/प्रतिध्वनि
खाबछीखोङ्	= भाडाबर्तन	सम	= बर्ण
वायेङ्	= खोंगी	खचोअ्	= संयोजक
नाप्चीगे	= अध्यारो रात	यासम्	= स्वर वर्ण
ब्याअ्खा	= झोला	पी़अ्सम्	= व्यञ्जनवर्ण
साब्लो	= पुग्दो	बोम्	= पुरुष
बाब्बोप्प	= डाडा	याङेब	= वचन
पाङलोर	= डाडा काटेर	हेउव	= काल
माङखब	= थान	म्याअ्	= लिंग
खाअ्मी	= पिठो	खाब्छेन	= शब्दविचार

छाब्म	= रेखा धर्सा	नी़ङकोव	= संज्ञा
सुसुम्बो	= तीन तीन वटा	नी़ङफेम्मा	= सर्वनाम्
लाव	= सह/सातो	नी़ङब्याअ्	= बिष्मयाधिवोधक
तप्तेपीअ्म	= हटाई दिनु	खथेब	= उपसर्ग
सीअ्मावी	= पूजाको	खाब्यूम	= विभक्ति
माक्पाङ	= आफै	चीगानुये	= रंगाउ
सीःअ्मामी	= पुजा गर्नमा	बेक्स	= रंग

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा खाबचीमी मेद्धी़केबी तोक्काब खाब्बोब् स्याग्लोङ् युक्सानुम् ये :

क. कमलआ फुरलुङ्बी ..... युक्सु।

(छोङ्वा, आराअ्वा, पोदोअ्, वा)

ख. युवामाङ् सीःअ्मा कमलमी ..... युवमाङ्गा खेदा।

(खी़प्पेन, तेप्पेन, हाङ्खीमा, चोयोमा)

ग. सीःअ्मथम् माई युवामा लोङ् जोगमाई युवामा ..... चुःअ्।

(वापीप्खा, वासुप्खा, वाहेम्मा, वातुब्खा)

ङ. युवामाङ सीःद्सेअ्लोङ् खीप्पेनपी ..... पी़गा।

(खेन्नुकप, चाईकप, चनुक्प, मेत्दी़क्प)

च. ई़लेन् सगा सीसाहा हदीमाची ने .....।

(ताआनीये, पेनानीये, ई़मानीये, येबानीये)

२. मुअ्मुहा खोम 'क' लोङ् 'ख' तुब्तीसनुम् ये :

क	ख
सीद (घीउ)	हदीमा, बाअ्
खी़मही़अ्पलाअ्व	आअ्वा (तेल)
वातुप्खा	बाछेङ
समेअ्	थबीलुम
सेगामाबी	माई जोगमाई
मी़ मी़अ्मा	खाब् हेअ्मा

३. मुअ्मुहु खाब् नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. युवामाङ सीःअ्मा खेन्नुःक्प लेन्बी । ☐

ख. कमलमी खी़म युवमामी क्याअ्पी चुःअ्। ☐

ग. कमलआ हुअ्फेअ् काम्लोङ् युव्माङ सीःदु। ☐

ङ. छुत्तीआ युवमाबी छोगुमीहाङसङ फुरुब खेन्नुलो मखेद। ☐

च. युवामाङ् सीद्लोङ खीप्पेन्ची हाङमी। ☐

छ. लाङ्बेआ चाम् याबुची। ☐

५. पी़क्छेन्

क. मुअ्मुहा पी़क्अ्छेन्मी खाब्बोब् लेःसनुम् ये :

सम्, यासम, पी़क्स्म, बोम, याङेब, हेउव, म्याअ्,

खाब्छेन, नी़ङ्कोब, नी़ङ्फेम्मा, मा।

मा, खाचोअ्, नीङ्चोअ्, नीङ्व्याअ्, खथेब , खाब्युम्।

ख. मा बी नी़ङ्कोब लोङ् नी़ङ्फेम्माआ मुःसुब चीनानुम् येः

दोक्प :- ईःमा, कुम्मा, ई़म्मा, बाःमा, छाब्मा, यी़ःमा, सीःअ्मा, मोदोलसी, सेचीछा चाअ कोओ दोदोङ्बी प 'मा' खाब्बोब् छेनानुम् ये :

६. तेम्माचिम्मा मुःलेत्तानुम् ये :

अनीन्आ खाङानमुब-येनानुम ईंबोअ सन्था छाब्लोङ् सेचीपा, अनामी पापा, मामा, बुबु, नानाची खाङमीतुचे।

७. मुःवेत्तुब् मुःसे :

आम्मी क्याअ्पी चुःकब युवमामी ङायी छाबनुम् येः मोओ बेक्साआ चीगनुम् ये :

८. सीःअ्मामी चुम्म :

युवमामी सीःअ्मा ई़ङ्खा-ई़ङ्खाची चुप्मा पीगु ? छाब्लोङ् सेचीपा खाङ्मुःसनुम् येः

९. अनीमी तेनबी ने दीप्प मेछुके यूवामा चुःअ्लसी अकोमी केक्पी युवमाङ सीःअ्पालाअ्व ङायी छाब्नुम् ये :

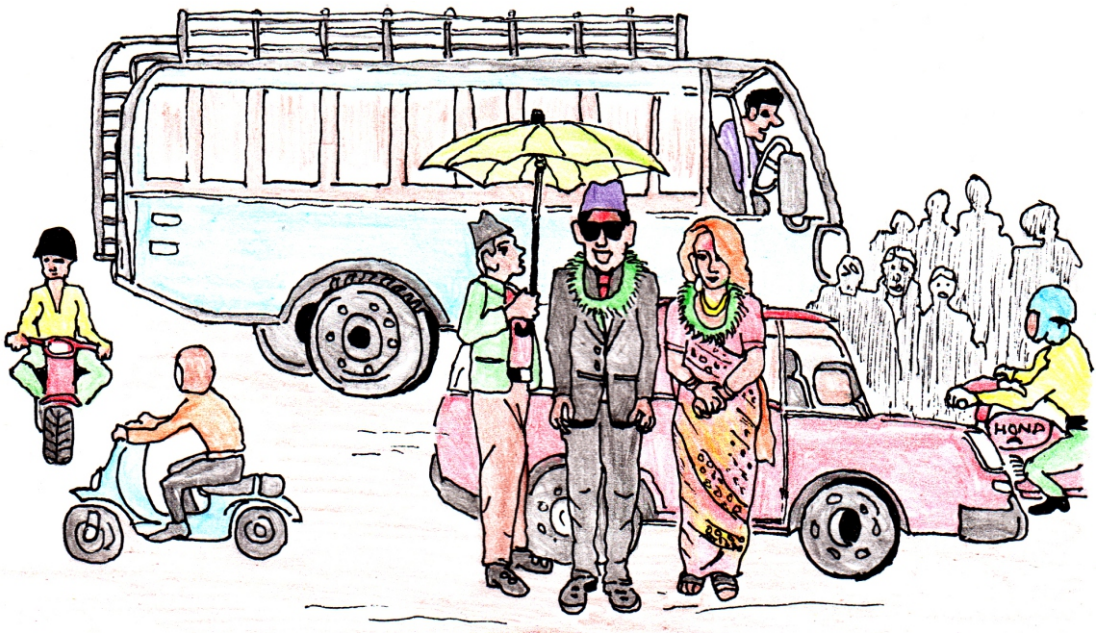
१०. मेवाहाङ नुःरो पी़अ्लोःमा, छाब्मा मुअ्मुहा. शुत्र चुःअ् ।
ईसीन्बाङ् अनिन्आ ने लेःस्नुम् ये :

खी़म =

सी़ङ् =

ईःलीःम =

वईचाब्लाअ्व मीअ्माव

काङा ११ दोङबी चूःआङ्। काङ्मी नानामी सुरीखा पी़अ्मामी खनाव खी़बी पी़अ्लीत्ता। एकामी खी़म संखुवासभा जिल्लामी चिचिला गाँउपालिकाबी चूःअ्। पाक्तुलाबी डाप्छामीचे डागुची। नानामी सुरीखा इलाम जिल्लामी सूर्योदय नगरपालिकाबी चूःकब मेवाहाङ तोखानुङ्नो पी़गा।

नानामी सुरीखा पी़क्कब पी़गबसे काङा चोल्याअ्व मीअ्लीङ्डा। नानामी सुरीखाबी दाङ्खीङ्मा ल्याक्तोअ्मामी खनावाए दी़दी़अ् चोल्याअ्लीतुङ्। ओप्चोङ् तेन् खाप्तोकूङ मीस्से नानामी सुरीखा पी़क्कब लेन् हुक्तेअ्मा नो सारो सीत्तुङ्।

सुरीखामी लेन् ताआ। मेवाहाङ रीदुम्बाङ् ई़युःता सुरीखामी

कोअ् छ़ीदा । तोअ्माङ् वेन्दा लेन्छा दाङ्मा तीअ्लीन्दासी मीना खीक्काबाबी थङीक्कामाङ् इलाम खरीक्का । दी:दी़अ् बे:काब लाम्बाङ् ई़:लेन्बी इलाम लेत्तीक्का । लाम्पी हिले, धनकुटा, भेडेटार, धरान, इटहरी, दमक, बिर्तामोडदोहा काम्नीकाहा तेन् खाक्तो खरीक्का ।

झापामी चारालीलाम् इलाम तुगे खरीक्का । लाम्मी कोअ्योङ् मोअ्योङ् चिया वगान खङ्मुलीत्ता । इलाममी कन्यामनुङ फिक्कलबी कोअ्योङ मोअ्योङ झन चिया वगान दी़दी़अ् खङ्मुलित्ता । कन्याममी कोअ्योङ मोअ्योङ झन खक्चामादोहा वगान चु:अ्रीच्छा । एका युता युता दङ्पामी खी़म लेत्तीक्का । दाङ्पामी खी़म फिक्कलबी मीनाची दी़दी़अ् खोमामी चू:आमी । फिक्कल हासपाहयमामी क्याक्पी तीनघरे तेन चू:अ् ।

का मेअ्मेछा डेस्सीउङ् । नाम कीखरबसे सुरीखमी रीत मुलीत्तुची । पाङ्लुम्बी हाङ्सिली बा:समी । गुने, चोले, फोअ्मा, ढुग्री, बुलाकी, रेजीहारी चङ्मानुङ्, वेअ्मानुङ् सीलीमाङ्माची बा:सामी । लोअ्लीङ सुरुवाल्ल फोप्पाली चङ्मानुङ् सीलीमाक्पाची बा:समी । तोअ्माङ पा मा चे दाङ्मा खी़बी ती़:क्तीसुची । नक्छोङए चारी हेङ्खोअ्वा दे:तुची । छुत्तीङ् सेवा मु:समी, साइनो दुममी ।

सेमालप्तोगे पो:अ्लीत्तीक्का । इलाम जिल्ला मुत्तुगे, मुअ्मुगे खक्सुप्का । दे़अ्दे़अ्आ मेवाहाङ तेन् चू:अ्रीच्छा । माघे, सुन्तले, आठघरे, लालीखर्क, सिद्धी थुम्का लीक्कुचीही मेवाहाङ

तेन चू:अ्। कुबीही मीनाची चम, तोक्सी़ सप्पाखी़, चिया, बेछोब् सेप्फुमी यावा मु:अ्मी। पी:, साङ्वा, छाग्रा, बाअ् कु:अ्मी। पी:, साङ्वामी दुदुबाङ् छुर्पी मु:कुची। इलामबी चू:कब मेवाहाङची लम्लोअ् रुईयुवा खोम्पाङ्नो इलामबी थाम्फेम्मा खदामी मो।

मोदोअ्होसाङ् मेवाहाङ पी़अ् रीदुम मुद्धुम मु:अ्मीहा रीछा। तोकोना मेवाहाङ पी़अ् मेअ्मेअ्छा ते ले:कुची रीछा।

नानामी दाङखीङ्मा इलाम खरुक्पासे इलाम खक्तोकुङ्। इलामबी दी़दी़अ् चु:मा ने मतोअ्ङा। एक्का वथाङ सेमालब्तोगे एनीक्का। नानामी सुरीखामी दाङ्खीङ्मा पी़गुक्पासे इलाम वाइचाउङ्।

शब्द अर्थ

मिम्मावा	= संस्मरण	हुक्तेअ्म	= पर्खि ल्याउँनु
वाईचाम	= यात्रा गर्नु	रीदुम	= रीत
दारी	= सम्म	खरीक्का	= गयौँ
सुरीखा	= बिहा	कोअ्	= काम
पाक्तुला	= मंसीर	ती़अ्लीन्दासी	= पुराउन
ङाप्छामी	= कुटुम्ब	लेत्तीक्का	= पुगियो
ङागुची	= मागे	खाङ्मुलीत्ता	= देखा पर्न थाल्यो
तो:खानुङ	= स्वजाती	दङपा	= बेउला
मीअ्लीङ्ङा	= लाग्नु थाल्यो	खी़प्पाङनो	= घरबाट नै
चोल्याअ्व	= रमाइलो	हासपहायमा	= बजार
दाङ्खी़ङ्मा	= लोकन्ती	इ्स्सीउङ	= लाज लाग्यो
ओप्चोङ	= नया	वे:अ्मानुङ	= लगाउँदै
खाप्तोकुङ	= लगाउनु पाएँ	रुईयुवा	= अरुण नदी
मीस्से	= संझिदै	थम्पेम्मा	= वसाईं

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहु खाब्बोब् नुङ् चप्सी तुअ्मीत्तनुम् ये :

खाब्बोब्	चप्सी
दङ्खीङ्मा	सुरीखामी दङ्मा ङाअ्मा
ङागुची	यु:यु:ता
नाम्कीस्सी	दङ्मामी लकम
मारी	मीमाछाए ताक्खाक्पी खम्माबा
फोअ्मा	बीन्नीबा थाम खाङबा
थामफेम्मा	हो:ने हो:ने

२. मुअ्मुहु खाब्बोब् स्याङ्-स्याङ् ई: सानुम् ये :

ङागुची	दङ्खीङ्मा	हुङ्मा	एमालप्तोगे
थक्थाअ्वलम्	डेस्सीमा	नाक्छोङ	सुरीखा

५. मुअ्मुहु खाब्बोब्मी बेन्दाङव चप्सी ई:मलीबाङ् योअ्लोङ् छाबनुम् ये :

तमावा = ☐ सी:प्सीअ्वा = ☐

हाङ्मावा = ☐ नामकेस्सी = ☐

आयुब लेन् = ☐ दीदीअ् = ☐

६. मुअ्मुहु खाब्बोब्बाङ् खाब् छाब्लीत्तनुम् ये :

सुरीखा = ☐

वईचामा	=	
लमदुलीम्मा	=	
कोअ्योङ, मोअ्योङ	=	
डेस्सीमा	=	
नाक्छोङ	=	
वईचउङ	=	

७. मुअ्मुहु मेत्दीकेबी तोङ्कब खाब्बोब् ती:सनुम् ये :

क. चिचिला गाँउपालीका ..... बी चू:अ्।

ख. ..... बी थङीकामाङ् इलाम लेत्तीक्का।

ग. इलाममी ..... चिया वगान चू:अ।

ङ. मीमाछाची ..... वेअ्मानुङ् हाङसीली बा:समी।

च. दङ्पामी खी़म ..... बी सीक्कु।

छ. दङ्पा नुङ दङ्माए छुत्तीङ ..... मु:सुची।

ज. इलामबीही मेवाहाङ्ची ..... बाङ् थामफेनामी।

६. मुअ्मुहु तेम्मावमी यखोअ्मा एनानुम् ये :

क. नाना ङाक्सी ईप्तोक्पा ला:बी ताआमी ?

ख. इलाम ईप्तोक्पी लेत्तमी ?

ग. झापामी ईप्तोक्पा तेनबाङ् इलामतुगे खरामी ?

ङ. हाङसीली बा:कब सीली माक्पाची ईमाङ् चङ्मानुङ् बा:समी ?

च. इलामबीही मेवाहाङचीमी दी़प्प दी़प्पहा यावा ईमाङ्-ईमाङ् लो ?

७. मुअ्मुहा तेम्मावमी त्यक्सीःअ्लो एम्मावा छाबनुम् ये :

क. हबी चु:कबा नुङ् नानामी सुरीखा पी़क्कब पी़गा ?

ख. लप्पी ईमाङ्-ईमाङ् तेन खाक्सनुम् ?

ग. हाङसिली बाकब सीलीमाङ्मा चे मक्तोहा तेःअ् चाङुचीही ?

ङ. नाक्छोङए ईमाङ्-ईमाङ् मू:सु ?

च. इलाममी ईमाङ्-ईमाङ् तेन्बी मेवाहाङची चु:अ्मी ?

छ. इलामबीही मेवाहाङ चे ईमाङ्-ईमाङ् मयाईत्तीतुची ही ?

८. मुअ्मुहु खाब नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः ।

क. नानामी सुरीखा मेवाहाङ तोखा नुङ नो पी़गा । ☐

ख. सुरीखामी रीत लेन् लेप्पी पी़गा । ☐

ग. चिया वगान ईन्नु कमनीता । ☐

ङ. दङ्पामी खी़बी लेःअ्लो मीनाची खोममी । ☐

च. मीमाछाची चेब्रुङ दुप्तो बाःसमी । ☐

छ. इलामबीहा मीनाची चिया, यावा ने मु:अ्मी । ☐

९. मुअ्मुहा छाप्पलाअ्व ईःलीःसनुम् ये । तोअ्माङ् तेम्मावामी एम्मव् छाबनुम् ये :

ई़थाउँबाङ् बीन्नीबी वई़चासी खेअ्मा वई़चाव लीअ्नो । वई़चाव मु:मालो चोल्याअ्व मीक्की । वई़चावबाङ् ओप्चोङ्-ओप्चोङ् खनाव खङ्मानुङ् चीम्मा तोअ्नो । वई़चावमी फ्याअ्वा गो खेअ्नो मुबीक्को दी़दी़अ् खनाव खक्तोअ्नो लेत्तोअ्नो । मोओसे

वईचाव मूःमा अखई नेच्चोकुची। कोइ मीनाची तक्पामी चारीबीअ्नो वईचाअ्मीलसी कोइ मीनाची ईदेनबी वईचासी खेअ्नोअ्मी। ईदेनबी खेअ्मालो दीदीअ् फ्याअ्वा पाब्नो। हबी खेअ्माहोसङ् वईचामा अखई नुक्पा। ई दोङ्बी ई़खेप्पा वईचाम सुरीवा युङ्मा।

१०. मुअमुहा तेम्मावामी एम्माव छाबनुम् येः

क. वईचाम लीप्पलाअ्व ई़ङ्खा लो ?

ख. वईचाव लाम् ई़ङ्खा चीम्मा तोअ्नो ?

ग. मीनाची हबी-हबी वईचासी खेअ्नोअ्मी ?

ङ. हबी वईचामालो दीदीअ् फ्याअ्वा खेअ्नोहा ?

च. ईदोङ्बी एअ्वा खेप्पा वईचाम कमनुःक्पा ?

११. मुअ्मुहा खाब्बोब् माम्याअ्पी छाबनुम ये :

क. पुसाइ चम चाःअ्।

ख. छादीप हसापहयम खेअ्नो।

ग. सोल्टी छाम लुःअ्।

ङ. थाप्कोःअ्पा मीना ई़म्नोअ्।

१२. मुअ्मुहु खाब् यदाःहेउबी छाबनुम् ये :

कोदोक्प : ओ छाम लोःअ्।

ओ छाम लोसा।

क. सायाहाङ चम चाःअ्।

ख. मेछुके पीच्छा पड्लुम्पी वाब्नो।

ग. एक्क थाक्थअ्वा लाम् खेक्कीक्का।

ङ. सुम्निमा क़ीड्वा दुड्नो।

च. माम थप्नामबाअ्व च्याड्नो।

ईकीमी थाम्पुम्मा

थाम्पुम्मा ईकीन् छुत्तीमी खी़म्
नप्छोङ्री ईकीमी खाप्खाब्वा
युवमाङ ईकीमी सोअ्मा
चामा चाङ्मा थप्नम्वा।

क्याङ्कुब की़ङ्वा नङ्लेखाबाङ
ओङ्-ओङ् ओङ्नो
आको की़ङ्वे ईकीमी बोः
थाक्पे युम्मे सोङ्नो।

थप्नम्वाबाङ् सी़ङ् सी़ङ्बाअ्वा
थप्नम् बाअ्वा तोअ्नो

नीम्नु पाप्कब हुअ्वाप
थप्नम् बोबोक्सी तोअ्नो।
लुङ बाक्खा मेत्दी़ङ् पी़अ्नी
चसुम सी़:मीअ्मा
तोङ्लो अखा ओब्मा ब्याङ्मा
लुङ बाक्खा नीम्मु सेवा मीअ्मा।
थाम्पुम्मा क्याक्याङ् मीअ्मा
ईकीन छुत्ती तोङ्मा
अखा छुत्ती नु:लो मु:मा
हुअ् लाप्तो कोङ्मा।
थाम्पुम्मा मेत्दीङ असा लेक्की लो
मीना ससोअ्मा छुत्ती
छुत्तीमी ई़बोअ् न खी़म्
नु:कब ईकीमी थाम्पुम्मा।

छाप्कब: विश्वरसिङ मेवाहाङ

शब्द अर्थ

थाम्पुम्मा	= धरती	सी़ङ्बाअ्वा	= पात-पतिङगर
नप्छोङरी	= आकाश	थप्नम्बाअवा	= घाँस
खाप्खाब्वा	= छाना	तोअ्नो	= पाउछौ
युवमाङ	= नदिनाला	बोबोक्सी	= फलफुल
सोअ्मा	= प्राण	सी़मीअ्मा	= फल्न लगाउनु
थब्नम्वा	= वनजंगल	ओब्माब्याङमा	= जतन जगेडा
क्याङ्कुब	= स्वाच्छ	क्याक्याङ्	= माया
ओङ्नो	= वग्छ	लाप्तो	= समाउदै
बो:	= जीवन	लेक्कीलो	= गर्दा खेरी
सोङ्नो	= चल्छ		

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहु खाब्बोब् स्याङ्स्याङ् ईःसनुम् येः

थाम्पुम्मा	नप्छोङ्री	युवमाङ्
नङ्लेखा	थप्नम्बाअ्वा	बोबोक्सी
चसुम्	हुअ्लब्मा	ससोअ्मा

२. मुत्तुब बुअ् आब्लो फेल्लो ईःसनुम् ये :

३. मुअ्मुहा खाब्बोब्मी चप्सी तोङ्लो छाबानुम् ये् :

खाब्बोब्	चप्सी
खाप्खाब्वा	ईपाङ्-ईपाङ् हुअ् लाब्मा
नङ्लेखा	नङ्ए देःब्मा
बोबोक्सी	नेच्चाबलाअ्वा
चसुम्	खीम् छोम्पीप्पा
हुअ् लाप्तोअ्	थप्नाम् खेः
नेच्चाबलाअ्वा	थाम्

४. मुअ्मुहा तेम्मावामी याएअ् नो एननुम् ये :

क. नप्छोङ्री ईकीमी ईमाङ्लो ?

ख. नङलेखालाम् ईमाङ् ओङ्नो ?

ग. चसुम सीमीअ्मा ईमाङ् पाब्नो ?

ङ. ईकीने थाम्पुम्मा ओब्मामी ईमाङ् मुःमा पीगु।

च. थाम्पुम्मा मेत्दीङ् असा लेदीनीही ?

५. मुअ्मुहा तेम्मावामी एम्मावा छाबानुम् ये :

क. युवमाङ, युवा, ईकीमी सोअ्मा हे ?

ख. थप्नामबाङ् ईमाङ्-ईमाङ् तोअनोहो ?

ग. ईकीने ईमाक्तोक्पा माङ् सीअ्नो ?

ङ. कोओ थाम्पुम्मा ईमाक्तो ओब्मा पी़अ्नो ?

च. कोओ थाम्पुम्मा अप्तोअ्माङ् छुत्तीमी पी़गा ?

६. मुअ्मुहु खाब्बोब्मी बेन्दाङ्बा खाब्बोब् छाबानुम् ये :

क. यी़प्छीकब = ☐

ख. पाप्कब = ☐

ग. थाक्पे = ☐

ङ. नेच्चामा = ☐

च. ओब्मा = ☐

छ. लेअ्मा = ☐

७. हेअ्नोबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. थप्नपाङ् चाम तोअ्नो। ☐

ख. ईकीन् यी़प्छीःकब की़ङवाए ते नुनी। ☐

ग. हुअ्वापा ईकीन् हरिम्साङ पाप्कीन्। ☐

ङ. चसुम् ईकीमी सोअ्मा। ☐

च. थाम्पुम्मा नेच्चामा पी़गु। ☐

छ. थाम्पुम्मा मेत्दी़ङ ईकीन् लेदीनी। ☐

८. मुअमुहु खाब्बोब्मी खाब्पी छाबानुम् ये :

यीप्छीअ्मा = नङ्लेखाबीप्पहुअवापा पीप्छीःअ्नो

छुत्तीमी =

नप्छोङरी =

सीङ =

ओब्मा =

माङ =

लेच्चामा =

युम्म =

९. मुअ्मुब ङायी खाक्तो ईहुअ् छाबानुम् ये :

१०. आम्मी सेचीखीम्मी बुअ् छाब्लोङ् सेचीपा खाङ्मीत्तनुम् ये :

दोदोङ्-१८

तेन्मी क्याक्याङ्वा

मुञ्मुहु ङायी खाक्सानुम् ये तेम्मावा एनानुम् ये ।

क. ङायीबी ईमाङ् ईमाङ् देञ्नो ?

ख. आम्मी तेनमी कुईगे ईमाङ् ईमाङ् खाक्तोञ् नो ?

ग. आने तेननुङ् शहर मातोक्पा नेच्चुकुना ?

काङ्मी नीङ् सायाहाङ मेवाहाङ ने । का ङाक्थाङ् बी ईःलीआङ्। काङी तेनमी नीङ् वाङटाङ्। काङी तेन मेछुके चुःञ्। तेनबी १० खी़म दोक्ते खी़म चुःञ्।

काङी तेनबी सेचीखी़म मआबसे का मेछुके नो कोयाक्चीमी खी़बी चुःसे ईःलीःआङ्। काङी कोयाक्चीमी खी़म

सहरबी चू:अ्। सेचीखी़म खेअ्मा पब्नीलो तेन खेअ्आङ्। काङ् तेन दी़दी़अ् नेच्चाकुङ्।

काङी तेन कोअ्योङ्ल्याङ्, मोअ्योङल्याङ् काम्नीकब थप्नाम् चु:अ्। ईकीने थप्नाम्बाङ् थप्नाम्बाअ्वा, सी़ङ्बाअ्वा, सी़ङ्, स्याल्याङ्, बुल्याङ् थानाप्पाङ् तोअ्नोक्पा। क्याङ्-क्याङ् हुअ्वाप्पाए नु:चामीकीन्। कोदोअ् खेन्नुकब की़ङ्वा नुङ् हुअ्वापा सहरबी तोअ्नी।

काङी तोङ्काहा लकपची दी़दी़अ् चू:अ्मी। सुम्नीमा, वेलीमा, नीङ्वामी, रुरुहाङ, लावामा, साङ्गीमा काङ्मी लकपची। ओचे तेन्बाङ् कङा सहरबी गुन्द्रु, ङातुङ्, कीमाना, बी:छु, खुदु दोहा दी़दी़अ् हुक्छो पखीआङ्मी। सहरबीही चामसा भन्दा तेन्बीही चामसा चनीअ्नो।

तेन्बी थङ्मानम नुङ् युवनम पर्व बी चोल्याअ्व पी़अ्नो। तेन्बी चुकाहाची नाप्तेसीबी नो साखेवाबी खोम्नोअ्मी। छुत्तीङ खी़बाङ् वा, सीया, बेछु याक्तेअ्नोअ्मी माङ् सीअ्नोअ्मी। तोअ्माङ् ई:लेन् सीली बा:अ्मी। तेनबी हाङसीली, यावासीली, थोक्लुङ्सीली बा:अ्मी। कङाने सीली बा:आङा मोहाङ्ने छाप्पै गो लेङानी।

कङा सहरबी पेङ्ङाआँ होसाङ् तेनबी काङ्मी नीङ्वा खेअ्नो, तेन् नो नेच्चाकुङ। तक्पामी. मातेन आसेअ्लो मेथाङ्हीक्पा त ? का दी़दी़अ् ई:ली:मामाङ् सेचीपा पी़अ्मा मीन्आङ्। का तेन्बी नो सेचीखी़म हेअ्लोङ् तेन् बीअ्नो बुअ् मु:मा मीङ्आङ़।

शब्द अर्थ

कोयाक्ची	= मामाहरु	हेत्थम्	= वनाउने
मआबसे	= नभएकोले	नु:चामीक्कीन	= सन्च हुन्छनै
चु:से	= वस्दै	थङ्मानम	= उभौलि
कोअ्योङ्ल्याक्के	= ओल्लोपट्टी	युवनम	= उधौली
मोअ्योङ्ल्याक्के	= पल्लो पट्टी	नप्तेसी	= उज्यालो हुनेवेला
सल्याङ्बुल्याङ्	= पात पतिङ्गर	पेङ्डाआहोसाङ्	= बसेपनि
याक्तेअनो	= ल्याउँछौ	मातेन्	= जन्मभुमी
पी:खोम	= गोठ	मेथाङहीक्पा	= विर्सन सक्छौ ?
वेन्	= खोल्मा		

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहु तोङ्कबा खाब् तुअ्मीतनुम् येः

खाब्	चप्सी
कोयाङमी ख़ीम	मो:ङ्
अखई	मामामी माख़ीम
नमीक्कब	दी़दी़अ्
हुक्छोअ्वा	नु:कब कोअ्
नू:कब	कीराती वारा
गुन्द्रु	खेन्बाअ्वामी बुबलाअ्वा
थाङ्मनम्	बुङ्बेअ्वा

२. मुअ्मुहु खाब् येन्मा नु:लो ई:ली:सनुम् येः

वाङ्टाङ	सेचीख़ीम	स्याल्याङ्	कीमन

हाङ्सीली	थाङ्मनम्

३. मुअ्मुहु खाब्बोब्मी बेन्दाङ्वा खाब्बोब् ईःमलीबी छाबनुम् येः

दीप्पा	कईकब	फुरुब	मनुःकब
ईःचामा	हाङ्मा		

४. मुअ्मुहु खाब्बोब्बाङ् खाब् छाब्लीत्तनुम् येः

कोयाङ्खीम्	थप्नाम् हुक्छोअ्वा	गुन्द्रु	थाङ्मनम्	सेचीपा

५. मुअ्मुहु खाब् नीच्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ तीःसनुम् येः।

क. सायाहाङमी तेनबी दीदीअ् खीम चूःअ्। ☐

ख. सेचीखीम् खेअ्मा पब्नीलो सायाहाङ तेन्बी खेअ्नो। ☐

ग. थप्नप्पाबाङ्ताकबा हुअ्वाप्पा क्याङ्-क्याङ्पीअ्नी। ☐

ङ. सायाहाङए तेनबीहा लकपची हुक्छोअ्वा याखीकूची। ☐

च. सायाहाङए थाङ्मनम् नुङ् यूवनमबी माङ् सीःकू। ☐

छ. सायाहाङए तेन्मी दीदीअ् क्याक्याङ् मीक्कू। ☐

६. मुअ्मुहु तेम्मावामी एम्माव छाबनुम् ये :

क. सायाहाङमी तेनबी ईप्तो खीम चूःअ् ?

ख. सायाहाङ ईःमालेअ्मा सहर खरबा ?

ग. तेनबीहा मीनाचे थप्नापपाङ् ईःमाङ् लातेकुची ?

ङ. सायाहाङमी तेनबी असा-असा लकपची चूःअ् मी ?

च. थाङ्मनम नुङ् युवनम तेनबीही मीनाची ईःमाङ् मूअ्मी ?

छ. सायाहाङ वेगेन ईमाङ् पी़अ्मा मीन्नोक्पा ?

७. कोओ् पन्थामी लम्लोबा नुङ् द्याक्पीप्प खाब्बोब्खोम् ईःलीःमामाङ् आम्मी लकप्ची येम्मीत्तुचे।

८. मुअ्मुहु खाब्बोब् स्याङ्-स्याङ् छाबनुम् ये :

सीं	थब्नप	चामसा हाङ्सिली	लकम	थङ्मानाम्

८. आम्मी सेचीखोप्पीहा लकप्ची ह़ीक्फाअ् हाबुसनी येः

ई़फाग्ए खामाङ सीःअ्मा ई़फाग्ए सुप्तुलुङ् सीःअ्मा आप्तोङेअ्लो सीःअ्नोक्प ? यामुःलोङ्छाबनुम् येः तोअ्माङ्सेचीपा खाङ्मीत्तनुम् येः

९. मुअ्मुहु ङायी खाक्तो ३/३ खाब् छाबनुम् ये :

१. ☐ १. ☐

२. ☐ २. ☐

३. ☐ ३. ☐

१०. कोरोक्पा दो पाम्या़अ्बाङ् माम्याअ् छाबनुम् येः

कोरोक्पा : पापा = मामा

कीबु = ☐

पीयुप्पा = ☐

बाङा = ☐

देपा = ☐

बुबु = ☐

पुसाई = ☐

११. आम्मी तेन्मी ई़बोम् खाब्बोब्खोम् छाबेमाङ् पापाखाङ्मीत्ते।

ईकीमी नीङ्वा सकचामा

मीअ्मा खानावा नीङ्वाए मु:कु । नी़ङ्वा तक्नाछी़अ् ने लीअ्नो । तक्नाछी़अ् रीयम्दुबीचु: । रीयाम्दुबी लुङ्मा, तक्नाछी़अ् मोबाङ् नी़ङ्वाने तोङ्नोअ्माङ् ईकीमी रीयाम्दुबीहा हुअ्, लाङ्, या, मी़:अ्, नबु, नबाअ्, सोङ्नो । काम मु:कु ईलीबलाव नी़ङवाबी युङ्कु । युक्कब नीङ्वानो दीमाक ने लीअ्नो । मोओसे पामाए, सेचीपाए, सेचीमाए, लकमए ई:कु खनावा मीत्तीकु । वागेन-वागेनदारी मीत्तीकु । दी़दी़अ् खनाव मीत्तीकु । कम्नुकब खनाव मीत्तीकु मेथाङ्नोनेमाङ् ई:मालीबी, छाब्मलीबी छाब्नो । पब्नो बेले छाप्पलाअ्व खाङ्नो । दी़दी़अ् दीमाक चु:कब मीनाए छाब्मलसी नीङ्वाबी मीत्तीकु । नीङ्वा लोङ लुङ्मा एत्तोङ

पी़अ्लोङ काम मु:क्ची । एक्काआ ई:ली:हा पी़अ् ईकीमी नी़ङ्वाबी चु:अ्। नी़ङ्वाआ खेन्नुप लोङ खेईक्कप ही़अ्चीङ मीक्कु । मीअ्म मीतुन हाङ्सने दी़दी़अ् खाची नी़ङवाबी ताअ्:चाअ् । लाम्लोब लोङ कोदोलोब काम, मामा, पापा, योक्सीनीचीमी नी़ङ् ई:ली:मा नी़ङवा ताअ्देन । नी़ङवा योओसा सेमा छीन्दा मु:माब काम ने नीङ्वापी ताअ्देन । नीङ्वा सनीङ्वा खेन्नु:लो पी़अ्लो:मा, खेन्नीमालो काम मु:मा, युङ्मा पी़गु । सेचीखी़मपी ई:ली:माहा दोदोङमी नीङ्वाबी नु:रो युङ्मा युङ्दीम्म पी़गु । खेईक्ब मीम्माव, खेईकब कामचाआ ईकीन खेईकब मीनछा पी़गी़कीन्।

नी़ङवाआ खम्बेअ् मी़अ्, केङ, छुअ्, छुत्तीङ काम मु:मीक्कु। नी़ङ्वाआ लाङ् सोङ्माए ई:कु मोल्मा लाङ सोङनो । बो:अ्, साहोअ्, हुअ्छोम्, छुत्तीङ नीङ्वाईगाङा मु:मीक्कुमाङ सोङ्नो । नीङ्वाआ छुत्तीङ रीयाम्दुबीप्प रीयाम्बाक्पी तोङ्लो युङ्कू । नीङवा ई़वोअ् दी़प्पा युङमवा दोक्प ने । कुबी दी़दी़अ् दी़दी़अ खाखोम्बाङ ई:माह खानवाबी मीअ्माहा मु:माहा खाब्ची मीन्कु। मीनाचाआ गणित, विज्ञान, ई:ली:मालो मेईअ्मा लसी छब्मेअ्म पी़गु।

नीच्चाङ मोदोङ्ले मीम्मा पी़गु। खेन्नुमा लोङ् नीच्चाङ पी़अ् लु:मालोङ् खेई:कब पी़अ्, खा स्याग्म पी़गु। खेई:कब खाची पी़अ्लेमा नु:ना । खेई:कब यावाचीन मु:मा नु:ना । ईकीनआ

नी़क्पाङ् नीङ्वामी खेन्नुकब मीत्तीमा पी़गु । नी़ङवालोङ् लुङ्माङ्ा ईकीमी खेन्नुमालो काम मुःकु । काङालेम्मा काङ्मी नीङानेम्मा ईःअ्म पी़गु । रीयाम्दुमी छुत्तीङ् रीयाम्दुबाअ् खेन्नुमलो मुःमा पी़गु । ईकीमी छुत्तीङ रीयाम्बाअ् खेन्नुमालो छोःअ्लोङ् पी़गु । मोदोङलो छुत्तीङ मीनाचीने नीङानेम्मा ईःअ्मा पी़गु । खाम्पुम्माबी चाकबा छुत्तीङ सासोअ्माबी छोङ्वा, सी़क्ताङ्दाअ्, सुवामा, बोबतोव लाङ्लोवा याप्माखामी नीङामे मना पी़गु मीचीमीने खेन्नुलो खाङ्म पी़गु।

नी़ङवाआ छुत्तीङ छेनुन । कोःबुन, मोदोअ्लो ईक्काआ नीङ्वानीलो नीनदेम्म् पी़गु । अप्तोक्प खनाव ईन्दोक्प चुःअ् । नुःरो छेम्मा । मीम्मा । कोब्मा पी़गु । पापा मामा बुबु, नानाचीलोङ पी़गबलो मपी़गलो तेम्मा पी़गु । पापा, मामा, सेचीपाआ ईःसुचीब खा ने खेन्नुकबलो खेईःकब ईःमा पी़गु । योक्सीनी लोङ् मामाआ मुःसुहा खेईलसी तालेअ्लो खङ्मीअ्मा पी़गु । अनाआ मुःसुब काम फेल्लेअ्खदादो यी़ङ्मीअ्म पी़गु । ओचीमी खेईकब खा यावपी हाङ्तो काकीन् लसी ओचाअ्ने नी़ङा छीयुअ्मी हाङ्साङने ईकीनअ् खेन्नुमालो पी़अ्लोमा पी़गु । सनीङ्वा तोङ्मा पी़गु।

खेन्नुमालो मीङ्कीन येनुखेअ्माअ् लेच्चाकीन् । ओचीने खेन्नुमालो पी़अ्लोअ्मी, ईकीन एत्तोङ् मुःचाकीन । ओचाअन ईकीन येवुखेअ्मा मुमेकीन् । सनीङ्वा तोङलसी दी़दी़अ् ङा

नी़अ्स मुचाकीन् । छुत्तीङअ् येनलोकब दोक्प खोम मु:चामा, चङमालु खम्मालु, छुत्तीङ मु:लेन्कीन् । मीना सनीङ्वा अचक्ली दोक्पा पी़गु फो ।

सुम्नीमा छुत्तीए नेच्चोकोची । सेचीपा, सेचीमाचेअ् मी़क्सेम् युङ्कुची । काची़ग ह़ीप्पाङ् नो सेचीख़ीम् ते:अ् चाङ्लोङ् सेचीख़ीम् खेअ्नोक्ची़गा । सुम्नीमा ते:अ्, लाक्फेचाङ्मालु, ब्याक्खा नीम्मु स्याङ्-स्याङ् पी़अ्नो । तङाअ् ब्याक्पलाअ्व पी़अ्नो । असा-असा लकमचीमी मछो:क्पलाअ्व ते:अ् चाङ्कुची । सुम्नीमामी ई:मली दोङ्दब्लो उप्चोङ् नो पी़अ्नो । पाप्कब छाप्सी़ङ्, छाप्थम् छोप्थम्, छुत्तीङ् कोक्छुम् खीम्मानुङ् ता:अ् । ओ ओप्पा, ओम्मा चे अखई नेच्चोकोची । ओचेअ् पछा अखई मु:बाक्कुची । उमी पी़अ् काम्नु:अ् । ये:सुम् लेत्तो:अ् यामु:अ् । ओ महाङ् ये यामु:अ् । बीन्नी लकप्ची हाङ्कुची लो ने महाङ् ये यामु:अ् । ओसेअ् ले:सुनीहा सेचीपा, सेचीमा, पापा, मामाची तेङ्कुची ।

सुम्नीमामी ख़ीबी ई़बोअ् कोचुम चु:अ् । ओसेअ् चामा पीक्कु । एक्काए छोङ्वाची, पुबाङ्ची, पी:, पीयुक्पाची, लोकोअ्वाए वेच्ची़गनी । असा लकप्चेअ् बुङ् खाक्सुचीबाङ् तेक्कुची । सुम्नीमा नुङ् कची़गाए तेच्ची़गनी । सुम्नीमाए बुङ्हा, छोङ्वाची, ससोअ्माची नेच्चोकोची । ओ वेगेन् द़ीप्प पी़अ्लीन्नोअ्माङ् ई:कब मीनाची ने नु:कब मु:लीङ्कुची मो ।

शब्द अर्थ

तक्नाचीअ्	= गिदी	नीडानेम्मा	= मन पराउनु
सगाअ्	= भोकले	फेल्लेअ्दा	= बाङ्गीनु
रीयाम्दु	= शरीर	यीङ्मेअ्मा	= महसुस गराउनु
रीयाम्दुबाअ्	= शरीरको अंग	खी:लेमा	= झगडा गर्न थाल्नु
मअ्चाअ्	= आई रहनु	चुङ्मा	= लड्नु
खेन्नुमा	= राम्रो	खीमा	= बाझ्नु
यावाचाअ्	= कार्यहरु	चाङ्मालु	= लाउने
मेअ्वेक्कु	= भुलिन्छ	येबुखेअ्म	= खुशी हुनु
लसी	= भने	नीअ्स	= नयाँ
ससोअ्मा	= प्राणी	दीत्तुब	= महसुस गऱ्यो
मु:माअ्म्	= सघाउनु	सनीङ्वा	= दिमाग, राम्रो ज्ञान
सीअ्लङदाअ्	= रुखको फेद	नीङ्वा	= मन
बोब्बोप्प	= डाँडा	मीअ्मा	= सम्झिनु
नाङ्लेखा	= हिमालय	खम्मालु	= ओढ्ने
थप्नामखामी	= जंगलको		

तेम्माचीम्मा

१. मुअ्मुहा तेम्मावबी त्याक्सीकब एम्माव ई:तो छाबनुम् ये :

क. ईकीमी नीङ्वा हबी चुअ् ?

ख. ईकीमी नीङ्वाअ् ईङ्खा-ईङ्खा मु:कु ?

ग. आनामी लुङ्मा हबी चु:अ् ?

घ. चुङ् लु:अ्लसी अप्तोङेलो दी:तुब ?

ङ. कोदोलो अनमी नीङ्वाबी चु:कब हीअ्ची खा छाबे ?

२. मुअ्मुहा तेम्मावमी एम्माव छाबनुम् ये :

क. ईकीमी सऩीङ्वा हाबीचु ?

ख. ईकीमी सऩीङ्वाए ईमाङ् काम मु:कु ?

ग. ईकीमी लुङ्मा हाबीचु ?

ङ. आनाए चुङ् लो:क्प लो:नीबा ईमाङे ले:तोक्कुना ?

च. होनो आम्मी नी़ङ्वाबी चु:काहा ही़क्बोअ् खाब् छाबु ये :

३. नीक्चाङबी ☑ हेअ्नीबाबी ☒ ती:सनुम् ये: ।

क. ईकीने ई:ली:बलाअ्वा छुत्तीङ् मीत्तीही:अ् । ☐

ख. सनीङ्वाबी नु:कब मनु:कब खनावब चु:अ् । ☐

ग. लकम्चे ई:सुचीब छुत्तीङ् खाची नीच्चाङ पी़गु । ☐

ङ. पी़अ्लो:मा लो नु:रो मीन्लोङ् पी़अ्लु:मा फोउ । ☐

च. सगा सीकीन् लो नी़ङ्वाआ खेन्नुलो मु:कु । ☐

छ. योक्सीनीची नु:रो पी़अ्लु:मा ईअ्मा नु:ना । ☐

छ. नबाअ्ए ईमाङ् काम मु:कु ? ☐

४. खीई खाब्मी द्याक्पी ही़क्ची खाब् ई:सनुम ये :

क. काङे का नी़ङानेङ्कुक्प खानवा ई:कुङ् ।

☐ ☐

ख. का नबाअ्अ येन्कुङ् ।

☐ ☐

ग. काङ्मी नी़ङ्वाबी हाङ्मा खेईक्फो।

ङ. का खेन्नुमालो मीम्मा हेःकुङ्।

च. म छेनुब मीना खेईकब पी़गु।

५. तुब्माव तुब्तीःसनुम् ये :

क	ख
नी़ङ्वा	मेवाहाङ पी़अ्।
सनी़ङ्वा	दी़प्प रीयाम्दुबाअ्।
पी़अ्लुःमा	खा छेन्लोङ् मीम्माब।
नबाअ्	मीक्कब ।
लुङ्मा	येम्मा।

६. कुबी ईःलीःसे तोअ्माङ् मोदोअ्तोङ् पी़गाये/मुःसु ये :

क. छेःपा छाचातो पी़ग ये :

ख. दीआ सेदीत्तो कास ये :

ग. सेचीपा, सेचीमा हाडीतो कास ये :

ङ. तोक्काब योक्सीनी दोअ्। पी़अ्लुःस ये :

च. थप्नामसा पुबाङ्तो कास ये :

७. खीई खाब् नीच्चाङलसी हुअ्फेअ् दुबानुम् ये :

क. ईक्काए ईकीमी नी़ङ्वा छोक्लेप खानवा मुमा नुःना।

ख. पापा मामाआच ईःपालअ्व खनवा नीच्चाङ लो हेअ्नी।

ग. खेईकब खाब् लोङ् मीम्माव नुःलो पी़अ्न।

ङ. थप्नम्, थब्नम्साची ने ओब्मा पी़गु।

च. मीनाचीलाम नुःरो छेन्तो ते नी़ङ्वा थुब्म पी़गु।

छ. खेन्नुकब खा मीअ्मालो नी़ङआ नी़क्छी़यीकीन्।

८. मुअ्मुहा खाब् तोङ्नीलसी तोङ्लोङ् छाबनुम् ये :

क. एक्का एस्सीमा पी़अ्नो।

ख. एस्सीकब मीनाआ दी़दी़अ् याव मुःकु।

ग. पी़अलोःमालो नुःरो मीम्मा पी़गु।

कक्षागत गीतको शब्द अर्थ

चारी = देश
दारी = सम्म
दक्बे = गुराँस
हलल = रक्ताम्मे
चावा = परापुर्वकालदेखि खाएको मुख्य पानी
ओङ-ओङ = बग्नु
बाजुवा = समुन्द्र
नप्छोङ्व = घामको झुल्का
पो:क्थम् = उद्गम स्थान
हेप्साङ = क्षेत्र
मीनाबोम = मनुष्य रुप
छो:गीक्का = धोई नीस्कियौं
लेदीक्का = बाच्यौं
पे:कीक्का = उड्दछौं

ईक्कामी चारी

एक्कामी चारी नङ्लेखदारी
दक्बे बुङ् हलल
एक्कामी चावा ओङ्ओङ् ओङ्नो
युवमाङ सलल ।

एक्कामी चारी बाजुवादारी
नप्छोङ्व फीरीरी
एक्कामी चुथम खुवालुङ साक्षी
हुअ्वापा सीरीरी ।

एक्कामी पोःक्थम रुईयुवा हेप्सङ
पोःअ्मा गो पोःगीक्का
मीनाबोम तामा सन्था नो पी़गा
चारीए छोःगीक्का

मोमा नुङ् फोबा सुम्नीमा पारुमी
आलाङ्ए लेदीक्का
एक्कामी नी़ङ्वा नाप्छोङ्वागीरीतु
हुरुरु पेःकीक्का ॥

छाप्कब : गणेश मेवाहाङः

सिलिचोङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सामाजिक विकास शाखा
ताम्कु, ससंखुवासभा

मुद्रक तथा वितरक :-
ग्राफिक अफसेट प्रिन्टर्स प्रा.लि.
विराटनगर-५,
फोन नं.:५८४२०२५३८६